

I. D. MUȘAT

Microromanul doamnei Stastok

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

J. D. MUȘAT I MICROROMANUL DOAMNEI STASTOK

I. D. MUSAT

>

Microromanul doamnei Stastok

roman

Coperta de Ion Panaitescu

Un gânditor antic afirma că toate se petrec nu numai cîndva, ci și undeva, că pînă și sentimentele noastre își au geneza în timp și în spațiu — perfect adevărat.

•Cu cîțiva ani în urmă, mă înapoiam spre casă după o ședere Jde cîteva zile în Bucureștiul cu atmosferă sufocantă — era prin luna iulie, pe vreme secetoasă, cînd numai seara se mai găsea un colțișor răcoros, la vreo grădină de vară, supraaglomerată și ea pînă la refuz. Ocupasem un loc într-un compartiment al trenului internațional ; deși în toiul sezonului de turism, compartimentul era gol și părea să rănim singurul ocupant, căci mai erau două, trei minute pînă la plecarea trenului, și nici un alt călător nu-și făcuse apariția. Faptul mă bucura : eram obosit, drumul era lung, plănuisem să mă lungesc pe canapea și să dorm fără să incomodez pe cineva sau să fiu incomodat. Dar n-a fost să fie așa : în ultimele momente, mă pomenesc că intră în compartiment o femeie, o doamnă îmbrăcată într-un elegant costum de voiaj. Nu er.a tînără, dar avea aparență de fetișcană, fizionomia ei, gesturile și mimica, tonul glasului chiar — schimbase cîteva cuvinte cu hamalul care-i adusese geamantanul și o mică valiză de voiaj — mi s-au părut 5

cunoscute, fără să-mi pot aminti locul și timpul cînd o întîlnisem. Doamna a salutat prin înclinarea capului și printr-un zîmbet care și el, cu totul deosebit, îmi întărea presupunerea. Am răspuns în același fel, înclinîrîdu-mă fără să rostesc vreun cuvînt. Trenul a pornit. Doamna a scos din valiză cîteva reviste străine și a început să le răsfoiască ; mă tot întrebam : cine să fie, unde și cînd am

cunoscut-o ?

Oricît mă trudeam să-mi amintesc, nu reuşeam. Uneori, pe furiş, îmi aruncam privirea asupra chipului ei, doar-doar voi reuşi s-o recunosc. Logic ar fi fost să renunţ, dar simţeam că ceva mă leagă de ea, că trebuia neapărat să-mi aduc aminte cine-i, unde şi cînd am mai întîlnit-o ! La un moment dat, cînd trenul, trecînd prin staţia Chinila, îşi încetinise mersul, zării atîrnată de minerul geamantanului cartea ei de vizită, înrămată în tablă de metal ; îmi dădui seama că, aflîndu-i numele, aş avea un punct de sprijin pentru memoria mea. M-am ridicat ; cîteva clipe mi-am făcut de lucru cu bagajul meu, apoi mi-am aruncat pri die a asupra cărţii de vizită. Am citit : „Malina Istastok“, deci o străină. Străină mi s-a părut şi localitatea unde îşi avea domiciliul ; nu putusem să descifrez numele localităţii, dar începea cu litera K, ceea ce e neobişnuit în toponimia din ţara noastră. „Aşadar, o străină !“ îmi spusei, împăcat oarecum cu situaţia. Dar împăcarea nu dură decît cîteva clipe, pînă îmi veniră în minte româneasca perfectă şi tonul ; — cunoscut mie — cu care femeia vorbise hamalului. „Nu se poate, nu poate fi străină !“ mi-am spus, şi din nou obsesia începu să mă chinuie.

Prin d'eptul staţiei Brazi a intrat controlorul ; i-am prezentat biletul. Doamna nu-şi întrerupse lectura ; bîjbîi în poşetă, scoase o tîrtie şi o întinse ceferistului. Omul

6 cercetă hîrtia pe ambele părţi. Zise :

— Ce zăpăciţi sînt şi străinii ăştia ! Mi-a dat un bilet pentru avion, vaiabil pe distanţa Koln—Budapesta şi retur. Dacă vorbiţi nemţeşte, spuneţi-i că nu se află în avion, ci în tren, că vreau biletul de tren.

Doamna mi-o luă înainte, surise şi-mi vorbi în limba germană :

—■ IAre dreptate, sînt a zăpăcită fără pereche. I-am dat biletul de avion, cu care de la Budapesta trebuie să mă întorc acasă. Dar unde-or jfi biletele de tren ?

Scotocind în poşetă, găsi cele două cartonaşe şi le dădu controlorului.

— Biletul e pentru Budapesta, iar tichetul pentru Cluj, spuse din nou controlorul. Întrerupe călătoria la Cluj ? Vă rog întrebați-o.

Am întrebat-o. Doamna îmi răspunse că, într-adevăr, întrerupe călătoria la Cluj pentru 24 de ore. I-am transmis controlorului. După ieșirea acestuia, doamna mi s-a adresat în aceeași perfectă limbă românească pe care o mai auzisem când vorbise hamalului :

— Vă rog iertați-mă, îmi spuse ea. Am lăsat ca dumneavoastră să-mi serviți de interpret. N-am vrut ca, vorbindu-i controlorului românește, să-l iacă să se jeneze pentru cuvintele ofensatoare adresate străinilor, dar vi-zîndu-mă pe mine. Firește, în ceea ce mă privește, avea dreptate, de aceea nici nu m-am supărat și-am făcut în așa fel ca să rămînă cu impresia că nu l-am înțeles. De altfel, jocul acesta l-am întrebuițat aproape permanent în timpul scurtei mele vizite în țară.

— Sînteți româncă ? am întrebat-o. (Numele nu vă arată ca atare !

— Cum de-mi cunoașteți numele ?! mă întrebă mirată.

—■ Vă rog să mă iertați ; curiozitatea m-a îndemnat să citesc cartea de vizită de pe geamantan.

— Sînteți un om foarte curios, pesemne, surise ironic. 7

Surîsul ei îmi reaminti din nou femeia pe care o cunoscusem pe vremuri, fără să-mi reamintesc cine-i.

— De felul meu nu sînt curios, iar în ultima vreme, o dată cu vîrsta, am devenit și mai puțin, însă pe dumneavoastră, de cum ați intrat în compartiment, am avut impresia că v-am mai întîlnit, că ne-am cunoscut. Am crezut că, aflîndu-vă numele, voi putea să-mi reamintesc, mai ușor, din pricina aceasta am citit eticheta de pe bagaj, însă numele Malina Stastok nu-mi spune nimic.

—■ Mă numesc Stastok după soțul meu ; ca fată însă mă numeam Celeru, Mălina Celeru.

— Ah ! Mălina Celeru ; actrița Mălina Celeru ! am exclamat .surprins. Când ați ști, doamnă, cât m-am chinuit să-mi reamintesc unde și când v-am cunoscut !... Devenise pentru mine o adevărată idee fixă.

—■ Dacă bănuiam, mă recomandam de 'la început. Acum, că ați aflat cine sînt, spuneți-mi și dumneavoastră unde și când m-ați cunoscut.

— Firește, la teatru. Am scris pentru dumneavoastră cea mai elogioasă cronică dramatică. Era în timpul războiului, ați jucat într-o piesă de Chiarelli, interpretînd rolul principal, rolul unei adolescente puțin cam frivole, ale cărei surîsuri îmbiau, dar țineau totuși la distanță pe cei îndrăzneți. Mi-a plăcut jocul dumneavoastră ! N-o să vă supărați dacă vă spun : mai păstrați și acum surîsul acela.

— Oare ?! făcu doamna Stastok, rîzînd ușurel, inexpresiv. Eu însă am convingerea că nu-l mai am. Dumneavoastră, presupun, ați rămas cu impresia pe care v-am făcut-o atunci, când aveam 21 de ani, și dacă totuși surîsul meu ar mai avea unele nuanțe din vremea aceea, explicația e simplă : a fost mai mult surîsul meu decît al eroinei iui Chiarelli. Dar și așa — sînt 25 de 8 ani de atunci — surîsul meu nu mai poate fi același, avînd în vedere prin cîte trece omul în viață. În ceea ce mă privește, eurîsul meu ar putea fi, acum, sceptic, tragic, sau...

— Sceptic, tragic ! De ce ? am exclamat. Păreți o femeie fericită, al cărei destin a fost o linie dreaptă !

— Cît de mult vă înșelați ! făcu doamna Stastok cu un ton de profundă tristețe, cu fizionomia subit schimbată, parcă și-ar fi pus o mască dramatică pe față.

Am tăcut impresionat de schimbarea ei, reproșîndu-mi cuvintele pe care le spusese. Doamna Stastok, pesemne, ca să alunge sentimentul căruia îi dăduse expresie, scoase din poșetă un pachet de țigări, aprinse una, apoi, scu-zîndu-se că nu mi-a oferit și mie, îmi întinse pachetul, îmJbiiridu-mă să iau, de cumva sînt fumător. Am luat o țigară, am aprins de la țigara ei, am tras cîteva fumuri.

— Sînt țigări daneze, din tutun exotic, preciză doamna Stastok. Cum vi se par ? Cred că vă plac, deși, în privința fumatului, obișnuința își are rolul hotărîtor. Eu nu pot fuma alte țigări. Am încercat țigările românești — nu le-am putut fuma. Noroc c-am plecat de acasă bine aprovizionată, altfel nu știu ce m-aș fi făcut. În ultimele luni am devenit o fumătoare pătimașă.

Locvacitatea ei subită avea scopul vădit de a-i alunga tristețea, și părea să nu mai ia sfîrșit ; îmi vorbi în continuare despre nenumărate sorturi de țigări, de aroma unora, de conținutul în nicotină al altora, care sînt cancerigene, care nu, în sfîrșit, îmi ținu o adevărată disertație în privința fumatului, a tutunurilor și a metodelor de preparare. Toată vorbăria ei nu mă mai interesa, dar o ascultam și o examinam în același timp, căci persoana și viața ei începuseră să mă intereseze. Aș fi dorit să aflu cît mai multe amănunte despre viața ei, care — după cum îmi mărturisise prin cele cîteva cuvinte — nu era așa cum mi-o închipuisem. Ea însă continua să turuie 9 despre tutun și țigări, și nu vedeam cum aș fi putut intercala în expunerea ei o abatere, ca s-o determin să-mi vorbească despre ea, despre viața ei ; s-o provoc direct nu îndrăzneam, nevrînd să-și închipuie că încerc s-o descos.

Se înnoptase. Trenul înainta pe Valea Prahovei. În compartiment se aprinsese încetișor becul de neon. In-trați în munți, începuse să plouă cu picături mici, dese ; prin fereastra deschisă pătrundea mirosul plăcut de rășină, de cetină udată de ploaie. Lumina fluorescentă a becului cu neon colora straniu fața doamnei Stastok, dîndu-i o expresie ciudată, care-i scotea în evidență frumusețea ofilită. Vorbea în continuare, dar schimbase subiectul — își schimbase și vocea și tonul. Vorbea acum despre peisajele plaiurilor românești, variate și nespuse de frumoase, cu totul deosebite de acelea din patria ei adoptivă — ■ provincia Holstein — peisaje frumoase și acelea, dar prea puțin variate, în care vara predomină verdele-crud, dînd impresia de lucru făcut, artificial.

— Sînt așa de frumoase și desfătătoare peisajele românești, încît plec cu regretul că nu le-am putut revedea și acum. Ar fi trebuit să iau trenul de dimineață ; aș fi stat toată vremea la fereastră, nu m-aș fi saturat de frumusețea lor, căci le am în amintire. Sînt așa de

frumoase, cum rar se întâlnesc pe meleaguri străine. Crucea de pe Caraiman mai există ?

—■ Cred că da, i-am răspuns, bucuros că putem reintra în dialog. Nu văd pentru ce n-ar mai exista.

— Valea Prahovei e foarte frumoasă. Dar mult mai frumoase sînt peisajele văilor Bucovinei, țara mea de baștină.

Vorbea ca în vis ; ținea pleoapele pe jumătate închise ; vorbele-i curgeau clar și calm, deși părea imprevizibilă de cele ce spunea. Am căutat să-i văd ochii, dar nu erau decît o 'inie lată, verde, întretăiată de punctul negru al pupilei mărite, strălucind de umezeală.

— Da, aveți dreptate, i-am spus, văile Bucovinei sînt cele mai frumoase, ca și satele lor de munte. De ce n-ați luat alt tren, pe o altă rută ? Există un accelerat București—(Suceava—Vatra-Domei—Cluj. Și, dacă nu mă înșel, de la Suceava spre Cluj ați fi călătorit ziua.

— Știu ; și-aș fi putut s-o fac. Însă văile cele mai apropiate sufletului meu nu le-aș fi putut vedea : satul Celerilor se află la vreo 30 de kilometri de Rădăuți. Noi, eu și tatăl meu, locuiam în Rădăuți, tata era profesor acolo, însă vacanțele ni le petreceam în satul natal, unde aveam o casă încăpătoare, o livadă cu pomi fructiferi și pe bunica, o femeie admirabilă, o comoară de povești, care mi-au desfătat copilăria. Ea m-a crescut pînă la vîrsta școlii.

— Domnul Stastok, soțul dumneavoastră, e, probabil, și el bucovinean ; un bucovinean de origine germană.

— Cum v-ați putut închipui lucrul acesta ? tresări doamna Stastok. Soțul meu n-a fost bucovinean, și cu atît mai puțin german. A fost danez, danez din Holstein... A fost un erou ! în Holstein, amintirea despre el se mai păstrează și astăzi, și tot așa și în sufletul meu, iar în-tr-al copilului meu, mai mult ca într-al oricui.

■— A căzut în război, fără îndoială ? am întrebat după cîteva clipe.

■ — Da, aş putea spune, însă... El a fost decapitat...

— ■ Decapitat ?! exclamai stupefiat de afirmaţia doamnei Stastok.
Un erou, decapitat !

— Da ; decapitat, cu barda ! Ca în epoca medievală ; după o foarte sumară judecată. Era căpitan de rezervă ; comanda o baterie antiaeriană plasată între Ploieşti şi Bucureşti. A fost învinuit de sabotaj şi decapitat

— Vai ! Sărmanul !

11

— De ce „sărmanul” ?! V-am spus, a fost un erou ; eroii nu trebuie compătimiţi !

Deşi făcuse aceste grave afirmaţii, doamna Stastok părea calmă ; nu numai calmă, ci şi (dispusă la confesiuni, căci, fără să-i fi pus vreo întrebare, ea începu să-mi povestească despre fostul ei soţ, căpitanul Cristien Stastok, şi de tatăl acestuia, pastor şi fermier din Holstein, devenit adversar neîmpăcat al germanilor imediat după anexarea Holsteinului şi şi mai înverşunat după venirea naziştilor la putere ; fiul moştenise aversiunea, ura şi duşmănia tatălui.

Auzeam lucruri noi, nu-mi puteam închipui cum un cetăţean german, fie el chiar un danez din Holstein, să fi putut înfăptui un act de sabotaj când servea într-o armată — ca ofiţer — în care disciplina, supravegherea şi suspiciunea erau cultivate pînă la extrem. Mă mai mira şi faptul că un Ofiţer din armata lui Hitler, chiar danez de origine fiind, s-a căsătorit cu o româncă, şi că româncea şi-a părăsit patria şi s-a dus să vieţuiască pe mai departe în patria soţului ei, mort în condiţii aşa de tragice !

— Doamnă, am îndrăznit eu, se prea poate să nu fi fost vorba de un sabotaj, poate alta să fi fost pricina pentru care soţul dumneavoastră a fost decapitat ; învinuirea de sabotaj se prea poate să fi fost un pretext. În justiţia nazistă, practica aceasta era frecventă ; ascunzînd adevărata pricină, se făcea uz de diferite pretexte, printre care primul era sabotajul. (Nu cumva originea soţului dumneavoastră era alta decît cea ariană, iar lucrul acesta,

ținut ascuns, să se fi aflat ? Pentru vini de natura aceasta erau neîndurători și foarte expeditivi în darea sentințelor.

Din nou aceeași tresărire, din nou aceeași ușoară, calmă 12 indignare, însoțită de o privire muștrătoare :

— Cum vă puteți permite o astfel de presupunere absurdă ? Un Stastok de origine semită ! E absurd ! De la începutul Reformei și până în zilele noastre, toți cei din familia Stastok au fost pastori reformați. Așa ar fi fost și soțul meu Ici?că s-ar fi hirotonisit înainte de începerea războiului ; așa e și copilul meu și al căpitanului Stastok, care a urmat tradiția familiei.

— Ați trăit, probabil, foarte puțin cu soțul dumneavoastră, căci, atunci când eu am scris cronica despre care v-am vorbit, nu erați căsătorită.

— Da ; atunci eram liberă, eram văduvă. Primul meu soț murise în război, cu câteva săptămîni înainte, la vreo două luni după premiera piesei lui Chiarelli, despre care dumneavoastră ați scris. L-am cunoscut pe căpitanul Cris-tien Stastok în anul 1943, cu ocazia pomului de Crăciun ; pe la sfîrșitul iernii ne-am căsătorit.

Fraze scurte, informații precise, lipsite însă de amănunte, ceea ce tnu mă mulțumea, ci, dimpotrivă, îmi stîrnea curiozitatea, căci viața doamnei Stastok mi se părea din ce în ce mai interesantă și nespus de ciudată : primul soț mort în război, o nouă căsătorie făcută în pripă, fără respectul termenului de reculegere, al doilea soț decapitat ! profesional vorbind : un destin căruia merită să i se acorde atenție. Era foarte adevărat, fără să pun la îndoială mărturisirile interlocutoarei mele, mă miram totuși cum de i s-au putut întîmp'la toate acestea ? în ceea ce privește sabotajul căpitanului Stastok și urmarea lui, decapitarea, mirarea mea era și mai mare : era lucru știut, Hitler introdusese în legislația lui penală pedeapsa cu moartea prin decapitare, dar numai în cazuri cu totul excepționale, pentru crime grave, politice, și numai după o îndelungată procedură, nu pentru un sabotaj mărunț, cum putea fi cel făptuit de căpitanul Stastok, iar, după cum reieșea din mărturisirile doamnei, 13 judecarea, condamnarea și aplicarea pedepsei în procesul soțului ei s-au petrecut într-un timp extrem de

scurt, nici măcar o lună de zile ! Să cer doamnei Stastok informații suplimentare, precizări, nu îndrăzneam, deși, observînd-o atent, îmi dădeam seama că amintirile celor întâmplăte nu-i mai pricinuiau o puternică și dureroasă impresie, iar dacă în două rînduri ripostase oarecum iritat, o făcuse nu pentru că amintirea despre soțul ei i-ar fi produs vreo durere, ci fiindcă cele spuse de mine i s-au părut jignitoare pentru memoria celui pe care ea îl considera un erou.

Cînd din nou îmi îndreptai privirile asupra ei, o văzui făcînd un gest ca și cînd și-ar fi amintit de ceva care trebuie făcut la timp, iar ca să se convingă dacă e așa, se uită lung la ceasul de pe mină. Oftă apoi, și cu mișcări repezi scoase din geantă un mic termos și un flacon cu tablete, luă o tabletă, și-o puse pe limbă, apoi începu să deșurubeze dopul termosului ; flaconul îl puse pe măsuta de sub fereastră. Forma flaconului, culoarea și eticheta îmi atraseră atenția ; mi-am dat imediat seama despre ce era vorba : un medicament japonez pe care îl primise și un cunoscut al meu, bolnav de leucemie. Un medicament care avea darul de a opri în oarecare măsură evoluția bolii. Prietenul meu, deși într-o stare disperată, își pusese nădejdea în el, dar a murit înainte de a consuma toate pilulele din al doilea flacon. Doamna Stastok trăia pesemne cu aceeași speranță, căci părea tot așa de calmă ca și mai înainte ; eu însă eram emoționat, deși, în vremea noastră, leucemia e o boală des întîlnită.

Ca să-mi alung emoția, pm ieșit pe culoar ; m-am înapoiat în compartiment numai după 15—20 minute. Am găsit-o pe doamna Stastok fumînd ; foarte liniștită, se distra dînd (drumul unor colăcei de fum, urmărindu-i pînă 14 se destrămau. Mi-am zis : poate ia medicamentul numai preventiv, în urma unui diagnostic nedefinitiv, altfel n-ar fi plecat într-o călătorie așa de lungă. Am aprins și eu o țigară, așteptînd ca ea să reia discuția ; a și reînceput după cîteva clipe :

— Am fost norocoasă că v-am întîlnit ; altfel m-aș fi înapoiat acasă fără să fi vorbit cu cineva, în afara personalului de serviciu de la hotel, restaurant, tren și taximetre.

— N-ați întîlnit nici mî cunoscut ?

— 'Nu ; și nici n-am ținut să întîlnesc. Am venit doar ca să

mai văd o dată locurile care au avut în mai mare măsură un rol în desfășurarea vieții mele ; a destinului meu, după cum ați spus dumneavoastră. Am fost profund impresionată, am și plîns puțin cînd am văzut locul pe care se înălța pe vremuri bătrîna clădire a Teatrului Național ; nu știam c-a fost distrus de război. Nici restaurantul unde luam cîna după spectacol nu mai există, însă 'blocul în care am locuit, în imediata vecinătate a Cișmigiului, l-am găsit neschimbat. Cu un pretext oarecare am sunat la ușa apartamentului ; aș fi vrut să intru, să mai trăiesc cîteva clipe între pereții săi, căci în apartamentul acela am cunoscut fericirea, iubirea, și tot acolo și zilele de chinuitoare frămîntări pe care le-am trăit pînă am aflat de soarta pe care a avut-o soțul meu. Am sunat, ușa s-a deschis, în prag a apărut o femeie zburlită, răuvoitoare ca o harpie ; cînd i-am spus ce vreau, mi-a trîntit ușa în nas. Nu plîng cu ușurință, dar atunci nu mi-am mai putut stăpîni 'lacrimile ; plîngînd, am intrat în Cișmigiu, și-am plîns mult timp, noroc că banca pe care mă așezasem era izolată și n-a venit nimeni să se așeze alături de mine. Umblînd de colo-colo, mi-am dat seama că lumea pe care o întîneam era alta decît aceea pe care am lăsat-o cu atîția amar 'de ani în urmă.

Nu

pot spune dacă e mai bună sau mai rea, dar, oricum, e 15 alta ! Am plecat de acasă nu numai cu dorința nostalgică de a mai vedea o dată locurile pe care s-a desfășurat drama vieții mele, ci și dintr-o necesitate sufletească : simțeam nevoia de a mă spovedi, de a-mi ușura sufletul de toate deșertăciunile trăite, de a mă purifica prin spovedanie ca unul ce se pregătește pentru călătoria cea mare, fără întoarcere. ,Nu mi-am întîlnit confesorul, am plecat din București cu sufletul tot împovărat. Cît timp ați stat pe culoar, am simțit pregnant lucrul acesta și m-am întrebat : oare nu cumva omul acesta ar putea fi acela ? Și mi-am ^pus că da, fiindcă sînteți unul dintre cei care m-au cunoscut și au trăit vremurile acelea, de dramatice împrejurări...

Nu știam ce să-i răspund ; cuvinte nu-mi veneau în minte, am făcut doar un gest care exprima acceptarea, și nu numai acceptarea, ci și dorința sinceră, arzătoare de a-i asculta mărturisirea. Doamna Stastok m-a înțeles, mi-a oferit din nou o țigară, și-a aprins și ea

una, apoi a continuat :

— După cum v-am spus, mă voi opri și la Cluj pentru douăzeci și patru de ore, timp suficient pentru a mai vedea o dată locurile unde mi-am petrecut primii patru ani după adolescență : Conservatorul, Teatrul Național, pe scena căruia am avut primul succes, casa în care am locuit ca studentă, vesela cafenea studențească în care intram uneori, casa în care a locuit primul meu soț — casă în care am avut primul accident în viață și care a lăsat urme adinei în existența mea — cimitirul unde mergeam în clipe de melancolie. În sfârșit, toate de care se leagă amintirile mele din timpul petrecut la Cluj, pînă cînd a survenit Dictatul, acel eveniment catastrofal, în urma căruia a trebuit să părăsesc orașul pe care-l îndrăgisem atît de mult. Aceasta a fost în anul 1940, an ne-16 fast pentru întreaga suflare românească.

— Toți am suferit atunci, am murmurat eu.

— Desigur, dar eu am suferit mai mult ca toți ; asta e convingerea mea și veți vedea .că e întemeiată. Aveam 20 de ani, abia absolvisem Conservatorul, fusesem angajată provizoriu la Teatrul Național ; după cîteva roluri secundare, mi s-a încredințat rolul Heddei Gabler din piesa lui Ibsen. Eram ambițioasă, iubeam teatrul, îmi iubeam profesiunea, visam să ating culmea perfecțiunii artistice, îmi întemeiam visurile pe talentul de care eram conștientă, pe pregătirea mea, poate și pe frumusețea mea, căci ^mi se spunea că sînt frumoasă, dar visurile mele au luat sfîrșit în chiar noaptea de după primul mare succes. Vă rog să nu mă luați drept o femeie care are mania lamentărilor, sau obiceiul de a flecări verzi și uscate, dar așa a fost ! Și, fiind vorba de o sinceră confesiune, e de datoria mea să nu ascund nimic, nici chiar ceea ce m-ar pune într-o lumină nefavorabilă.

— Ase uit, nu judec, i-am spus eu.

— Așadar, eram la primul meu succes, continuă doamna Stastok. Un debut remarcabil : am fost frenetic aplaudată, rechemată la rampă de mai multe ori, felicitată de către directorul teatrului, de actori și chiar de colegile actrițe. Succesul m-a îmbătat, m-a ridicat în al nouălea cer, așa că mi-

am cam pierdut capul ; altfel n-aş fi primit propunerea pe care mi-a făcut-o doctorul Ti-beriu Petran, cel care, după noaptea aceea, a devenit soţul meu. Între mine şi doctorul Tiberiu Petran nu existau relaţii afectuoase. Mai eram studentă cînd l-am cunoscut cu ocazia unui pelerinaj la mormîntul lui Ci-prian Porumbescu. El venise cu un grup de năşăudeni, o societate corală, sau așa ceva ; eu eram însoţită de tatăl meu, care venise de la Rădăuţi ca să mă întîlnească. Pe doctorul Tiberiu Petran nu-l cunoşteam, îl cunoştea tatăl meu, pe care doctorul îl operase cu cîteva luni în u/mă, 17 cînd îşi făcea stagiul la o clinică din Rădăuţi. Tata mi l-a prezentat. Nu i-am dat nici o atenţie, şi mi s-a părut că nici el mie, dar înapoiăţi la Cluj, m-am pomenit cu el la pensiunea unde luam prînzul. Se abonase şi el, așa că ne întîlneam zilnic, la aceeaşi oră, şi uneori mă conducea acasă, sau 4a Conservator.

— Era tînăr ?

■ — Da, dar cu vreo cincisprezece ani mai în vîrstă decît mine. Era acel fel de om de care ai nevoie, care e gata oricînd să-ţi procure un obiect pe care l-ai căutat pe la diferite magazine şi nu l-ai găsit, care e totdeauna dispus să te însoţească la un bal — să te gărdeze, se spunea pe vremea aceea — care era luat, de către cei care te cunoşteau, drept vărul mai în vîrstă, sau unchiul tînăr, burlac, sub protecţia căruia ai fost pusă. E drept, după un timp oarecare, el a început să-mi vorbească de dragoste, de iubire, de sincera, marea pasiune pe care mi-o poartă. Eu însă îl puneam la punct printr-o glumă, căutînd să ridiculizez, să nu-i iau în serios sentimentele ; să rup definitiv relaţiile cu el, nu îndrăzneau.

— îl puneăţi la punct, dar totuşi...

— V-am spus : era omul de care are nevoie o fată tînă, într-un oraş străin, unde n-a reuşit încă să-şi formeze un cerc, în afara celui şcolar. Aşa se explică faptul că după spectacol am primit invitaţia lui de a sărbători împreună succesul meu. Am intrat împreună într-un local de lux ; el a comandat o masă copioasă, şampanie. Am mîncat puţin — emoţiile îmi tăiaseră foamea ; în schimb eram însetată cum nu mai fusesem niciodată. El amesteca şampania cu un vin negru, vechi, şi mă tot îmbia să beau. Am băut mai mult decît

suporta organismul meu neînvăţat cu băutura. La un moment dat m-am pomenit că tot localul se învîrte cu mine, 18 limba mi se împleticea în gură, respiraţia mi se îngre-unase. I-am cerut însoţitorului meu să părăsim în grabă localul, să ieşim la aer pînă mă mai pot ţine pe picioare. El a trimis un picolo să aducă o trăsură, a achitat nota şi am ieşit. Pînă m-a aşezat în trăsură, am fost conştientă, dar cînd trăsura a pornit, legănîndu-se ca o barcă pe valuri, am ameţit, mi-am pierdut complet cunoştinţa.

— E posibil ?

— Da, aşa s-a întîmplat. M-am deşteptat a doua zi. Avusesem un coşmar : parcă o omidă enormă, monstruoasă, păroasă, cu ochi bulbucăţi, sticloşi, se strecurase sub învelitoare şi se tîra pe pîntecele meu. Am ţipat, m-am zbătut... Lighioana aceea a dispărut, dar, buimacă, aveam convingerea că s-a ascuns pe undeva, prin cutele înve-litoarei. Ca să n-o întărit şi să sară din ascunziş să mă muşte, am rămas nemişcată, cu răsuflarea tăiată. Cînd, însă, în sfîrşit, mi-am dat seama că totul fusese doar un vis urî't, zvîrlii cuvertura de pe mine. Camera era în semiîntuneric, dar am putut distinge destul de bine mobila, teracota, lampa care atîrna de plafon — toate erau străine — cu excepţia rochiei mele de mătase albă, punctată cu mici buline negre, care atîrna pe spătarul unui scaun. „Doamne, unde mă aflui ?“ am exclamat, înspăimîntată. Am vrut să sar din pat, însă o durere m-a săgetat pînă-n creştet ; atunci mi-am dat seama că mi se vntîmplase ceva oribil, că pur şi simplu fusesem dusă într-o locuinţă străină şi siluită! Cum, cînd şi de cine în momentele acelea de scîrbă şi revoltă, nu mi-am putut aminti. Am căutat să-mi forţez mintea, însă refuza să mă asculte, de parcă n-aş mai fi avut-o, de parcă ar fi murit, lăsîndu-mă numai pe mine în viaţă. Ideea morţii apropiate a început să mă chinuie ; în cap parcă aş fi avut o morişcă, care se învîrtea cu repeziciune, huind agasant, tîmplele mă dureau îngrozitor, iar din creştet începuseră 19 să curgă valuri de sudoare rece ca gheaţa. „Sînt semnele morţii 1“ mi-am spus, şi, fin doc să rezist, m-a cuprins un sentiment de resemnare. Astfel am adormit şi din nou am avut .un coşmar.

— Coșmarurile acestea, am întrerupt-o din nou, își au explicația lor ; sînt stări de supralîncordare psihică, care duc la o escaladare a raționalului. Nu trebuia să le dați vreo importanță, și mai ales să le priviți ca avînd în ele vreo semnificație, în afara cauzelor care le-au provocat.

— Da ; așa am și făcut, însă... mai tîrziu. Atunci și după aceea, mult timp încă, le-am privit altcum, dîndu-le o semnificație. Mai tîrziu înseamnă cu mulți ani după aceea, cînd am ajuns la starea de impasibilitate în care mă aflu și astăzi, cred că ați observat lucrul acesta.

Într-adevăr, observasem starea de detașare în care se afla. O văzusem în glasul, în tonul, în expresia feței ei neschimbate, în expunerea ei ca o litanie, o litanie ușor cîntată, monotona melopee. Aș fi vrut să-și facă mărturisirea altfel, mai expresiv, mai „jucat” ; pentru mine devenise un personaj, aș fi dorit să se comporte ca atare, conform relației personaj-autor ; dar pesemne ea avea nevoie de un confesor, nil de cineva care să facă din spovedania ei file de roman. I-am răspuns :

— Într-adevăr, am observat : cred că v-ați consumat, cu multă intensitate, emoțiile, și mai apoi, tot ce a survenit, de orice natură iar fi fost, nu v-a mai impresionat, nu v-a mai emoționat. Acum e rîndul meu să vă întreb : nu găsiți că e mai bine lașă ?

— Evident ; într-un fel oarecare, da ! însă... vedeți... viața... dacă continui s-o trăiești în 'felul acesta, parcă n-ar fi viață. O trăiești, idar ești pe jumătate mort ! Dar să revenim. Unde am rămas ?

20 — La al doilea coșmar.

— A ! da ! surîse doamna Stastok, și din nou își aprinse o țigară.

— Fumați cam mult, i-am spus, și dacă nu mă înșel, sînteți și puțin suferindă.

—■ Sînt mult de tot suferindă, dar asta nu mai are nici o importanță : și la suferință sînt indiferentă. Iar dacă mă supun unor prescripțiuni medicale, o fac nu cu speranța că voi ajunge să pun

oapăt suferinței, ci fiindcă așa se face și așa a trebuit să fac și /eu. A te conforma e o regulă de viață, chiar dacă o trăiești numai pe jumătate. Dar să lăsăm la o parte aceste digresiuni înar-mați-vă cu multă răbdare, ca un adevărat confesor ; confesiunile mele abia au început... în sfârșit, mi-am revenit și m-am deșteptat, după vreo oră sau două, din somnul profund în care căzusem. Eram nespus de bucuroasă că mă regăsesc, că mai sînt în viață cu trupul și sufletul meu. Odihna aceea în stare de inconștiență mi-a înprospătat simțurile, mi-a limpezit mintea, mi-a clarificat gîndurile. Devenisem conștientă de locul unde eram și de situația în care mă aflam : prizonieră, pîngărită, înjosită și umilită. Camera nu mai era în semiîntuneric ; prin golurile dintre jaluzele pătrundea lumina soarelui, care dunga cu raze lungi, paralele, interiorul. Am sărit din pat, din nou cuprinsă de scîrbă și revoltă. Îmi venea să mă reped, să sparg, să sfarm tot ce se afla în cameră. N-am făcut-o. Devenisem conștientă, rațională, capabilă să mă împotrivesc imboldurilor venite din zona instinctelor. În cameră era o atmosferă înăbușitoare ; m-am dus și-am ridicat jaluzelele, am deschis fereastra. Aerul proaspăt, răcoros, mirosul florilor, verdele boschetelor din grădinița înțârcuită m-au înviorat. Am respirat cu putere de mai multe ori ; mi-am zis : „O să ți-o plătesc, doctore Tiberiu Petran !“ Și din momentul acela, în sufletul meu, în Jocul scîrbei și revoltei, a luat loc 21 aversiunea ! Mi-am rotit privirea prin cameră. Pe masa din mijloc se afla o tavă, pe tavă o ceașcă de cafea, o felie de cozonac, o scrisoare și două pastile antinevralgice : mi-am dat seama că toate erau pentru mine. Nu m-am atins de nimic, am luat doar scrisoarea. Începea cu cuvintele : „Scumpa și neprețuita mea“. Furioasă, am mototolit hîrtia, am făcut-o boț, gata s-o arunc cît colo ; n-am făcut-o, însă, curiozitatea de a vedea pînă unde merge cu cinismul a învins. Am desfăcut boțul de hîrtie și am citit fin continuare. N-aș putea să vă expun textual cuprinsul scrisorii, am păstrat în memorie doar esențialul : explicația, justificarea : „Jeri noapte — scria el, după ce își reînnoia declarațiile de iubire veșnică — după ce te-am așezat în patul meu, urmînd ca eu să mă culc pe canapeaua din cabinet, m-a cuprins o dorință nebună să te string în brațe, să te sărut, să te topesc cu sărutările mele ; e și asta o nebunie care întunecă rațiunea, alungă autocontrolul și simțul răspunderii... Era așa de puternică dorința ce pusese stăpînirea pe mine, încît...“ Explicația, justificarea lui mi s-au părut cu totul fără sens și lipsite de sinceritate. În loc să mă convingă și să le acord

înțelegerea pe care el căuta să mi-o insuflă, m-au îndrîjit în indignarea mea și mi-am zis că nu caută decît să-și acopere premeditarea. De altfel, mi-au intensificat indignarea și poruncile pe care mi le dădea : să fac o baie, să folosesc un dezinfectant pe care mi l-a pus la îndemîină, pe marginea vanei, să mă îmbrac și să-l aștept. Va veni după ieșirea de la clinică, între orele 12—13, și împreună vom merge la ofițerul stării civile pentru a ne înregistra în catastiful căsătoriților ; și preciza : „Că nu mă iubești, știu, mi-ai spus-o în mai multe rînduri, dar pentru mine, fericirea constă în a iubi, nu în a fi iubit ! Firește, aș fi și mai fericit dacă aș fi iubit, dar în pri-22 vința aceasta nimic nu poate interveni, poate doar timpul, și convingerea pe care ți-o vei face, pe încetul, că merit să fiu iubit. “ Își încheia scrisoarea. Căsătoria mă îngrozea, îmi vedeam răsturnată întreaga viață, destinul meu, visurile și năzuințele mele ; nu puteam s-o fac, în nici un caz nu puteam s-o fac ! E drept, aveam nevoie ide o reparație, dar mi-am zis că ceea ce mi s-a întîmplat ar putea rămîne o .taină a noastră, numai a noastră. Lucrul acesta țineam să i-l cer pe dată ce voi da ochi cu el. în sfîrșit, a venit. iA intrat, nu cu aerul unui vinovat, ci oarecum trufaș, stăpîn pe sine mai mult ca oricînd. „EșJ gata ? m-a întreat. Ce-i cu mutri ica asta acră care-ți schimonosește fața, te Iface urîță ? Rîzi ! Hai, Miau-Miau, rîzi, rîzi !“ îmi vorbea exact ca unei pisi-cuțe supuse dresajului și se tot apropia de mine, pregătit să mă îmbrățișeze. M-am dat îndărăt ; pînă am ajuns la perete, iar cînd a vrut să mă îmbrățișeze, am strîns furioasă pumnii, am întins mîinile, gata de apărare : „Nu mă atinge, iJam strigat, îndepărtează-te !“ A ris ușurel, afectuos, s-a retras cîțiva pași. „Mălina, nu te încrunta, mi-a zis ; știu că nu |mă iubești, dar n-aș suporta să fiu urît de tine... Hai, rîzi, surîzi, cel puțin !... Nu vrei ?... Atunci hai să mergem ; am dat un telefon, ofițerul stării civile ne așteaptă !“ „Nu merg nicăieri, i-am spus răspicat. Dă-mi drumul să plec, nu mă ține prizonieră în casa dumitale !“ Fără să-și piardă calmul, el a început să-mi vorbească mai întîi de condiția în care mă aflam, și apoi, cât se poate de doct, a început să-mi explice ce însemnătate are pentru individ, mai ales pentru femeie, căsătoria, și tot așa pentru societate și mediul în care trăiește. Pentru mine, mai ales, susținea el, căsătoria e absolut necesară, căci, actriță fiind, nu voi putea rezista atacurilor celor ce roiesc în jurul începătoarelor fără experiența vieții și cad ratîndu-și cariera și viața. Alta e însă situația, susținea el, a tinerei actrițe căsătorite ; faptul 23 că are un soț e o pavază pentru ea, și nu

numai atît, ci şi un sprijin material şi moral, chiar şi atunci cînd soţul nu e la înălţimea misiunii sale, ceea ce nu e cazul cu el. Nu s-a Jsfiiit să-mi spună că eu mă bazez prea mult pe firea mea, perfect echilibrată din punct de vedere moral, iar material pe suma pe care tatăl meu mi-o trimite lunar, dar echilibrul meu poate suferi un accident, iar bunăstarea materială poate lua sfîrşit, tatăl meu fiind suferind, sfîrşitul ar putea surveni de la o zi la alta. În sfîrşit, îşi ânceie tirada, întinzîrid între voinţa mea şi a lui o punte, mergem, înregistrăm cererea noastră de că-sătorig la oficiul stării civile, iar în vreme ce se fac publicaţiile prevăzute de lege, eu voi avea timp suficient să reflectez. În cazul că voi ajunge la convingerea că, în faţa ofiţerului stării civile, trebuia să spun : „Nu !“, el se va resemna, cu conştiinţa împăcată. Asta nu înseamnă că nu va continua să mă iubească pînă la sfîrşitul zilelor sale şi, în orice împrejurare critică pentru mine, el va fi alături de mine, în stare să-şi dea şi viaţa pentru a jeşi din situaţia critică în care, eventual, m-ar fi adus -viaţa...

— După părerea mea, am intervenit eu, v-a vorbit ca ■un om de onoare, care, într-adevăr, vă iubea şi ţinea nespus de mult la dumneavoastră. Cuvintele lui, presupun, v-au convins, şi le-aţi urmat.

— Nu ; nu m-au convins, dar le-am urmat. Le-am urmat din laşitate. Văzîndu-1 cu cîtă încredere în sine îmi ■vorbea, cum mă stăpînea, cum gîndirea lui depăşea momentul, ceea ce eu nu eram în stare să fac, deşi găseam că ar trebui s-o fac, m-am lăsat dusă. L-am urmat ne-neconvinsă, lăsîndu-mă în voia întîmplării. Ne-am dus, am îndeplinit formalităţile. El mi-a cerut să luăm masa împreună în alt loc decît la pensiune ; am refuzat. M-am îl dus acasă la mine şi am scris tatălui meu, arătîndu-i cu toată sinceritatea situaţia în care ajunsesem, cerîndu-i sfatul, ca să ştiu ce am de Ifacut. Nu ştiam că tatăl meu nu era acasă — ca istoric, el fusese însărcinat să facă un studiu asupra revoluţionarilor partizani ai lui Francise Rakoczy, care, într-un moment critic, se refugiaseră în Polonia pe un domeniu care aparţinea pe vremea aceea — începutul secolului al XVIII-lea — familiei Rakoczy ; războiul — fulger ihitlerist dezlănţuit (împotriva Poloniei — l-a apucat acolo, toate acestea le-am aflat mult mai tîr-ziu, dar ce s-a întîmplat cu tatăl meu n-am mai aflat ; fără îndoială a fost internat în vreun lagăr unde i s-au sfîrşit zilele.

< Eu eram în așteptarea răspunsului său. În acele zile de intensă frământare, eu mă consideram cea mai nenorocită, cea mai lovită. Mai tot timpul mi-l petreceam pe peronul gării, așteptînd un tren după altul, iar cînd sosea, mă strecuram prin mulțime strigînd numele tatălui meu, dar în zadar — tatăl meu nu era printre călători.

Doamna Stastok a amuțit ; nu părea emoționată nici de data aceasta ; mă privea doar lung, în ochi, aștepta pesemne cîteva cuvinte din partea mea cu privire la acel eveniment, poate și la soarta tatălui ei, dar eu am plecat ochii în jos, mi-am supt buzele și mi-am încheștat maxilarele ; era, poate, și acesta un răspuns, căci, după cîteva clipe, interlocutoarea și-a reînceput confesiunea.

— ■ Da ; evenimentul acesta m-a lovit crîncen. M-am trezit deodată în gol, însingurată, fără nimeni în afara doctorului Tiberiu Petran. Țin ea vă spun : în zilele acelea de dureroase frământări, nici el n-a stat pasiv. Fără ca eu să știu, a făcut nenumărate investigații ca să afle ce soartă a avut tatăl meu, dar nici de la autoritățile militare, nici ,de la cele civile n-a primit vreo informație, și nici nu putea primi ; surpriza a fost așa de uluitoare, încât toți își pierduseră capul. Cînd, după cîteva zile, am 25 aflat de demersurile lui și i-am mulțumit, el mi-a spus : „Cred că ceea ce avem de făcut în momentul de față e o vizită la ofițerul stării civile ; îl vom ruga să scurteze termenul de publicare și, dacă se poate, să ne căsătorească chiar astăzi. Ești de acord ?“ „Da !“ i-am răspuns fără șovăire. El m-a îmbrățișat și sărutat. Era prima îmbrățișare, prima consimțire, dar nu și dăruire. Ne-am căsătorit chiar în ziua aceea. El părea în culmea fericirii ; eu, nenorocită, sfîrșită, (Vlăguită — o pană, o frunză luată de valuri, fără voință, fără putința de a vedea unde voi ajunge, unde mă voi opri... A .fost extrem de atent și drăgăstos ; nu stia ce să mai facă pentru a uita nenorocirile care se abătuseră asupra mea. Seară de seară căuta să mă distreze în fel și chip ; devenise copilăros, întrebuița atîtea stratageme naive, încît o dată nu m-am mai putut reține. „Ti-beriu, i-am spus, văd că în locul meu ai început să faci tu teatru ; ar fi cazul să renunți, să reintrăm în realitatea vieții, fără artificii." El a rîs ; mi-a spus : „Mi se pare că ai dreptate ; ar fi cazul să inversăm rolurile. Joacă tu, fă tu .teatru ; lasă-mă pe mine să port întreg greul existenței noastre — așa e logic, așa e și natural. ! Eu sînt bărbat, natura m-a înzestrat cu mai

.multă tărie, m-a înzestrat cu tot ce se cere în lupta cu viața ; pe tine mai puțin — .joacă tu ; lasă gândurile, preocupările pe seama mea ; încearcă să mă iubești, convinge-te că îți stă în putință s-o faci !..." îmi cerea imposibilul, dar am căutat să mă conformez. El s-a arătat fericit de falsul meu comportament, începuse chiar să-l ia drept natural. Și ca să devină într-adevăr astfel, a început să se căineze de una, de .alta, din nimic făcea o problemă gravă, ca să mă impresioneze, iar cînd vedea că și-a atins scopul, mă liniștea : „Nu te teme, Mălina, le rezolv eu pe .toate !" într-o zi mi-a venit cu o schiță de plan — plănuise o 26 casă pentru noi. Mi-a supus-o „spre aprobare". Era în-

cîntat. Mi-a vorbit și despre cost. Avea economisiți o mare parte din banj ; restul urma să-i împrumute. Nu puteam să-l deziluzionez, m-am arătat interesată, dar am obiectat : „E prea mare casa, ce ne trebuie nouă o astfel de hardughie ? Ni-s de-ajuns trei, mult patru camere." Jucam, firește, însă el a luat jocul meu în serios ; mi-a spus : „Tu ai dreptate, pentru noi doi, patru camere ar fi de-ajuns, dar nu te gîndești ? Vor veni copiii : a cin-cea cameră va fi pentru băiețași, a șasea pentru fete, a șaptea pentru bonă." Am rîs — vorbea cu atîta seriozitate, încît mi se părea caraghios tot ce spunea ! Dar, fapt e că se stabilise între noi o oarecare familiaritate, deși eu rămăsesem tot la preocupările mele, apăsătoare, de ,care nu mă puteam debarasa. Mai era și problema tatălui meu, silnicia cu care fusese izolat ,de mine. În speranța că voi afla vești despre el, citeam zilnic ziarele din capitală ; toate aveau o rubrică a refugiaților, în care se dădeau informații despre cei care reușiseră să se relugieze — se arăta localitatea unde puteau tîi găsiți, adresele lor ; însă pentru mine era o trudă zadarnică și eram conștientă de lucrul acesta, căci tatăl meu, dacă ar fi reușit să se refugieze, ar fi venit 'întins la mine din primele zile. O făceam totuși în fiecare zi, amărîndu-mi și mai /mult sufletul. Evenimentul acela de crudă silnicie a generat în sufletul meu sentimentul de ură față de silnicitori. Ura pe care o aveam față de Tiberiu se contopise cu ura față de ei, de statul lor, de conducătorul lor. jStăpînită de ură, pînă și noaptea, cînd nu puteam dormi, urzeam planuri de răzbunare contra lor, contra conducătorului lor, pe care doream să-l ucid, eu, care nu eram în stare să ucid o muscă. Firește, erau urzeli nebunești ; mă vedeam în gândurile mele o eroină de felul luditei, care l-a asasinat pe Holofern. I-am împărtășit odată lui Tiberiu aceste

gînduri : el a rîs. Totdeauna fă-

cea haz cînd îi dezvăluiam gînduri care i se păreau deplasate. Rîdea, mă strîngea în brațe, piă înăbușea cu sărutările lui.

Toate cele înșirate de doamna Stastok erau, fără îndoială, interesante, impresionante, dar nu avea un caracter — ca să zic așa — strict personal. Le cunoșteam și eu, și eu trăisem acele zile, acel eveniment sălbatic care se rostogolise asupra noastră pe neașteptate, neînchipuit de brutal ; și eu suferisem aceeași zguduire sufletească tre-cînd de la sfială la ură și ,dispreț. Aș fi vrut ca litania ei să ajungă cît mai repede la drama căpitanului Stastok, la relațiile dintre ea și el și, pe cît posibil, să evite chestiunile de altă natură, ce mă puneau — chiar numai as-cultîndu-le — într-o situație critică. Însă, pesemne, femeia, pentru mai buna mea înțelegere, găsea de cuviință că drama ei și a fostului ei .soț nu pot fi desprinse de evenimente, că în mare măsură evenimentele acelea cauzaseră drama lor. Am lăsat-o deci să-și depene litania, feriridu-mă de a mai interveni.

—■ Și iată cum s-a desfășurat pe mai departe viața mea, reîncepu doamna Stastok. Într-o zi, cînd începusem să mă obișnuiesc oarecum cu situația mea de femeie căsătorită, Tiberiu primește ordin de chemare și fu nevoit să se prezinte pe zonă, în vest, la unitatea sa ; era medic căpitan la un regiment de vînători. Eu am rămas singură, singură în fața unui nou eveniment istoric, de data aceasta și mai catastrofal, care se anunța, despre care se zvonea, dar care tiituror ni se părea de neînchipuit, lipsit de orice temei, logic judecînd. Dictatul. Evenimentul s-a produs totuși, și .țara întregă a intrat într-o nouă iritare de nădescriș ; lumea alerga de colo-colo, înnebunită parcă. Agitația, tensiunea erau așa de mari, încît așteptam din clipă în clipă ca mulțimea să-și piardă cumpătul, 28 să treacă la acte de disperare, să distrugă tot, să pună foc la toate, să inunde totul în singe ! În zilele acelea, înainte -de a începe exodul spre sud, am primit o scrisoare de Ja Tiberiu. „Scumpa mea — îmi scria el —■ împachetează lucrurile noastre, fiii gata, așteaptă-mă ; voi veni cu o ambulanță să te iau. Pe aici sîntetn cu toții într-o situație disperată ; unele unități refuză să părăsească pozițiile ! Mai multe nu-ți pot spune ; așteaptă-mă !“

Am așteptat ; exodul a început. Tiberiu n-a venit, eu nu mai știam

unde-mi stă capul. Îl așteptam totuși, trebuia să vină, știa că sînt singură, neajutorată. În cameră, toate lucrurile erau împachetate, abia mă mai puteam mișca din pricina lăzilor, cuferelor ; numai cînd trebuie să pleci dintr-un loc îți dai seama cîte lucruri inutile ai. Așteptîndu-l, îmi petreceam vremea mai mult la fereastră ; prin fața ochilor mei treceau nesfîrșite coloane de trupe, de tancuri, de tunuri, de camioane și căruțe militare. Ostașii, cu fețe crispate de stăpînire de sine, de revoltă înăbușită, mărsăluiau cu capetele plecate, posomoriți, în suflete. Cu tot amarul zilelor acelora. Îngenuncherea suferită era mai dureroasă decît însîngerarea în luptă. Timp de o săptămînă coloanele militare s-au tot scurs spre sud ; au început să treacă prin fața ochilor mei cele civile, 'ale refugiaților : mii de camioane și căruțe încărcate cu calabalîc, cu femei și copii. Sute de mii de oameni porneau în pribegie, părăsindu-și orașele, satele, cimitirele cu mormintele pa~oîților și străbunilor, se îndreptau tot spre sud, stîrnind în drumul pribegiei lor jalea și revolta întregului neam. S-au scurs coloanele. Eu am rămas, așteptîndu-l pe Tiberiu. N-a venit, n-a putut să vină ! A fost îngrozitor ! Orașul se golise, mai mult de jumătate din populație îl părăsise, părea pustiu. O dată cu înserarea, pe străzi nu mai circula nimeni, pînă și paza orașului fusese retrasă. Și a venit noaptea — cea mai înfiorătoare noapte pe care am trăit-o în viața mea ! 29

Prin curțile părăsite clinii urlau lugubru ; se auzeau strigăte de ajutor, căci tîlharii intraseră în acțiune ; pătrundeau prin casele părăsite, căutînd să prade ce mai rămăsese, și uneori se întîmpla să dea peste cineva ; din cînd în cînd se auzea cîte un pocnet de armă, țiuitul glontelui străbătea atmosfera grea a nopții, gata parcă să se înfigă în inima mea. Lumina se stinsese în întreg orașul, căci mica hidrocentrală din munți rămăsese dincolo de linia demarcațională ; luminau palid doar luna și stelele de pe cer, cu o lumină stranie ! La toate acestea se mai adăuga și dangătul clopotului celui mare al catedralei ortodoxe : bătea rar, ca de priveghi, tot din zece în zece minute, cîteva lovituri în dungă ; ecoul lor amplifica și mai mult atmosfera de sinistru. Îl ascultam cu răsufierea tăiată, număram în gînd sunetele, înfiorată, mă socoteam și pe mine între cei privegheați. În sfîrșit, în zori, au apărut pe străzi patrurile jandarmilor. Înaintau în șir indian, distanțați unul de altul, cu armele pregătite de tras ; purtau coifuri înalte, unii pălării negre, tari, împenate cu pene de cocoș încovoiate ca niște seceri tăioase.

Temători, își purtau privirile pe la ferestre, dar ferestrele erau oarbe, cu perdelele lăsate. :Eu îi pîn-deam îngrozită ; în urma lor venea o trupă de cicliști — înaintau și ei încet, temători și iscoditori, poate și intrigați, căci de nicăieri, de la nici o fereastră, nici chiar cei care-i așteptau n-au îndrăznit să-i întâmpine cu urale ; își dădeau pesemne seama și ei că ceea ce se făcuse fusese contra oricărei rațiuni. De la un timp, n-am mai avut puterea să-i privesc ; m-am tîrît spre pat și m-am vîrît sub plapumă. Am rămas așa ziua (întreagă își noaptea care a urmat. A doua zi, bătaî puternice în ușă m-au făcut să sar din pat : am deschis. în ușă, un subofițer cu pistolul îndreptat spre mine mi-a poruncit să mă lipesc de 30 perete ; m-am executat. A intrat însoțit de doi ostași, au scotocit tot. Căutau arme ; n-au găsit. M-a mirat faptul că subofițerul și-a cerut scuze pentru deranj, că, plecînd, a salutat, ceea ce nu făcuse la intrare. Urma ca a treia zi să mă prezint la poliție, să mă înscriu pe o listă. Nu m-am prezentat, căci în 'dimineața acelei zile a venit un unchi al lui Tiberiu cu o căruță ; îmi aducea și o scrisoare : Tiberiu îmi explica de ce n-a putut veni, coloana lor luase altă rută și comandantul nu i-a îngăduit să-și părăsească unitatea. îmi scria să transport toate bagajele noastre în satul unchiului său, să rămîn acolo pînă va veni el, căci va veni imediat ce va avea puțința s-o facă. Unchiul era un bătrîn învățător, singurul învățător rămas în sat dintre cei pe care-i avusese școala. A doua zi s-a prezentat șeful postului de jandarmi. Unchiul n-a vrut să vorbească cu el, pretextînd că nu cunoaște limba ; de altfel, venise pentru mine, nu pentru el. Nici eu nu cunoșteam limba jandarmului decît foarte puțin ; m-am descurcat totuși și i-am dat datele personale pe care mi le cerea. S-a arătat binevoitor și politicos, iar după vreo săptămînă, cînd a venit să-mi aducă permisul de ședere în țară, mi-a declarat că e foarte bucuros că în sfîrșit a găsit pe cineva care să-i vorbească în limba „țării“. „Oare sătenii nu vor s-o vorbească, sau într-adevăr n-o cunosc ?“ m-a întrebat. Am ridicat din umeri. El a continuat, rugîndu-mă să trec din cînd în cînd pe la soția lui, ca să poată schimba și ea o vorbă, două cu mine. „E o doamnă, a fost poștășiță“, mi-a precizat. Nu m-am dus, dar a venit ea la mine. Era o femeiușcă simpatcă și destul de inteligentă ; blestema pe cei care i-au trimis bărbatul într-o țară străină, unde toți îi privesc cu dușmănie și nu vor să le vîndă nici cel puțin un pui de găină. Nu știu dacă unchiul era autorul acestei rezistențe pasive, știu însă precis că el a organizat un fel de poștă clandestină, că nu mult după

sat a început să primească gazete din țară, și chiar scrisori ; când și cine i le aducea, n-am putut afla, și nici n-am încercat ; eram bucuroasă că pe calea aceea am primit și eu câteva scrisori de la Tiberiu. La începerea școlii, unchiul mi-a cerut ca atât timp cât rămân în sat să ocup postul de învățătoare la primele două clase, ceea ce am făcut cu plăcere ; avînd o ocupație, îmi mai uitam gîndurile, și în afară de asta îmi cîștigam existența contribuind și eu la susținerea casei. Mătușa era o bătrînă ursuză și avară ; tot timpul blestema și bodogănea că nu are de nici unele, că 'bătrînul nu mai primește pensie, iar satul Dumnezeu știe cînd îi va putea plăti salariul. Adevărul era că avea de toate, iar satul, solidar, plătea prin contribuție generală micile noastre salarii. Tot ea mi-a interzis s-o mai primesc pe jandarmeriță. Unchiul însă avea alte socoteli ; el ținea să nu rup legăturile cu femeia jandarmului. Mi-a cerut să mă duc și eu din cînd în cînd pe la ea și, pe cît se poate, s-o „trag de limbă“, ca să aflu ce gîndesc „ei“, ce se aude pe la „dînșii“, căci — spunea unchiul — își cam dau și ei seama că „asta nu poate rămîne așa“. Expresia „asta nu poate rămîne așa“ era curentă printre oamenii din sat ; era punctul de sprijin al speranțelor tuturor. M-am dus nu ca s-o trag de limbă, ci fiindcă simțeam și eu nevoia de a mai schimba o vorbă cu o femeie care se simțea tot atât de nefericită ca și mine ; și în afară de asta, iubea muzica, teatrul, avea un patefon și o colecție de plăci destul de bogată, primea și două reviste de teatru. Cînd înceta cu lamentările, punea patefonul în funcțiune și, ca să-mi facă plăcere, alegea numai cîntecele despre care aflase că-mi plac și mie ; iar cînd soseau revistele de teatru, le răsfoiam împreună, și din nou mă simțeam ca și cînd aș mai fi făcut parte din lumea scenei. Uneori însă o găseam 32 nervoasă, iritată din te miri ce. Într-unul din momentele

acestea am auzit-o și pe ea spunînd : „Asta nu poate ramine așa ; e o situație imposibilă. Nu pot trăi într-o permanentă nesiguranță, totdeauna cu tema în suflet 1“ N-am urmat sfatul unchiului, n-am iscodit-o ; am căutat doar să arăt că o înțeleg, și m-am trezit și eu repetînd cuvintele : „Asta nu poate cămine așa !“

Ca și cînd s-ar fi pregătit să înceapă un nou capitol din viața sa, doamna Stastok a făcut o scurtă pauză ; mi-a spus :

—■ E cam plictisitoare povestea mea, nu ?

— Vă înșelați ! E cât se poate de interesantă ! Continuați, vă rog, și nu dați nici o atenție faptului că eu, ascultîndu-vă, par tot așa de impasibil ca ș dumneavoastră ; în realitate, însă, sînt profund impresionat, iar dacă nu mă manifest în nici un fel, o fac pentru a nu vă întrerupe, căutînd să mă comport ca un adevărat confesor, al cărui rol e de a asculta cu atenție, a înregistra, și mai apoi a judeca fără părtinire, dacă va fi cazul să-mi cereți un canon, sau o absolvire de pedeapsă.

— Dacă e să fiu pedepsită — a binevoit să zîmbească doamna Stastok involuntar, cu același zîmbet pe care i-l cunoșteam dinainte ■— cred că veți găsi destule motive s-o faceți.

— Pînă acum, nu ; și-mi închipui că nici de aici înainte.

— Le veți găsi, vă asigur, căci deși astăzi nu mai au nici o importanță, atunci cînd s-au produs, ele au fost cît se poate de grave, și mult timp după aceea au fost cu adevărat chin pentru sufletul meu.

Spunînd aceste cuvinte, doamna Stastok și-a privit din ■nou ceasul, a scos iar din geantă flaconul cu pastilele japoneze și termosul cu apă ; a luat o pastilă, a înghițit o gură de apă.

— Dumnezeu pedepsește în felurite chipuri, a oftat, punînd la loc, în geantă, flaconul și termosul. Dar unde-am rămas ? Despre ce anume am vorbit înainte de a mă opri ?

— La soția jandarmului, la „asta nu poate rămîne așa“...

— A ! Da ! Să vedeți : dacă pentru noi expresia aceea era un fel de punct de sprijin al speranțelor noastre, pentru ei era punctul negru al nesiguranței, al conștiinței că ceea ce se făcuse era nedrept, și ca atare nu poate rămîne așa. Interesant e faptul că această expresie circula pretutindeni : mi-a scris-o soțul meu, doctorul Tiberiu Petran, în ziua cînd a început războiul ; am auzit-o și din gura căpitanului 'Cristien Stastok, cînd l-am întîlnit pentru prima oară, mi-a scris-o și mama lui Cristien, deși locuia la multe mii de kilometri depărtare, peste multe țări. Am convingerea că și

majoritatea ostașilor germani care luptau pe diferite fronturi, în momentele lor de trezire, când se gîndeau cîtă silnicie au adus pe lume, o rosteau și ei ca pe un adevăr al unei justiții imanente, din fața .căreia nu există scăpare. Dar să revin ia ale mele. După cum v-am spus, Tiberiu mi-a scris în ziua când a izbucnit războiul și a trebuit să plece la unitatea lui. Am primit scrisoarea cu oarecare întîrziere, dar m-am bucurat : exilul meu lua sfîrșit. îmi scria să fac tot posibilul și să pornesc spre București, unde mă așteaptă un mic apartament bine pus la punct și perspectiva unui angajament la un important teatru. Am îndeplinit formalitățile de plecare ; prietenia cu jandarmerița mi-a ajutat mult, soțul ei s-a arătat neobosit îmi a-mi obține autorizația de expatriere și într-o bună zi mi-a adus hîrtia. Tiberiu îmi scrisese să nu iau cu mine decît lucrurile mele personale, restul rămînînd pe mai departe în păs-34 trarea unchiului, căci, preciza el, în trei luni de zile războiul va lua sfîrșit, iar ceea ce s-a întîmplat cu noi nu poate rămîne așa ; țara va fi din nou cum a fost și toate suferințele noastre vor lua sfîrșit. De la un capăt la altul, scrisoarea lui era numai optimism ; de optimismul lui m-am molipsit și eu ; ide altfel, aceeași atmosferă am găsit-o și în țară din momentul când am coborît pe peronul Gării de Nord. Destinul ne surîdea, și-mi surîdea din nou, îmi închipuiam eu, iar când am ajuns la adresa indicată — un bloc din vecinătatea Cișmigiului — și am intrat în micul apartament, am plîns de bucurie. Era exact ceea ce-mi visasem : două camere frumos mobilate, hol mărișor, baie și o bucătărioară. Tatăl meu nu fusese un om religios, și nici eu nu fusesem crescută și educată în spirit religios, dar chiar în ziua sosirii mele în capitală, spre seară, m-am dus la biserița cea mai apropiată, unde se slujea vecernia ; m-am rugat și am plîns. Lacrimile mele erau lacrimi de fericire, de liniștire sufletească, nu ca ale femeilor care umpleau biserița ; ele, fără îndoială, plîngeau pe cei dragi căzuți în război, dar în egoismul meu, bocetele lor nu m-au impresionat. De altfel, nu mă vedeam decît pe mine, ca și când singură aș fi fost acolo. Nu m-am gîndit nici la Tiberiu ; ba chiar, în sinea mea, eram mulțumită că e absent, că în sfîrșit sînt din nou singură, așa cum am fost înainte de căsătoria noastră. Ruga mea era înălțată pentru mine, numai pentru mine, ca să fiu ajutată în noua viață pe care o începeam. A doua zi m-am prezentat directorului teatrului la care fusesem recomandată. Nu știam că era unul dintre cunoscuții lui Tiberiu ; mai mult decît un cunoscut, o rudă apropiată și, și mai mult decît atît, un vechi

prieten de școală militară al tatălui meu, prietenie care a continuat tot timpul, pînă ce a părăsit fosta monarhie. Am fost surprinsă nu de afabilitatea lui cînd m-am prezentat, ci 'de afecțiunea familială cu care m-a primit. 35

M-a îmbrățișat, m-a sărutat pe frunte, emoționat, și mi-a spus : „Așadar, tu ești Mălina, fiica prietenului meu Iosif Celeru și soția vărului meu după mamă, doctorul Tiberiu Petran ; ce frumoasă ești !“ M-am fîstîcit ; la atîta afecțiune nu mă așteptam, și mai puțin la relații atît de strînse, familiale și prietenești, de care eu habar nu aveam. „N-am știut că sînteți rudă cu Tiberiu și prieten cu tatăl meu, de soarta căruia nu știu nimic, i-am vorbit sfioasă. Am venit la dumneavoastră pentru un angajament, la îndemnul lui Tiberiu, care nu mi-a scris nimic despre rudenia 'lui cu dumneavoastră, ci doar că, sosind în capitală, aș avea perspectiva unui angajament. Sînt actriță, poate ați auzit de numele meu.“ „Lasă asta, mi-a zîmbit părintește și m-a condus pînă în capătul celălalt al cabinetului, unde se aflau o masă și cîteva scaune, hai, po-vestește-mi ce-i prin țara mea, cum se împacă grănicerii nășăudeni cu situația nefericită, care li s-a creat temporar ; au conștiința că asta nu poate rămîne așa ?“ „Au ! Au !“ i-am răspuns imediat, fericită că din nou, și de la un om cu mare faimă, am auzit aceleași cuvinte. I-am povestit tot ce-am știut despre traiul din zilele acelea al oamenilor de prin „țara“ lui ; mă asculta atent, bucuros de rezistența lor. Deși despărțit demult de locurile natale, sufletul îi rămăsese acolo, la ceea ce el numea țara lui. În sfîrșit, după vreo oră, mi-a dat răspunsul pe care-l așteptam : am fost angajată, în cîteva zile se vor face formalitățile, să prezint actele și să nu mă tem de nici o adversitate ; atît timp cît el va fi în fruntea teatrului, voi fi respectată ca și cînd aș fi fiica lui, iar cînd voi avea nevoie de ceva, și în general ori de cîte ori voi întîmpina greutăți, sau numai voi avea dorința să schimb cîteva cuvinte cu el, să intru în cabinetul lui fără să mă mai anunț în prealabil. Situația 36 aceasta de protejată, de tutelată nu-mi convenea ; aș fi vrut chiar să nu se știe că între mine și el sînt și alte relații în afara celor de serviciu. Eram ambițioasă, țineam să mă ridic prin propriile mele forțe, prin talentul meu, de aceea n-am abuzat de atenția lui ; în cabinetul său n-am intrat decît chemată. Nu știu cum s-a făcut, însă am fost îndrăgită de la prima întîlnire și de către un bătrîn director de scenă — unul dintre cei mai buni regizori din vremea aceea. Foarte scrupulos, bătrînul m-a supus la diferite probe de dicție, de

mimică, după care mi-a spus : „Tu, Mălina — el tutuia pînă și pe cele mai renumite și mai în vîrstă actrițe — trelbuie să faci de toate : comedie, dramă, chiar și tragedie ! M-am convins că vei reuși în toate ; nimic mai rău decît unilateralitatea, care duce pînă la urmă la rutină, de care nu te mai poți debarasa. Vei începe prin a interpreta rolul principal în-tr-o piesă a lui Chiarelli. Cunoști lucrările acestui autor ?” „Nu ; acum aud pentru întîia oară numele lui“, i-am răspuns. „Cu atît mai bine ; treci pe la bibliotecă și ia tot ce găsești acolo tradus din Chiarelli, sau netradus, dacă cunoști în oarecare măsură limba italiană/” „Nu cunosc italiana, în schimb vorbesc perfect germana, și destul de binișor franceza”, i-am zis din nou. „Perfect ! Studiind, confruntă traducerea noastră cu textul german ; cînd te vei convinge că te-ai lămurit asupra concepției dramatice a scriitorului, vino la mine ; vom discuta împreună rolul tău, și piesa în general. Repetițiile vor începe abia luna viitoare, așa că ai timp destul.”

— Ați muncit mult, îmi închipui, la rolul acela, n-a fost un rol ușor. Dumneavoastră, cum s-ar spune, duceați întreaga piesă.

— Nu ; tot așa de bine putea să ducă întreaga piesă partenerul meu, însă i-am luat-o înainte. A fost o competiție între noi doi ; întîmplător am cîștigat eu ; dar

nici el n-a rămas în umbră, dacă vă mai amintiți. 37

— Da, îmi amintesc ; amîndoi ați fost la înălțime, însă dumneavoastră erați avantajată oarecum de tinerețe ; el însă se trudea să facă pe tinerelul și chiar reușea, dar cu toată strădania lui, vîrstă îl dezavantaja. Dacă bine îmi aduc aminte, cred că am și făcut o aluzie în acest sens în cronica mea.

— A ! Sigur ! Acum îmi amintesc ; a fost foarte intrigat .partenerul meu. Mi-a și spus : „Cine-o fi imbecilul ăsta ? Pe tine, o începătoare, te ridică în slavă, iar în ceea ce mă privește, o scaldă, cînd în apă fierbinte, cînd în rece ca gheața ; trebuie să fie vreun tinerel care s-a îndrăgostit de tine.“

Am rîs.

— Cam malițios domnul...

— Ca toți artiștii cînd orgoliul lor este atins ; însă în relațiile de toată ziua, era un foarte bun coleg și un excelent partener. După ce i-a trecut supărarea, îmi amintesc foarte bine, a venit la mine cu o explicație : că intenționat s-a lăsat predominat de mine, ca nu cumva, licitînd, să-mi eclipseze jocul, să mă simt în inferioritate și să eșuez.

— ■ L-ați crezut ?

— I-am mulțumit ; nu e numaidecît nevoie să crezi sau să nu crezi, mai există și altă alternativă, de circumstanță, mai totdeauna salvatoare.

■— Ați avut un mare succes, ăsta-i adevărul !

— Da ; și succesul pentru a doua oară m-a îmbătat, mi-a sucit capul, m-a făcut să nu mă văd decît pe mine însămi ; din nou am început să visez un succes după altul pînă la consacrarea definitivă.

Orgoliul, ambiția stîr-nită m-au asprit, precum veți vedea.

întorcîndu-mă acasă, după supeul pe care l-a organizat directorul pentru interpreți piesei, abia mă dezbrăcasem, cînd soneria a 38 început isă sune insistent, iar un glas de dincolo de ușă striga :

„Doamnă, o telegramă urgentă". Am deschis, am luat telegrama. în beția mea îmi închipuiam că trebuie să fie vreo felicitare. Cu un fior de satisfacție, am desfăcut telegrama : amarnică dezamăgire !

Telegrama era de la comandantul regimentului lui Tiberiu. Am citit : „Cu inima îndurerată, stimată doamnă, isîntem nevoiți să vă anunțăm moartea eroică a soțului dumneavoastră, medic căpitan Petran Tiberiu, căzut la datorie servin-du-și cu eroism și abnegație patria. Condoleanțele noastre."

— Ce nenorocire ! am exclamat eu.

■— Ce dezamăgire, a precizat doamna Stastok, căci la altceva mă așteptasem, așa că sentimentul pe care l-am avut a fost cel al dezamăgirii, nici defel acela al durerii pe care ar fi trebuit s-o simt aflînd trista veste... Vinovată, nu ? mă privi întrebător.

Nu i-am răspuns, mi-am aplecat doar capul și-am rămas clipe multe așa, privind podeaua compartimentului. Doamna Stastok și-a aprins o țigară, apoi a întins pachetul spre mine :

— O țigară ; e necesar ! Aprindeți ! Da ; desigur, vinovată ; v-am spus doar, nu trebuie să vă lăsați impresionat.

■— Oricum... am îngăimat eu.

— Da ; știu, știu ! Dar nu trebuie să uitați antecedentele, faptul că conviețuirea noastră începuse sub semnul urii, poate și al răzbunării ! Ca să fiu pe deplin sinceră, uneori, cînd amintirile în legătură cu începuturile relațiilor noastre mă copleșeau, cînd simțeam golul în care mă zvîrlise, odată rămasă singură, în nenorocire — dar oarecum liberă și sperînd o redresare a destinului meu — doream, dacă nu să-1 știu mort, doream cel puțin să fie îndepărtat pentru totdeauna de mine. Toate acestea mi-au venit în minte în noaptea aceea ; pe toate le-am 39 pus pe unul din talerele cumpenei conștiinței, alături de perspectiva care mi se deschisese în față, viitorul în calea căruia el ar fi fost un obstacol. Iar pe celălalt taler am așezat datoria de soție, de văduvă îndurerată care trebuie să facă față atîtor obligații, să se îndolieze, să aibă în permanență ochii înlăcrimați, să-și ascundă zîm-betul, profesiunea să nu și-o mai exercite cel puțin un timp oarecare, să uite succesul, să reentre din nou în anonim. Toate acestea atîrnau infinit mai greu ! Toată noaptea m-am frămîntat ; către ziuă am luat hotărîrea să nu spun nimic nimănui și să mă comport ca și mai înainte și, te rog să mă crezi, nu mi-a fost deloc greu. Dimpotrivă. Căutînd să ascund cît mai desăvîrșit taina mea, mă arătam lipsită de griji și necazuri, plină de vitalitate, devenisem și puțin cam frivolă, și tot jucînd, rolul acesta a devenit obișnuință. „E puțin prea zburdalnică pentru soția unuia care se află pe front", spuneau gurile rele. De director însă mă feream, evitam să mă întîlnesc cu el, îl ocoleam cînd îl vedeam pe scări, pe coridoare. Cu fiecare spectacol succesul meu era în ascensiune ; devenisem, cum s-ar spune, o vedetă ; firește, eram extrem de mulțumită, încîntată de mine însămi. De Tiberiu nici nu-mi mai aminteam, se ștersese din memoria mea. Uitasem pînă și de tatăl meu. Dar într-o zi, în preajma Crăciunului, directorul m-a invitat în cabinetul lui. Nu putea fi vorba de întrebări în legătură cu Tiberiu, nu eram singura invitată, fuseseră chemați și alți doi colegi, așa că ne-am dus în grup. „Sînt într-

o situație puțin cam jenantă, începu directorul, și, într-adevăr, părea stînjenit de ceea ce avea să ne comunice. Precum știți, situația mea oficială mă obligă să iau parte la unele acțiuni care... în sfîrșit, am fost rugat să rog, la rîndul meu, pe trei, patru dintre societarii teatrului 40 să-și dea concursul la o serbare. E vorba de serbarea pomului de Crăciun, organizată de către «înaltele doamne de la Patronaj» pentru ofițerii hitleriști și — făcu o grimasă acră — pentru ostașii germani ai căror aliați sîntem. V-am ales pe dumneavoastră trei după un singur criteriu — tustrei vorbiți destul de binișor limba germană... Uitasem, îmi zîmbi, tu o vorbești perfect, scu-ză-mă ! Dar și dumneavoastră o să vă descurcați, nu-i vorba de cine știe ce : o să declamați fiecare, la alegere, unele versuri ale poezilor germani. Părerea mea e să vă opriți de preferință la clasici ; nu indic nici un nume, nici un titlu ; nu vreau să influențez preferințele dumneavoastră." „E un ordin ?" întrebă unul dintre colegi, un actor mai în vîrstă, pe care rar îl întîlnisem prin teatru, dar căruia toți îi spuneau „maestrul". „Nu ; cum vă puteți închipui lucrul acesta ? E o dorință a înaltei doamne ! Prin întrebarea dumneavoastră m-ați pus în situația de a face o indiscreție : chiar ea, înalta doamnă, a indicat numele dumneavoastră și m-a rugat să vă invit în numele său." „O ! în cazul acesta, mă voi duce, desigur !" surise maestrul. Iei ind de la d'rector, maestrul —■ deși nu-l cunoșteam personal — mi-a luat brațul ; coborînd scările, mi-a spus : „Uite ce vreau să-ți comunic, fetițo : pe Șahighian îl preocupă o piesă mare, mare de tot, a unui autor american. Mi-a cerut părerea în privința distribuției și eu te-am propus pentru unul din rolurile principale ; te rog să primești". „Vai, maestre, vă mulțumesc din tot sufletul !" i-am răspuns încîntată.

— Era vorba de trilogia lui O'Neill, Din jale se întrupează Electra, nu ?

— Exact !

•— Dar, după cîte îmi amintesc, dumneavoastră n-ați făcut parte din distribuție.

■— La data premierei nu mă mai aflu în țară ; drama se

consumase, devenisem văduva căpitanului Stastok. 41 însă în piesă am fost distribuită ca dublură a unei cunoscute actrițe, în rolul Lavinei ; am participat la aproape toate repetițiile. Propunerea pe care mi-o făcuse maestrul m-a preocupat mult, și înainte ca regizorul să mă cheme, eu mă și documentasem asupra piesei. Nu cunoșteam traducerea românească, am folosit-o pe cea germană, așa că, atunci cînd mi-a vorbit, eu cunoșteam piesa tot așa de bine ca și el, ceea ce l-a dispus binevoitor față de mine, ba, mai mult, mi-a cerut să nu mă las influențată de jocul titularei, să mă străduiesc din răspuțeri și să prezint o Lavina așa cum o văd eu, căci, susținea el, pentru rolul Lavinei par mult mai potrivită. Cred că nu se înșela.

— Și eu sînt de aceeași părere, i-am spus.

— Toți au fost de aceeași părere de la primele repetiții ; chiar și titulara, care m-a lăudat. Mi-a cerut doar ca, pe cît posibil, să-mi 'sincronizez jocul cu jocul ei, nealterîndu-mi însă interpretarea proprie. I-am păstrat cele mai bune sentimente. Așadar, trebuia să iau parte activă la serbarea aceea ; hotărîsem să declam cunoscuta poezie a lui Heinrich Heine, Doi grenadier. Declamasem această poezie cu ocazia concursului de admitere la Conservator ; o știam, cum s-ar spune, ca pe apă, puteam s-o declam și s-o interpretez în limba germană mai bine chiar decît în limba noastră. Cu toate acestea, în fața oglinzii, înainte de serbare, am repetat-o de nenumărate ori, căci și cu ocazia aceea mă gîndeam numai și numai la succesul meu, mai ales că era vorba de o serbare la care luau parte atîtea persoane sus-puse. E inutil să vă relatez detaliile festivității : un cor ostășesc la început, discursul ambasadorului, după strigătele oficiale de „Heil Hitler !“, apoi programul nostru, alternativ un cîntăreț de operă cu o arie de operă, un actor declamînd versuri ; nu știu 42 cum s-a făcut, dar eu eram aceea care încheiam pro-

gramul, așa că tot timpul am stat ca pe ghimpi, iar cînd, în sfîrșit, am fost condusă pînă la treptele estradei și cînd, sus fiind, mi-am rotit ochii asupra celor din sală, m-a cuprins un sentiment de repulsie, mai întîi față de mine, și cîteva clipe nu m-am putut debarasa de el. Mi se părea că toți participanții la serbare eram o adunătură de caricaturi, una mai grotescă ca alta, deși totul era lux și strălucire. Atunci am întîlnit privirea unui tînar ofițer german ; se

afla chiar în fața estradei, la câțiva pași, era transfigurat, părea în extaz și nu-mi puteam da seama pentru ce. În clipele următoare îi văd buzele tremurînd ca într-un fel de șoaptă mută și, ciudat, brusc mi-am dat seama că îmi șoptește titlul și autorul poeziei, mi-am fixat privirea în muchea estradei și am început, murmurat : „Nach Frankreich zogen ztvei Grenadier / Die waren in Russland gefangen...”, apoi am ridicat capul, am schimbat tonul, ritmul, rostirea mi-a devenit patetică, cu accente semnificative, versurile păreau rupte din suflăt ; nu știu dacă o făceam conștient, simțeam însă că așa trebuie să fac, că acolo, în momentele acelea, așa trebuie să interpretez versurile lui Heine. În sală se lăsase o liniște de mormînt : toți păreau împietriți ! Și am continuat în felul acela pînă la ultimul vers, fără ca cel puțin să înclin capul ; cînd am terminat, mi-am rotit din nou privirea asupra lor — nici o mișcare, necum aplauzele obișnuite chiar și în cazul cînd recitatorul nu și-a dovedit talentul ; dar n mic, împietrire ! Făcusem o gafă — începusem să-mi dau seama și nu știam cum să ies din încurcătura pe care o provocasem prin alegerea poetului și a versurilor sale. Atunci s-a produs mi luna : tînărul ofițer a început a aplauda frenetic ! S-a produs un freamăt, capetele s-au mișcat, s-au privit unul pe altul întrebător ; cîțiva, în mod inconștient, au început și ei să aplaudă și pe dată ceilalți le-au urmat exemplul ; 43 sala toată aplauda, ba s-au auzit și ovații ! Eu îmi 'fixasem privirea în ochii tînărului ofițer, singurul dintre ei care mi s-a părut o clipă nedeformat, necaricaturizat ; i-am zîmbit, el și-a înclinat capul. A început petrecerea pro-priu-zisă, dansul, foiala în jurul bufetului, vorbăria euforică, haotică ; ofițerul a venit la mine și m-a invitat la dans. I-am mulțumit și m-am lăsat condusă de el. Intenționat, ca să-mi poată vorbi în voie, și-a îndreptat pașii spre margine, după care mi s-a prezentat : „Cristien Stastok, un danez din Holstein, un danez din Holstein“, a repetat și accentuat, ca să-l înțeleg. Nu știu cum s-a făcut, dar l-am înțeles, i-am înțeles adversitatea față de ceilalți, aprobarea și adeziunea lui pentru alegerea pe care o făcusem și felul semnificativ cum interpretasem versurile lui Heine, poet proscris de regimul nazist. Mi-am pus degetul la buze, am și sîșit, ca un avertisment. „Ja wohl !“ mi-a răspuns și, brusc, mi-a cuprins mijlocul. Fără să țină seama de perechile din jur, a pornit cu mine într-un dans vijelios, conducîndu-mă cu abilitate printre celelalte perechi, pînă am ajuns în mijlocul sălii. Acolo, dansul nostru a luat o turnură neobișnuită : perechile din jur s-au retras, ne-au făcut loc

; am rămas singuri într-un cerc destul de mărișor. A fost un dans frenedc, un fel de dans sălbatic, nestăpinit. Cei din sală ne priveau extaziați, poate și intrigati, dar pentru noi ei nu mai existau, un imbold comun ne stăpînea pe amîndoi, și am continuat pînă la extenuare. Atunci i-am șoptit : „Nu mai pot, cad !“ El a temperat ritmul, lent și grațios, și, continuînd dansul, s-a îndreptat spre marginea cercului ; n s-a deschis un coridor, și prin el, dan-sînd, ne-am dus pînă la bar : „Două cupe de șampanie !“ a comandat barmanului. Ceremonios, partenerul meu a închinat pentru mine ; a rostit și cîteva cuvinte într-o 44 limbă necunoscută mie. Apoi am ciocnit cupele și fiecare am băut pînă la ultima picătură. Obosită și conștientă că, după cele întîmplate, nu mai pot rămîne, i-am spus că aş vrea să părăsesc serbarea ; și l-am rugat să mă conducă pînă la ieșire. El a tresărit, părea pus în încurcătură ; mi-a explicat discret : „Sînt în serviciu comandat ; regret din suflet, dar nu vă pot conduce. Am fost invitați în mod excepțional vreo zece ofițeri inferiori, tineri, numai cu scopul de a dansa grăsunele doamne ale superiorilor, dar voi trimite o ordonanță să vă aducă o mașină ; așteptați un moment" în mașină, și acasă, pînă am adormit, m-am simțit ca luată de un vîrtej, dusă sus, tot mai sus, pînă în culmea fericirii ; biata de mine, nu presimțeam ce surprize dureroase îmi hotărîse soarta !

— Așa se întîmplă cam totdeauna, am murmurat eu.

— Da ; poate ; în orice caz, cu mine așa s-a întîmplat. Dar n-aș putea spune, cum fac în mod obișnuit tinerele femei romanțioase : „L-am iubit ide la prima în-tîlnire". Nu, nu mă gîndeam la iubire ; nu vedeam în el iubitul visat, mă vedeam tot numai pe mine singură. Iubirea nu intra atunci în preocupările mele obișnuite, iar cînd mi se vorbea de iubire, îmi exprimam părerea că se face prea mare caz de ea, că în fapt s-ar putea să nici nu existe. În orice caz, din constelația viselor mele de fericire din noaptea aceea, steaua iubirii nu făcea parte. Trebuie însă să recunosc : cunoștința cu el, și toate cele ce s-au petrecut atunci între noi, ca și imaginea lui, care mi se întipărise în memorie, mi-au stîrnit simțurile pe care le credeam potolite după ieșirea mea din adolescență și pe care conviețuirea cu Tiberiu nu reușise să le anime ; am avut un somn chinuit, de care m-am rușinat cînd m-am trezit

a doua zi, pe la amiază, în sunetul soneriei. Era un comisionar. Aducea un mare buchet de mimoze și un coș cu daruri. Am luat cartea de vizită care însoțea darurile și am citit : „Cristien Stastok”, iar 45 în paranteză : „Danezul din Holstein”. Nu-i reținusem numele ; mi l-am reamintit. Cîteva clipe am rămas nehotărâtă : să-i primesc darurile, sau nu ? I le-am primit, era doar ziua Crăciunului, cînd de obicei se fac daruri ; nu puteam să le refuz ! Dacă nu i le-aș fi primit, alta ar fi azi soarta mea.

— Regreta ră, acum, că nu le-ai refuzat ?

— Nu ; de ce ? Destinului nu i te poți împotrivi ! Un lucru trebuie să rețineți însă : n-am regretat și nu regret nimic !

Părea că iar ieșise, puțin de tot, din impasibilitatea ei. I-am cerut scuze pentru întrebarea mea fără rost. Ea a continuat :

— Comisionarul mi-a cerut o dovadă de primirea darurilor aduse. Asta mă obliga la cîteva cuvinte de mulțumire și nu vedeam cum să le formulez ; am renunțat. I-am dat doar cartea mea de vizită și, nu știu cum mi-a venit în minte, un program al spectacolului de a doua zi, cu piesa aceea a lui Chiarelli ; ba am și subliniat numele meu, ca să-i atrag atenția. Dacă am făcut-o în mod conștient sau nu, nici pînă astăzi nu-mi pot da seama, în orice caz, era o invitație indirectă la spectacol, și el a luat-o ca atare. Cred că aceasta a fost îmi intenția mea, ascunsă pînă și mie însămi, căci imediat după intrarea mea în scenă, am început să-mi rotesc privirea asupra spectatorilor din sală, căutîndu-l. Nu l-am zărit printre cei cîteva ofițeri germani care veniseră la spectacol, numai mai târziu, cînd ochii mi s-au obișnuit cu semiîntunericul sălii, l-am putut recunoaște printre spectatorii din primul rând. Era îmbrăcat civil ; l-am recunoscut după privirea fixă, fascinantă, cu care îmi urmărea jocul, după părul lui mult prea blond și sprâncenele care străluceau argintii în lumina estompată a sălii. Din clipa aceea, ia-46 răși nu știu cum s-a făcut, dar am avut impresia că joc

numai pentru el, că jocul meu e un dar pe care i-l fac. În sfîrșit, după spectacol, condus de cabinieră, m-am pomenit cu el în pragul cabinei mele. Stătea sfios, lipit de stînghia ușii ; nu îndrăznea să înainteze. I-am zîmbit încurajator. A schițat și el un zîmbet scurt, a

scos de la piept, de sub palton, un mic buchet de trandafiri și, cu el întins, a pășit spre mine. Și iarăși nu știu cum s-a făcut, luîndu-i buchetul din mină, mi-am apropiat obrazul pentru o sărutare. El a ezitat, eu am insistat în gestul meu, pînă el, candid ca un adolescent, și-a atins buzele de obrazul meu și, repede de tot, și-a aplecat apoi capul, mi-a prins mina și mi-a sărutat-o. În stradă nu îndrăzneam să-mi prindă brațul ; mă miram, parcă nu era același pe care îl cunoscusem cu două seri în urmă. I-am prins eu brațul și l-am întrebat : „încotro ?“ „încotro vreți dumneavoastră, nu cunosc orașul", mi-a răspuns. „E o noapte splendidă, i-am spus. Ce-ar fi dacă ne-am plimba puțin ?“ Și am luat-o spre bulevard, și pe bulevard în jos în lungul Cișmigiului. Noaptea era, într-a-devăr, nespus de frumoasă, cu cerul înstelat ; bulevardul era neluminat, ferestrele clădirilor camuflate, arborii de pe marginea trotuarului ninși, îmbrăcați în zăpadă imaculată. Un' adevărat peisaj de iarnă bogată în zăpadă ; vremea era a moină, temperatura la limita între minus și plus, minunată vreme peritru hoinărit pe străzi ! Am înconjurat de cîteva ori Cișmigiul ; circulația se rărise, pe unele străzi abia întîlneam cîte un trecător, numai bulevardul Elisabeta era mai circulat. Pășeam în tăcere, braț la braț ; făcusem o dată înconjurul Cișmigiului, și nici eu, nici el nu scosesem o vorbă. Cînd am ajuns din nou în bulevard, el s-a oprit, m-a întrebat brusc : „în seara serbării, cînd v-ați aflat pe estradă, ați fost conștientă de ceea ce faceți ?“ întrebarea lui m-a surprins ; nu-i vedeam sensul, numai după cîteva clipe i-am intuit înțe-

leșul. Am ezitat, i-am răspuns printr-o întrebare : „Dar dumneavoastră ?" „Eu da, de la început pînă la sfîrșit. Conștient nu numai de ceea ce am făcut, ci și de consecințele eventuale ; conștiința m-a îndemnat s-o fac, s-o fac cu orice risc ! Nu mai puteam răbda, prea multă ură se acumulase în sufletul meu !" „îi urîți, într-adevăr, așa de mult ? Nu văd motivele". „Sînt un danez din Holstein, și în afară de .asta urăsc silnicia s ,pe toți care-i slujesc, iar pe cel ce stă în fruntea lor, mai mult ca pe oricine !" Am pășit mai departe și i-am spus : „Vorbi-ți-mi, vă rog, despre Holsteinul dumneavoastră ; știu foarte puține în privința aceasta". „E cea mai frumoasă provincie, a fost totdeauna și mai e și astăzi, deși nu mai e liberă ; de la anexiune, începînd cu bunicii noștri și pînă la noi, cei de astăzi, toți danezii din Holstein îi urîm. La noi ura a devenit un sentiment atavic, care s-a accentuat și mai mult o

dată cu venirea naziștilor la putere ; dacă mi s-ar oferi prilejul, l-aș împușca pe Hitler ca pe un câine turbat !" „Aveți atîta încredere în mine încît vă încumetați să-mi faceți astfel de mărturisiri ?" l-am întrebat oprindu-mă în loc, privindu-l în ochi. „Da, fiindcă am simțit și citit în ochii și sufletul dumneavoastră, în seara aceea, că și dumneavoastră îi urîți în aceeași măsură ca și mine ! S-a întîmplat atunci un fenomen de contopire psihică —■ vorbesc pentru amîndoi —■ și unuia și altuia conștiințele și sentimentele ni s-au contopit. Amîndoi am acționat ca un tot uman unitar, ceea ce ne-a dat tăria și curajul de a-i înfrunta, și i-am înfruntat !" Eu tăceam. Eram frămîntată de reminiscențe dintr-un trecut nu prea îndepărtat. Avea dreptate. Cred că așa a fost, deși eu, înainte de a mă vedea pe estradă și a-i avea în față, nu avusesem intenția să-i înfrunt, ci doar un sentiment de repulsie ; probabil sugestia a venit 48 de la el, prin telepatie. S' chiar în momentele cînd îmi vorbea, pășind alături de mine, cred că tot așa s-au petrecut lucrurile, căci după scurt timp m-am oprit în loc, l-am privit în ochi și i-am spus : „Da, și eu îi urăsc ; am poate motive mai puternice decît ale dumitale să-i urăsc !" Pășind din nou, cuprinsă subit de un fel de euforie, am început, emoționată, să-i deapăn povestea calvarului meu, punînd accentul pe evenimente, ca singurele cauze ; și dacă el mi-a vorbit despre Holsteinul lui, despre anexiune și silnicie, și eu am făcut același lucru, vorbindu-i despre ținuturile noastre de care am fost despărțiți, trecute sub altă stăpînire ; iar ca să fiu în ton cu el și să-i fac plăcerea, i-am spus, așa, într-o doară, că, într-adevăr, Hitler ar trebui împușcat ca un câine turbat. Cînd am pronunțat cuvintele acestea, el s-a dat un pas înapoi, apoi s-a repezit și m-a îmbrățișat. Nu știu ce-l apucase, mă strîngea la pieptul lui cu o putere pe care nu i-o bănuisem mai înainte, căci părea un firav, mult prea înalt, mult prea suplu. Și nu știu, de asemenea, cum de ura a putut să ne unească așa de strîns și solidar, căci, la început, acesta a fost sentimentul care ne-a unit. Despre iubire n-a fost vorba ; nici unul, nici altul n-am rostit cuvîntul iubire, și nici n-am lăsat să se înțeleagă că am avea acest sentiment unul față de altul. Era tîrziu, după miezul nopții ; ajunsesem din nou în dreptul restaurantului „Principesa Ileana“. „Cristien — i-am spus, tutuindu-l — mie foame. Să intrăm în restaurantul acesta, să cinăm ; e un restaurant bunîșor"¹. „De acord ; și mie mi-e foame. Chiar voiam să vă propun și nu îndrăzneam.“ Am rîs : „Nu îndrăzneai ? Tu, care îndrăznești atîtea !" „Să nu mai vorbim despre îndrăznelile mele, în realitate

sînt un sfios“. „Bine, n-o să mai vorbim !“ i-am strîns eu brațul. Am intrat în restaurant ; la ora aceea tîrzie mai erau doar trei-patru perechi și chelnerii, care stăteau apatici în jurul cămi- 49-

nului mare din mijlocul sălii. Lingă celălalt cămin, din fundul sălii, l-am zărit pe bătrînul chelner care mă servea de obicei cînd, după spectacol, luam cina la restaurant. M-a zărit și el, căci a grăbit în întîmpinarea mea surîzîndu-mi. „Ați venit tare tîrziu de data aceasta, nu știu ce-o să vă pot da, nu mai avem aproape nimic pe listă", mi-a spus familiar, căci era și el refugiat și mă cunoștea din Cluj ; servea acolo la un restaurant zis cetățenesc, unde studenții luau masa cînd primeau banii de-acasă, o seară sau două pe lună, după care treceau din nou la „cina din brișcă", cum se spunea printre ei. „Baciule Toma, fă dumneata ce știi și dă-ne să mîncăm mult și bun ; sîntem ruși de foame !" „O să fac, o să fac, domnișoară Mălina ; să vorbesc cu bucătarul mai întîi. Dar cum de-ați întîrziat atîta ?" I se părea cam suspectă întîrzierea mea, obișnuit fiind ca imediat după spectacol să mă vadă intrînd în restaurant. „Am hoinărit, ca în vremurile bune ale studenției", i-am spus. „Chiar așa — rîse ușurel bătrînul — cînd v-am văzut venind spre masa dumneavoastră, îmbujorați de frig, mi-am adus aminte de vremurile bune din Cluj. Doamne, domnișoară Mălina, oare ne vom mai întoarce vreodată acolo ?" „Nici o teamă, baciule Toma, asta nu poate rămîne așa !" „Să te audă Dumnezeu ; domnul e un coleg ?" „Da ; într-un fel oarecare", i-am răspuns, stingherită. A plecat. S-a întors după vreo zece minute cu fața radiind de mulțumire ; reușise să ne înjghebeze un mic meniu : tocăniță de ficăței de pasăre, mămăliguță cu brînză și smîntînă, ochiuri moldovenești, clătite cu dulceață de vișine ca desert. I-am spus să-l roage pe bucătar să pună în clătite, în loc de dulceață, brînză mocănească frecată cu gălbenuș de ou și foarte puțin zahăr, căci vrem să bem ceva, un vin bun, vechi, „la alegerea dumatăle, ba-50 ciule Toma !" încîntat ca totdeauna cînd lăsam la alegerea lui vinul, bătrînul ne aduse o butelie cu vin de Sard, vechi de cîțiva ani. Turnînd în paharul lui Cristien puțin vin, l-a îndemnat să-l guste, să-l miroasă. Cristien n-a înțeles ; a trebuit să-i explic eu, în nemțește. Intrigat, bătrînul chelner m-a întrebat : „E neamț ? „Nu ; e danez ; danez din Holstein !" „Aaa ! atunci se schimbă situația !" Cristien a degustat vinul ca un adevărat specialist : a turnat în palmă cîteva picături, a împrăștiat lichidul cu degetul, l-a mirosit, apoi a băut restul din

pahar. „Sehr gut, sehr gut !“ a exclamat. „Cred și eu, a zis baci Toma, prin Dania lor nu se găsește așa ceva. Sînt și ei sub călcîi, așa mi se pare, domnișoară Mălina ?” „Da ; ca mai toată Europa. Precum văd, ești la curent cu toate, baciule Toma.“ „Se poate altfel ? Abia aștept ziua oînd ..“ „Bine, bine — l-am întrerupt eu — toți sîntem în așteptare, dar în momentul acesta așteptăm bunătățile pe care ni le-ai făgăduit.“ „Gata ; s-a înțeles !“ tăie aerul cu latul palmei bătrînul Toma, pornind grăbit spre bucătărie. Am turnat în pahare, am sorbit vinul. Tăceam și unul și altul. Cristien mă privea cu capul puțin dat pe iscate ; subiectul care ne apropiase devenise tabu, discuția fusese închisă, nici unul, nici altul nu vedeam ce ne-am mai fi putut spune. Ne priveam, ne examinam. Cristien nu mai părea omul din seara serbării, r.ici cel cu care timp de aproape două ore hoinărisem pe străzi și care-mi făcuse atîtea destăinuiți grave ; mă miram cum omul din fața mea putuse să afirme că ar fi în stare să ucidă ! Părea atît de candid, și — de ce n-aș spune-o — atît de frumos ; fascinant de frumos ! O frumusețe specific nordică, dar mai altcum mult prea stilizată, lipsită parcă total de asprime, de o fragilitate care nu se potrivea unui bărbat, aproape feminină ; numai cînd se încrunta ușor, ochii lui de un albastru-oțelii, și sprîncenele stufoase, albicioase, îl arătau pe bărbatul 51

temerar, gata să înfrunte orice risc. Nu știu ce părere și-o fi făcut el despre mine ; cred că mai era sub stă-pînirea primei impresii din seara serbării, amplificată mult de înțelegerea pe care i-am arătat-o în timpul hoinărelui, al aprobării și adevărului mele. Poate intervenise și altceva, un sentiment de altă natură ; poate mă dorea, căci privirea lui nu părea numai contemplativă, avea în ea și ceva indefinibil, ceva de natură cu totul aparte, un fel de extaz mistic, greu de exprimat. „Hai să vorbim despre studenția noastră, i-am spus, ca să pun capăt tăcerii. Începe tu, Cristien, căci eu nu am prea mult de spus.“ „Bună idee, a exclamat el, trezit parcă dintr-un vis în care trăise cîteva clipe. Studenția mea a durat cam mult ; a început cînd aveam vîrsta de 17 ani și a durat pînă la 25. Perioada aceasta am început-o la Copenhaga, am studiat ingineria și teologia.“ „Teologia ? m-am mirat eu. Cum așa ?“ „> Așa ! Ingeria e profesiunea mea temporară ; voi sfîrși' prin a fi preot. Îl voi înlocui pe tatăl meu atunci cînd el va trece în lumea dreptilor ; asta e tradiția familiei noastre, începînd din veacul al XVI-lea, cînd primul Stastok a îmbrățișat Reforma. Străbunul Stastok era nobil de țară,

cavaler, comandant de corsari. Cred cu tărie că vei avea prilejul să-i vezi portretul în casa noastră ; un adevărat viking !“ Pronunțînd cuvintele acestea, care, în ceea ce mă privește, erau o anticipare, am simțit puterea privirii lui care mă învăluia și m-am înfiorat cuprinsă de o emoție inexplicabilă. Ca să-i pun capăt, am turnat vin în pahare, am ciocnit paharul meu de-al lui ; pesemne a luat gestul meu drept o acceptare. A băut vinul pînă la ultima picătură, înseninat, privin-du-mă tandru. A început apoi să-mi povestească episoadele mai interesante din copilăria lui ; mi-a vorbit cu 52 gingășie despre părinții lui, tineri încă, despre casa lor, mare, masivă, construită în secolul al XVI-dea de către străbunul corăbier ; despre mica lor moșie familială transformată în fermă, pe care astăzi o conduce mama lui, taică-su avînd alte preocupări ; cînd a ajuns la studenție, s-a însuflețit, a devenit parcă altul, mai aspru, mai puțin gingaș și duios, mult mai entuziast, punînd accentul mai degrabă pe viața sportivă decît pe cea de universitar studios, vorbindu-mi cu admirație despre maestrul echipei lor de canotaj, cîștigătoare a cîtorva concursuri, internaționale, despre aventurile în larg. Într-o vacanță, cu o mică barcă cu pinze și un echipaj de patru, au făcut ocolul Islandei. Despre profesorii lui mi-a vorbit cu venerație, de toți, dar cu preferințe speciale numai față de cîțiva ; de unul mi-a vorbit mai ales, și din spusele lui am înțeles că era un animator, un patriot care le cuvînta patetic despre gloria străbună... „Cristien, l-am întrebat eu, sînt frumoase și interesante cele ce mi-ai povestit, dar mi se pare că ai uitat tocmai ceea ce face farmecul vieții studențești : fetele, colegile, iubirile !“ „Fetele, colegile, iubirile ! a exclamat derutat. Dar, firește, erau și ele cu noi, chiar și cînd am făcut ocolul Islandei, din echipaj făcea parte și o fată, o colegă de facultate, dar iubirea era o problemă personală a celor doi, nu ne interesa. În ceea ce mă privește, n-am simțit-o față de nici una dintre colege ; prietenie și camaraderie, da ; iubire, nu !“ „Nici o singură dată ?“ l-am întrebat, neîncrezătoare. „În vremea aceea, nu ; acum, da !“ „Ce trebuie să înțeleg prin acum ?“ „Prezentul, firește !“ mi-a răspuns și s-a îmbujorat. Eu m-am făcut că nu-l înțeleg, în restaurant se stinseseră luminile ; numai colțul nostru rămăsese luminat. Plecară și chelnerii ; bătrînul Toma dormita pe un scaun, cu spatele lipit de cîmin ; l-am strigat, a venit. „Încă o sticlă ?“ m-a întrebat. „Nu, iar-tă-me că te-am ținut atîta. Ne-am luat cu vorba și timpul 53 a trecut.“ „Nu face nimic, domnișoară Mălina ; eu dorm aici, mai puteți ramine. Să vă mai

aduc o sticlă ?“ Pesemne, Cristien a intuit spusele bătrânului și, ca un copil, a început să mă roage : „Te rog, Mălina, să mai rămînem, te rog frumos !“ Poate dacă nu m-ar fi rugat cu atîta candoare, aș mai fi rămas, însă așa cum te împotrivești unui copil, insistent în rugămintea lui, am spus nu, iar ca să-l împac, căci am observat o umbră de supărare pe fața lui, i-am surâs : „E tîrziu, Cristien ; vom veni iar poimîine seară, după spectacol. Ești liber atunci ?“ S-a înșeninat : „Sigur, voi fi liber, fericit că ne vom vedea ; voi aștepta cu nerăbdare noua noastră întîlnire“. A vrut să achite nota ; nu l-am lăsat : „Eu te-am invitat, eu plătesc, fără discuție !“ El a rîs de tonul meu poruncitor. S-a sculat, a bătut călcăiele, a schițat un salut militar : „Ja wohl, mein Komandant !“ și, dîndu-se alături de chelner, i-a vîrît, discret, în buzunarul bluzei, o bancnotă de 500.

— Foarte generos ! am remarcat eu.

— O ! era de o generozitate puerilă ; cînd, după primul lui act de sabotaj, i-am vorbit despre victimele pe care, implicit, le-a făcut, a doua zi mi-a adus un cec în valoare de cîteva zeci de mii de lei, pentru o societate de ajutoare a copiilor orfani de pe urma bombardamentelor. Copilărie, nu ?

— Nu ; mai mult ciudățenie decît copilărie.

— Da ; exact, ciudățenie ; era un om ciudat. Uneori mă întrebam de nu cumva acțiunile lui ciudate erau simptomele unei boli sufletești. Dar să revin la seara aceea : mă așteptam ca în drum spre casă să înceapă și el, așa cum obișnuiesc îndrăgostiții, prin a-mi face declarații de iubire —■ primii pași fuseseră doar făcuți. El, însă, tot drumul, n-a rostit nici un cuvînt. M-a con-54 dus pînă pe peronul blocului, mi-a sărutat în grabă mîna și a plecat fără să se uite în urmă. Eu am rămas pe peron și i-am urmărit pașii pînă l-am pierdut din vedere. Eram intrigată. Putea cel puțin să se oprească din mers, să vadă dacă mai sînt pe peron sau nu, să facă obișnuitul gest cu mîna, de despărțire, dacă m-ar fi zărit ; eu asta așteptam. Am intrat în apartament contrariată de purtarea lui, jignită chiar de indiferența cu care s-a des-păr_t de mine. Am avut din nou un somn agitat, din nou vise chinuitoare, cu simțurile răscolite. Nu știu dacă el a așteptat cu nerăbdare seara revederii ; eu, însă, da. Ba ceva mai mult ; hotărîsem, în cazul cînd va veni, să mă comport ca o femeiușcă frivolă, să-4 antrenez, să-1 fac să iasă din timiditatea lui

candidă, să-l provoc chiar. Mă temeam însă că nu va reveni, și teama aceasta a persistat pînă ce, în sfîrșit, l-am zărit în sală ; și de unde pînă atunci jucasem sub tensiunea temerii mele, am simțit deodată o senzație de liniștire, de relaxare și din nou am început să joc numai pentru el, iar cînd jocul îmi permitea să-mi întorc fața spre sală, îmi ifixam privirea numai asupra lui, o dată i-am făcut chiar și un semn cu mîna, el a prins semnul și mi-a răspuns în același fel.

— Venise tot îmbrăcat civil ?

— Da ; îmbrăcat militar, ca în seara serbării, nu l-am mai văzut niciodată ; pesemne nu voia să atragă atenția asupra noastră. Se gîndea probabil la situația mea, sau la a lui, bine nu-mi pot da seama, poate chiar la a noastră, conspirativă, căci, deși n-am mai vorbit despre planurile lui, simțeam totuși între noi spiritul conspirației. Uneori, mai tîrziu, după ce ne-am căsătorit, eu, temătoare, mă rugam lui Dumnezeu să nu-i dea ocazia de a-l întîlni pe cel pe care își pusese în gînd să-l suprime. Într-o zi, nu știu ce mi-a venit, am intrat în biserica în care mai intrasem o dată ; rugîndu-mă pentru

noi, am aprins două lumînările la icoana Fecioarei. 55

M-am comportat la a doua noastră întîlnire așa cum ho-tăriseam, însă rezultatul n-a fost cel așteptat ; stratagema mea n-a reușit decît să-i dea o oarecare bună dispoziție, care să-i îngăduie unele ușoare glume tandre ; nimic mai mult. Iar la despărțire, pe peron, cînd i-am prins mîinile, oferindu-mi buzele într-un sărut, el s-a tras puțin, apoi s-a apropiat și mi-a sărutat, abia simțit, doar fruntea : „Somn ușor, Mălina 1“ înciudată, mi-am zis : „La naiba cu omul acesta ! Sau nu-i bărbat, sau eu nu-s în stare să-i stîmesc altă pasiune decît aceea a unei iubiri searbede.” Întîlnirile noastre au continuat cam în același fel toată luna ianuarie : cina la același restaurant, depănarea amintirilor, uneori discuții despre artă, despre jocul meu, iar la despărțire — tot pe peron, căci parcă era stăpînit de teama ascunsă să se apropie de ușa mea — o sărutare ușoară pe fruntea sau pe obrazul meu înfierbîn-tat. Dar într-o seară, pe la începutul lunii februarie, l-am văzut schimbat ; părea preocupat de ceva, a vorbit puțin, mai mult m-a ascultat pe mine, a refuzat vinul, iar la achitarea notei — eu stabilisem să plătim consumația în mod egal,

englezește — m-a oprit să contribui cu partea mea, spunându-mi categoric, fără drept de replică : „De astăzi înainte eu plătesc tot, iar cînd vei avea nevoie de ceva, spune-mi !“ N-am zis nimic, mă întrebam ce i s-o fi năzărit ; în orice caz, nu putea fi vorba de o despărțire, ci doar de schimbarea relațiilor dintre noi ; în așteptarea unei explicații, am părăsit restaurantul. Explicația a venit cînd ne aflam pe peronul blocului. Eu, așa cum făceam în mod obișnuit, mi-am întins obrazul pentru sărutarea aceea nevinovată ; el însă, strîngîndu-mi mîinile, a început să-mi vorbească : „Draga mea, nu mai putem continua ca pînă acum ; sînt sigur că mă iubești, așa cum te iubesc și eu. Am scris părinților mei ; astăzi am 56 primit telegrama aceasta. Citește-o !“ și mi-a dat tele-grama. Era întuneric ; i-am spus : „Să intrăm în casă, e întuneric, nu pot s-o citesc !“ „O să-ți spun eu ; sînt doar cîteva cuvinte, pe care le-am citit de zeci de ori. Iată-le : «De acord ; urmează scrisoarea».* „De acord cu ce ?“ l-am întrebat, nebănuind în primele clipe despre ce putea fi vorba. „E evident : despre căsătoria noastră !* „Cum ? Vrei să te căsătorești cu mine ? Imposibil, dragul meu !“ El a făcut un pas înapoi, încrunțindu-se. „De ce imposibil ? Ne iubim doar !“ „Da, ne iubim — i-am răspuns pe dată, ca nu cumva, iprin răspunsul meu, să năruie tot ce exista între noi — ne iubim și ar fi ideal ; aș fi fericită, și poate și tu, dar eu nu sînt fecioara castă pe care tu, probabil, ți-o închipui. Am mai fost căsătorită.** „Poți fi despărțită și totuși castă**“, mi-a răspuns, rămî-nînd la aceeași depărtare de mine. „Da, ai dreptate, i-am spus, apropiindu-mă de el, sînt așa cum ai spus, cu atît mai mult poate, căci nu sînt despărțită prin divorț, ci prin moarte, soțul meu a căzut pe front, sînt cinci luni de atunci.** Și-a schimbat imediat expresia, s-a întristat, mi-a prins afectuos din nou mîinile, mi-a sărutat ochii, care — nu știu cum se făcuse — erau încărcăți de lacrimi. „O ! biata de tine, biata de tine ! l-am auzit mur-murînd, părăind mai afectat ca mine de moartea soțului meu. N-am știut că ești în doliu, n-am observat. Ne logodim și așteptăm căsătoria pînă trece doliul tău.** „Nu ! Nu ! am strigat. De ce să așteptăm dacă tu vrei ? Cu soțul meu n-am stat decît cîteva săptămîni, apoi am fost prinși de evenimente ; nici n-am apucat să ne cunoaștem bine. El m-a iubit mult, eu... n-aș putea spune. Căsătoria noastră a fost o împlinire, un accident, care nu m-a legat sufletește în nici un fel. De aceea nici n-am purtat doliu, nu m-am comportat ca o văduvă îndurerată. Nu știu dacă mă poți înțelege, sau dacă, înțelegîndu-mă, totuși mă condamni, dar trebuie să-ți

„Te înțeleg ; și de ce te-aș condamna ? Mi-ai spus : a. fost un accident ; uită-1, ca și cînd nici n-ar fi fost !^t Mi-am pus mîinile ,pe umerii lui și l-am privit în ochi „Cristien, ai fost cu adevărat sincer cînd mi-ai vorbit ?“ l-am întrebat, neconvinsă. „Cum altfel ?“ m-a întrebat,, mirat de întrebarea mea. „Iartă-mă ! întrebarea a fost fără rost, inconștientă. Fără îndoială că ai fost sincer ; nu știu ce mi-a venit !“ I-am înlănțuit gîtul, și fiindcă el era înalt și trebuia să se aplece ca să mă sărute, m-am înălțat pe vîrfurile picioarelor și l-am sărutat pe buze, lung, cu patimă, cum nu sărutasem niciodată. Era primul sărut dat unui bărbat, sărutul mult așteptat, mult gîndit. El a răspuns cu aceeași patimă, deși, cunoscîndu-i firea, nu mă așteptam. L-am chemat cu ochii, cu trupul, cu toată ființa mea să mă urmeze, dar n-a răspuns chemării mele mute. Rezervat ca totdeauna, a salutat, mi-a sărutat obrazii, ferindu-se parcă Ide buzele mele, și a plecat. A revenit după cîteva zile, într-o seară cînd nu aveam spectacol. Nu mă așteptam, nu-1 așteptam. Am fost surprinsă cînd, deschizînd ușa, l-am văzut. Avea în mînă un mare buchet de flori, tot de mimoze. L-am tras înăuntru și l-am sărutat ca o nebună ; abia a putut scăpa din înlănțuirea brațelor mele. I-am ajutat să-și dezbrace paltonul și am rămas și mai surprinsă cînd l-am văzut îmbrăcat în smoching. „Ești invitat undeva ?“ l-am întrebat. „Nu ; sîntem așteptați la parohie, pentru logodnă⁴, și din buzunar a scos o cutiuță din piele fină, cu marginile înrămate cu aur. Mi-a dat-o ; am deschis-o nerăbdătoare. Erau inele de logodnă, foarte frumoase, fiecare cu cîte un briliant destul de mare. „O ! Cristien ! Sînt așa de frumoase ! nici nu îndrăznesc să le ating !“ am exclamat, extaziată de frumusețea lor. „Nici nu trebuie să le atingi — mi-a spus, încîntat de felul cum le pri-58 veam — le va scoate pastorul ; el ni le va pune pe degete, cu ceremonialul cuvenit. Iartă-mă, dar ar trebui să te grăbești, sîntem așteptați.“ „E absolut necesar să mergem la pastor ?“ „Firește ; s-ar putea altfel ? Logodna e primul legămînt. În cel mult două săptămîni ne vom căsători ; așa vor părinții mei, mi-au scris în sensul acesta.“ Eu...

— Sînt foarte ciudați oamenii aceștia cu vechi tradiții, am întrerupt-o. Deși trăiesc într-o lume cu totul modernă, nu înțeleg să abandoneze nimic din tradițiile lor.

— Da ; sînt moderni și totuși extrem de tradiționa iști. Dar nu la ciudățeniile lor tradiționaliste mă gîndeam atunci. Ca mărturisirea mea să fie completă — vă rog să nu mă judecați prea aspru — țin să vă spun că eu , eu, deși îl iubeam nespus de mult, priveam totul ca pe o aventură. Așteptam cu nerăbdare formalitatea logodnei, ca „după“... în sfîrșit, după, să-l am, să mă aibă. Eram îmbrăcată într-un capot de casă ; i-am spus : „în cîteva minute sînt gata !“ și, lepădînd capotul, am rămas aproape goală. El s-a întors brusc și s-a îndreptat spre ușă : „Pîna te îmbraci, aștept pe peron !“ „De ce ?“ am întrebat contrariată, dar el ieșise, deși era numai cu smochingul pe el, iar afară era frig. Pe drum, pînă la parohia reformată, mi-a vorbit cu oarecare îngrijorare : în estul îndepărtat, armatele germane întâmpinau greutăți mari în înaintarea lor ; se temea ca nu cumva unitatea lui să fie dislocată, trimisă pe front. În acest caz — mi-a spus el — eu va trebui să părăsesc țara, să mă duc la părinții lui. Am rămas în loc stupefiată, mai că-mi venea să mă întorc din drum ; cu un astfel de om, aventura se complica. Aveam o frică grozavă de complicații, ca una ce fusesem pătită. Pesemne mi-a ghicit gîndu'l, căci mi-a luat brațul și, pornind, mi-a spus : „Nu fi îngrijorată ; trimisul pe front e o simplă ipoteză, nu se poate ști ce mai poate să intervină între timp, și în afară de asta, există și posibilități de evaziune. Spre exemplu, un concediu, urmat de trecerea noastră în Danemarca, unde ne-am înfunda într-o lagună și nimeni n-ar mai da peste noi ; am rămîne acolo pînă la sfîrșitul războiului, însă asta ar însemna să renunț la tot ce-am gîndit și plănuit ; n-ar fi o alternativă demnă de noi.“ Auzindu-1, m-a trecut un fior de gheață : crezusem că uitase de planurile lui, nu-mi mai vorbise de ele ; iată-1 că nu renunțase, ba chiar făcea din îndeplinirea lor o problemă de conștiință, de demnitate !

■—■ Aventura devenea, într-adevăr, nespus de primejdioasă. Cum ați reacționat ? am întrebat-o pe interlocutoarea mea.

— Nicicum ; m-am lăsat dusă, în voia soartei ; nu puteam să-l dezamăgesc, ar fi fost un act de trădare, căci eram, oarecum, complicea gîndurilor și planurilor lui, asta înainte de a-i fi fost iubită și logodnică. I-am spus : „Ai dreptate, Cristien, ar fi nedemn

pentru noi să ne eschivăm". Mi-a Strîns brațul, satisfăcut că gîndesc în același fel cu el. Și iată-ne intrați în cancelaria parohială ; pastorul ne-a primit politicos, dar fără pic de căldură, ca un funcționar obligat să îndeplinească o formalitate. Pesemne era obișnuit cu astfel de cazuri, pe care nu trebuia să le ia prea în serios : legături de război, trecătoare, fără temeinicie. Un joc din partea unuia sau altuia, poate dintr-a amîndorura. Cunoștea el mentalitatea ostașului care caută să se folosească de răgazul pe care-l are, ca și aceea a diferitelor femei care se agață de gîtul ostașului din interese, pe care el, slujitor al bisericii, nu ținea să le cunoască. De aceea, nu ne-a pus nici o întrebare în afara celor absolut necesare misiunii sale : sîntem creștini, sîntem botezați, frecventăm biserica, 60 îi recunoaștem autoritatea, o facem din proprie voință. Dar după scurta ceremonie, cînd a avut în mînă cutiuța < de piele fină încadrată în aur și a văzut coronița nobiliară, a tresărit uimit. A fost și mai uimit cînd l-a izbit !în ochi strălucirea briliantelor scumpe ; cîteva clipe l-a privit lung, pătrunzător, pe Cristien, apoi l-a întreat : „Sînteți nobil ?“ „Da ; genealogic .prețuiesc meritele străbunilor, nu și pe ale mele, .pe care nu le am... încă !“ Î-a răspuns Cristien. „Aveți toate șansele să le dobîndiți, •dacă, bineînțeles, veți ține cont de genealogia dumneavoastră și veți lua viața, și toate ale ei, mai în serios.“ Cristien, înțelegînd semnificația spuselor lui, a vrut să-i dea replica cuvenită, însă pastorul i-a retezat intenția •cu un gest. A continuat : „La noi, cei ce ținem de biserica reformată, logodna e și ea o taină, mai mult decît jumătatea tainei căsătoriei ; ați reflectat îndeajuns cînd ați venit la mine ?“ „întrebarea dumneavoastră, deși intră în ritual, o găsesc, totuși, jignitoare pentru noi ; și eu, și logodnica mea sîntem conștienți de sfințenia actului pe care-l facem, de răspunderea față de biserică și față de societate, ca și de răspunderea unuia față de celălalt. Ați putut vedea din atitudinea noastră lucrul acesta. Vă rog să mă iertați, nu întrebarea în sine m-a jignit, ci tonul cu care a fost pusă !“ „Scuzele mele — a bătut in retragere pastorul — dea Domnul să fie așa precum ați spus !“ Și ca reparația să fie completă, ne-a rugat — fiindcă Cristien e departe de familia sa ■— să primim ca, împreună cu el, să ciocnim cîte un pahar de vin, pecetluind și lumeste taina care s-a îndeplinit. Fără să ne dea răgaz de a accepta sau refuza, el a chemat din biroul vecin pe capelan și l-a rugat să comunice soției sale dorința lui. „Așadar, sînteți din Holstein, domnule cavalier ? Cunosce Schleswig și

Holsteinul, am făcut teologia la Witenberg, iar într-o vacanță am colindat toate porturile de pe coasta provinciei dumneavoastră.
Foarte 61

frumoase locuri ; sînteți cumva danez ?“ „Da ; sînt danez ; și, ca și dumneavoastră, am studiat teologia. Tatăl meu e pastor ; voi fi și eu pastor cînd domnia-sa nu va mai fi în puteri să slujească biserica — asta e tradiția noastră ; pînă atunci, profesiunea mea civilă e ingineria.¹ „Oooo ! Admirabil ! făcu pastorul, încîntat de cele aflate, în cazul acesta se schimbă situația ; iată ce vă propun : rămîneți la cină în familia mea, mi-ați face mare plăcere 1“ Am intervenit, mințind : „Sîntem afectați de propunerea dumneavoastră, însă eu am cîțiva invitați, colegi și colege ■ — eu sînt acrită — la un mic dineu într-un local public, așa că vă rog să ne înțelegeți, cu părere de rău, nu putem primi invitația dumneavoastră.¹¹ „Aveți dreptate, la asta nu m-am gîndit ; îmi mențin însă invitația pentru altă dată ; cînd sînteți dispuși, anunțați-mă prin telefon ; și eu și doamna mea vom 'fi încîntați de compania dumneavoastră.¹¹ A venit și doamna pastor, urmată de o subretă ; fata aducea o tavă pe care se afla o sticlă cu vin, pahare și un platou încărcat cu prăjiturile —■ probabil obișnuita tratație pe care o făcea în mod curent perechilor mai simandicoase din parohie. Doamna afișa un zîmbet și o bunăvoință mult prea exagerate ca să fie și sincere. Era rolul ei și, pe cît putea, căuta să ,și-l joace în concordanță cu cel al soțului ei, care și el nu îndeplinea decît un joc. Ceea ce mi s-a părut însă ciudat e faptul că și Cristien juca, se lăsa antrenat în jocul lor ; trecînd cu ușurință peste micul incident în fața căruia reacționase prompt, intră într-o conversație în trei răspunzînd cu multe amănunte la întrebările celor doi soți, dîrid relații despre cei de acasă, despre Holstein, parohia și enoriașii tatălui său, despre ferma pe care o conduce maică-sa și multe altele, uitînd parcă de prezența mea acolo. Stăteam ca pe ghimpi, mai 62 ales că trebuia să înfrunt privirile lubrice ale dnărului capelan, care, neparticipînd la conversație, nu mă mai ■slăbea din ochi. La despărțire, îl văd pe Cristien scoțînd carnetul de cecuri, semnînd un cec și, cu un aer de mare ■senior, predînidu-l pastorului : „Pentru dumneavoastră și trebuințele parohiei dumneavoastră“, i-a spus pastorului, care, pe furiș, a ochit suma, iar după aceea, ca și cînd n-ar fi dat prea mare importanță darului făcut de Cristien, a zvîrlit hîrtiuța pe masa lui de sicrie. Cînd am ieșit, l-am întrebat pe

Cristien : „Probabil n-a fost mulțumit de suma pe care i-ai dat-o ; era o sumă mică ?“ „Nu : de ce mă întrebi ?“ „A lăsat din mînă cecul ca și cînd n-ar fi avut o valoare mulțumitoare pentru el.“ „Dimpotrivă, a vrut, cred, să-și mascheze prea marea mulțumire : i-am dat zece mii de lei. “ „Ce risipitor ești !“ i-am spus. „Nu sînt, însă uneori risipa e necesară ; pastorul acesta e un om de care s-ar putea să mai avem nevoie. O să ne ducem într-o seară să cinăm la el. O să mîncăm bine, te asigur, și nu va fi mare pagubă dacă ne va mai costa încă zeci mii de lei.“ „Ar fi bine dacă nu ne-am prea afișa. Eu nu voi spune nimănui nimic despre logodna și eventuala noastră căsătorie, așa după cum n-am destăinuit nimănui moartea primului meu soț. Cred că-ți închipui pentru ce ?“ „Sigur, așa să facem, mi-a răspuns în grabă. Tu trebuie să rămîi în afara oricărei primejdii. Dar cum se face că — fără să știi de logodnă — ai invitat totuși colege și colegi la un mic dineu ?“ „Am mințit, ca să nu rămînem prea mult timp sub privirile suspicioase ale pastorului ; n-ai observat ? Mie nu mi-a pus nici o întrebare, în afara celor strict necesare, dar tot timpul cît vorbea cu tine avea privirea ațintită asupra mea, într-un fel cît se poate de suspicios. Am mințit numai pe j'umătate, căci stînd acolo, mi-a venit ideea de a merge împreună la un local unde se dansează ; vreau ca în seara asta să ne îmbătăm cu șampanie, cu dans, 63

cu iubire. Vrei ?“ Răspunsul lui a venit cu oarecare în-tîrziere : „Bine, așa vom face ; cred că am și eu nevoie să mă îmbăt cu tot ce mi-e permis.“ „Există și ceva ce nu ți-ar fi permis ?“ l-am întrebat. „Da ; mai există încă, pentru scurtă vreme“, mi-a răspuns. Nu l-am înțeles. Nu îmi puteam da seama ce piedică i-ar putea sta în cale „pentru scurtă vreme¹¹, și cînd scurta vreme va lua sfîrșit.... Așadar, l-am dus la o așa-zisă grădină de iarnă, un local mic, luxos, unde se putea petrece în voie și dansa. Mai fusesem în localul acela într-o seară ; era o atmosferă plăcută, intimă, avea o orchestră mică, cu un guriș care cînta admirabil tangourile. S-a întîmplat ca atunci cînd noi am intrat, sala să nu fie prea aglomerată ; mai toți care veneau acolo veneau după cină, pentru dans și chef. Am ales o masă după preferințele mele, așezată într-un colț discret, după un oleandru înflorit care ne ferea de privirile indiscreților. Am comandat șampanie, icre negre și tot ce am găsit apetisant pe listă. De la început Cristien s-a pornit pe băut cupă după cupă. Am băut și eu atît cît mi-a fost de-ajuns pentru a-mi recăpăta buna dispoziție ; căci

ceremonia, ca și discuția avută pe drum cu Cristien mă indispuseră. Am dansat mult, cu plăcere și pasiune, ne-am îmbătat de dans, el mai mult ca mine, aproape nu-l mai puteam desprinde de pe pista de dans ; dansa ca în seara primei noastre cunoștințe, cu un sentiment parcă de disperare care se cerea consumat pînă la epuizare. Între două dansuri, ei mai golea o cupă de șampanie ; eu mă abțineam, dar îl antrenam pe el. Îl voiam într-o stare de semiconștiență, ațîțat totuși pentru a se debarasa de rezervele lui. Am părăsit localul convinsă că așa se va întîmpla, însă m-am înșelat. Ajunși pe peronul blocului, el părea mai treaz ; mai conștient ca oricînd. Sărutîndu-mi doar fruntea, mi-a 61 spus : „Am aranjat totul ; într-o săptămînă vom fi căsă-

toriți !" „Nu rămîi ?" l-am întrebat dezamăgită și mai mult ca la prima mea tentativă. „Nu, nu se cade ; să nu fim nerăbdători." M-am răsucit în grabă și am intrat în bloc, vrînd să „trîntesc" ușa pînă el nu coboară scările, dar ușa masivă, de fier forjat, nu s-a lăsat trîntită ; s-a închis ușurel, fără nici un zgomot. El n-a mai venit în zilele următoare, și nici la împlinirea săptămînii. Tot timpul am fost frămîntată, chinuită de felurite gînduri ; noaptea mai ales, dar și ziua, în timpul repetițiilor. „Ce Dumnezeu e cu tine, Mălina ! mi-a spus la un moment dat regizorul. Parcă ți-ai pieidut capul 1“ 5, Nu știu, dar cred că ai dreptate !" i-am răspuns. Iată însă că, după vreo zece zile, cînd nu mă sculasem încă din pat, sună telefonul. Nu-mi puteam închipui că ar fi el, niciodată nu-mi vorbise la telefon : „Mălina, fii te rog gata, la ora 12 vin cu mașina să te iau ; astăzi încheiem căsătoria. Iartă-mă, n-am putut să-ți dau de știre pînă acum." „Bine, te aștept", i-am răspuns scurt, cum fusese și comunicarea lui. Probabil trecuse în prealabil pe la primăria sectorului și aranjase tainic totul, căci am întîlnit acolo martorii — un avocat și un bătrînel. Avocatul ne-a condus în cabinetul ofițerului stării civile ; în două minute, formalitatea a fost îndeplinită, și deși nu se obișnuiește, funcționarul mi-a și înmînat actul de căsătorie, odată cu felicitările sale. „Astă-seară vom cina la domnul pastor ; i-am telefonat. S-a arătat nespus de încîntat", mi-a spus Cristien cînd ne-am despărțit de avocat, căruia i-a predat un plic sigilat. Mai târziu, după moartea lui, am aflat — în plicul acela se afla testamentul lui. O fi fost pastorul încîntat, eu însă nu eram, dimpotrivă : faptul că nu fusesem întrebată și din nou trebuia să intru în casa pastorului, tocmai în seara aceea, mi-a stricat și puțina

bună dispoziție pe care o mai aveam. Am refuzat să intru în mașină și i-am cerut să mergem 65 pe jos pînă la restaurant, unde urma să prînzim. Eram îmbufnată și el a observat lucrul acesta ; m-a condus prin Cișmigiu, pe o alee nefrecventată ; după ce s-a convins că nu ne vede nimeni, m-a îmbrățișat și sărutat pe buze cu o patimă de disperat, vrînd parcă să mă soarbă, să mă înghită. N-am răspuns sărutului lui în același fel ; m-am lăsat doar, atît și nimic mai mult. A simțit, pesemne, căci după un minut sau două, desprinzîndu-se de mine, mi-a spus : „Mălina, nu mai ești aceeași ; ce s-a întîmplat ?” M-am grăbit să-i răspund, afișînd o falsă bună dispoziție : „Te înșeli, dragul meu ; am avut doar o mică indispoziție, dar a trecut. Sărutămă încă o dată !” M-a sărutat, nu însă cu aceeași patimă. Pornind, i-am spus : „Aș fi dorit ca seara acestei zile s-o petrecem singuri, numai noi doi, cinînd acasă, nu în public, la restaurant ; în nici un caz într-o casă străină, cum ar fi casa pastorului.” „Te înțeleg, așa ar fi trebuit, însă am de predat ceva pastorului și trebuie s-o fac ; acesta a fost adevăratul motiv.” „Puteai să-i predai pastorului ce ai a-i preda și în altă zi, nu chiar astăzi, în seara acestei zile.” „E ceva ce nu poți înțelege ; e ca și cum astăzi am pleca într-o lungă călătorie nu lipsită de primejdii, cam așa cum a fost cînd am pornit să fac înconjurul Islandei, și toate socotelile trebuiau încheiate, puse la punct. Mă înțelegi ?” Nu l-am înțeles, și nu numai atît, nu știu ce m-a făcut să izbucnesc în rîs, un rîs strident, care l-a influențat în rău. S-a posomorit ; mi-a replicat : „Nu m-ai înțeles, dar poate că e mai bine așa pentru tine ; eu însă am datorii de împlinit.” „Atunci ai făcut bine tot ce-ai făcut. Iată : sînt gata să pornim pe mare, să facem înconjurul Islandei, să înfruntăm toate primejdiile, ca strămoșul tău, corsarul, al cărui portret se află în casa noastră.” I-am spus toate acestea nu fiindcă 66 l-aș fi înțeles, ci fiindcă așa mi-a venit în minte în momentul acela. El s-a însetu lat : „Văd că m-ai înțeles ; ești o soție admirabilă 1” „Nu te grăbi cu astfel de afirmații ; în'că nu-ți sînt soție cu adevărat. Așteptam seara asta, de aceea țineam să ne desprindem de lume, să fim numai noi doi, ca și cînd barca noastră și-ar fi început cursa și plutește de-acum pe valuri spre țelul propus, iar noi am devenit un singur trup, un singur suflet, o singură voință.” Fără îndoială, spusele mele, cam teatrale, l-au impresionat. A reflectat cîteva clipe, apoi mi-a răspuns : „Ai dreptate ; mă voi duce la pastor imediat ce prînzim. O să-i dau plicul — din buzunarul de la piept a scos un plic sigilat, asemănător celui pe care l-a predat avocatului — sub un pretext oarecare, drept

scuză, voi amina vizita noastră pentru altă dată. E bine așa ?“ „Da, e bine ; dar de ce pentru altă dată ? Uiți că barca noastră a ieșit în larg ?“ Mi-a ripostat : „Nu, n-am uitat ; însă pentru altă dată poate însemna și după întoarcerea noastră din larg, la acostarea într-un port, pe o vreme liniștită, nu ca cea de astăzi. Plicul acesta e pentru cazul când nu ne vom mai putea întoarce niciodată, ceea ce, cu ajutorul lui Dumnezeu, nădăjduiesc că nu se va întâmpla.“ Vorbise pe un ton de sinceră gravitate, nici defd teatral, cum făcusem eu ; asta m-a impresionat. Din nou îmi veniseră în minte plănuirile lui și mi-am dat seama că ceea ce îi spuseseam despre ieșirea în larg, deși neintenționat, se încadra perfect în ceea ce gândea el și, ca atare, dl le-a dat o semnificație conformă gândurilor sale.

— Sînt, într-adevăr, momente în cursul unei discuții, când spusele neintenționate ale unuia dintre interlocutori se sincronizează cu gândurile tainice ale celuilalt ; uneori, numai un gest inconștient din partea primului e de-ajuns ca să-l facă pe al doilea să-și închipuie că a fost înțeles. Din pricina aceasta apar, deseori, grave complicații, iar 67 când complicațiile devin publice, luînd caracterul unui „caz“ care trebuie judecat, pun pe judecători în grele încurcături, spusei eu.

— Nu știu... poate ! mi-a replicat doamna Stastok. Eu n-am fost implicată, n-am participat în nici un fel la procesul lui Cristien, de care iniei n-am .aflat, pînă după...

— Dar v-ați judecat singură, după... Și, așa cum v-ați reamintit acum, v-ați reamintit și atunci de toate cîte i-ați spus lui Cristien Stastok, într-o formă care a putut fi interpretată conform gândurilor sale.

— Da ; așa a fost. M-am judecat și condamnat, și nu mi-a fost prea ușor, căci mi-am dat seama : în mare măsură eu am contribuit la toate cîte s-au întîmplat. Am contribuit — așa după cum ați spus și dumneavoastră — uneori numai prin simple gesturi, alteori prin cuvinte care nu-mi exprimau gîndurile. Aș fi putut, poate, să-l opresc la timp, să-l fac să renunțe ; mă temeam însă să nu-l pierd îndepărtîndu-l de mine. Mai târziu, când i-am vorbit deschis, era prea târziu ; nu mai putea da îndărăt.

— Când a început acțiunea lui, înainte sau după căsătorie ?

— După ; o să vă spun. Am prânzit în grabă și, ieșind din restaurant, am luat-o fiecare în altă direcție. Eu m-am dus să fac unde cumpărături pentru cină, el s-a dus la pastor ca să-i predea plicul acela care pentru mine ascundea un mister de care nu trebuia să am cunoștință. S-a înapoiat la mine târziu, pe seară ; a venit încărcat cu un geamantan și un sac de voiaj. Cum a intrat în apartamentul meu, a exclamat : „Timpul e prielnic, marea bună, vîntul potrivit, ridicăm pînzele, Mălina !“ Am rîs îneîntată : „Le ridicăm, pornim în cursă !“ „Trei zile nu mai părăsim puntea corăbiei noastre 1“ Avea o bună dis-68 poziție de care m-am molipsit și eu chiar de la început.

Am intrat în jocul lui, i-am vorbit cum îmi vorbea. El a desfăcut sacul de voiaj și a scos din el o mulțime de bunătăți, luate de la depozitul lor militar, inclusiv cîteva sticle de vin — Riesling de Rin — îmi amintesc totul ca și cînd s-ar fi întîmplat aseară. Eu am alergat la bucătărie și am adus cumpărăturile făcute : 2 kg felii proaspete de morun, 1 kg batog, cîteva cutii de sardele, salam de Sibiu, două sticle de vin vechi, de Cotnari ; pe toate le-am pus alături de cele aduse de el, apoi mi-am pus mîinile pe șolduri : „Oare vom avea merinde suficiente, căpitane ?“ l-am întrebat, arătîndu-mă îngrijorată. „Cred că da, da, sigur ! Hai să le aranjăm în magazia de alimente și să ne pregătim cina, prima noastră cină pe bord !“ Vă puteți închipui : duși de jocul nostru copilăresc, nici nu ne-am îmbrățișat ! Am aranjat în cămară tot ce aduseserăm, împreună ne-am pregătit cina. El se pricepea la gătit mai bine ca mine, și tot așa la aranjatul mesei ; eu i-am fost doar ajutoarea, așteptam ca să-mi ceară una și alta ca să i le aduc în grabă. Rîdeam amîndoi de noi înșine. Cred că nici unul, nici altul n-am avut în viață o mai bună dispoziție ca în seara aceea... A durat trei zile, reîncepu doamna Stastok după o pauză. El primise o permisie, motivată cu un pretext oarecare. Trei zile și trei nopți de dragoste, întrerupte doar de jocul acela copilăresc, nespun de tandru, al că¹ ătoriei pe marea furtunoasă, și iarăși dragoste, și tot așa pînă la cele trei zile și trei nopți -au trecut și din nou am intrat fiecare în rosturile noastre : el la unitatea lui, eu la teatru. A fost stînjenitor cînd am dat ochi cu directorul : „Mălino, ce-i cu tine ? Pari extraordinar de schimbată !“ a rostit uimit, cu privirea fixată în ochii mei. M-am fîstîcit, m-am înroșit : „Schimbată în ce fel ?“ am îngăimat, lăsîndu-mi ochii în jos. „Firește, în bine, s-a grăbit să-mi răspundă. Înainte, erai ca o floare gata

să se deschidă ; acum te-ai deschis în toată plinătatea frumuseții tale. Ca o floare în zori de zi, puțin înrouată. Nu știu cu care floare te-aș putea asemui... Ba știu, știu, cu o orhidee în două culori : alb și negru, o raritate !“ Voibindu-mi, mi-a prins cu două degete lobul urechii, pipăindu-l. Fîstîcită, l-am lăsat cîteva clipe, apoi mi-am smucit brusc capul : „Vă rog, vă rog“, i-am spus cu ton nervos. „O ! iartă-mă ! a făcut el și a schimbat vorba. Ce-i cu Tiberiu ? O fi vreo jumătate de an de cînd nu mi-a mai scris ; n-a dat pe-acasă ?“ întrebarea lui m-a pus în încurcătură ; noroc că a apărut regizorul de nu știu unde ; noi eram în holul mic : „Mălino, pe un-de-ai umblat ? De trei zile întreb de tine și nimeni n-a știut să-mi răspundă ?!“ „N-am avut spectacol, am fost liberă în zilele acestea“, am răspuns regizorului. „Știu, dar țineam să te întîlnesc. Am definitivat repetiția ; pu-ne-te pe treabă ; rămîne stabilit : vei dubla rolul Lavine ! ; toată lumea a fost de acord. Vreau să fii ia înălțime !“ „O să fiu, vă făgăduiesc !“ A intervenit și directorul : „Da, Mălina, să fii, ești' marea noastră speranță". Din păcate, prorocirile lor încurajatoare n-au putut schimba cu nimic destiniile mele.

— Da, din păcate ! făcui eu, sincer impresionat, deși doamna Stastok nu-și schimbase felul de a ' fi, de- a vorbi.

Și 1 ania a reînceput :

— Căsătoria noastră a avut loc pe la sfîrșitul lunii februarie ; nici o schimbare mai deosebită n-ă intervenit pînă la începutul lui aprilie. Ba da : cu vreo zece zile înainte de primul bombardament al avioanelor americane asupra capitalei, într-o seară, Cristien a venit târziu, pe la ora 12. Mi-am închipuit că nu mai vine și m-am culcat. Cînd am auzit cheia răsucindu-se în broască, 70 am aprins lumina și am sărit din pat să-l întîmpin. M-a

însăimîntat privirea ochilor lui, fața lui neobișnuit de palidă, care scotea și mai mult în evidență strălucirea ochilor, de un albastru-oteliu scînteietor. „Cristien, tu ești bolnav ; fără îndoială ai febră !“ „Nu, nu sînt bolnav ; sînt puțin surescitat. Dă-mi să beau ceva ; ceva tare !“ Aveam o sticlă cu drojdie veche de cîteva ani, extrem de tare, dar ușor de băut ; de vechime, părea uleioasă. I-am umplut un pahar destul de mare. A sorbit ușurel, cu înghițituri scurte ; cînd a sorbit ultima picătură, a zîmblit, un zîmbet bizar, stăpînit, cu buzele strinse. Ochii îi mai străluceau încă, însă fața lui își

recăpătase culoarea, iar el bun? dispoziție ; mai apoi, cînd mi-a vorbit, mi-am dat seama că era o falsă bună dispoziție, că în realitate era nespus de îngrijorat. „Se pare că marea se învîlburează, mi-a spus ; valurile încep să ia proporții. Va fi în stare echipajul corăbiei noastre să înfrunte furtuna ?“ Relua jocul părăsit după trecerea celor trei zile. Mi-am dat imediat seama și-am intrat în horă : „Marea își are toanele ei, se învîlburează, se zburlește, devine înfiorătoare ; totul e însă în zadar : la cîrmă stă tînărul viking, neclintit, cu mîinile încheștate pe eche, ținînd corabia pe capă, înfruntînd marea înfuriată, și totul se sfîrșește cu bine !“ Tonul meu, deși teatral, l-a entuziasmat : „Admirabil ! Admirabil !“ a exclamat, hîindu-mă în brațe și purtîndu-mă valvîrtej prin cameră. Cînd, în sfîrșit, m-a lăsat din brațe, m-a întreat : „Ascultă, Mălina, cum d-știi atîția termeni marinărești — eche, capă ?“ „Fosile simplu : navigăm împreună de atîta vreme ; i-am învățat de la tine !“ M-a luat din nou în brațe ; eu însă m-am desprins : „Lasă-mă acum, i-am spus. După furtună, căpitanul trebuie să fie rupt de foame ; mă duc să-ți pregătesc cina.“ „Nu, stai ! a replicat. Ce-ar fi dacă am merge din nou la localul acela ? Am cina, am bea, am dansa ; am o poftă nebună să dansez pînă 71 cad !“ „Ordinul se execută, nu se discută !“ i-am răspuns, reintrînd în joc. În cîteva clipe m-am îmbrăcat. Ieșind din bloc, el m-a condus pe străduțele acelea mici care pornesc din strada Brezoianu, s-a oprit la o casă în curtea căreia se afla un automobil nou — era automobilul lui, de a cărui existență nu știam. Mi-a deschis portiera : „Intră, în două minute mă înapoiez“, mi-a zis și s-a dus în casă. S-a înapoiat în cîteva minute și am întins-o în mare viteză spre local. Pe drum mi-a explicat că a cumpărat mașina ca să nu folosească vreuna din cele trei ale unității și a închiriat o cameră în casa aceea ca să aibă unde se dezbrăca de uniforma militară atunci cînd vine la mine și unde se reîmbrăca în uniformă cînd se înapoia la unitate. La mine venea întotdeauna pe înnoptat și pleca în zorii zilei. Nu a fost nevoie să-mi arate motivele acestor precauții ; l-am înțeles și din nou am fost cuprinsă de un sentiment de îngrijorare care nu m-a părăsit decît în timpul dansului, într-adevăr vertiginos, nestăpînit. Era trecut demult de miezul nopții ; în local mai rămăseseră doar cîteva perechi, care ne-au lăsat pista liberă, la dispoziția noastră. Ca de fiecare dată, pe la ora 5 dimineața, Cristien a plecat să-și schimbe îmbrăcămîntea, să se prezinte la serviciu. Am rămas cu gîn-dul la cele întîmplate ; reconstituindu-le, din nou am fost cuprinsă de sentimentul acela de

îngrijorare, de nesiguranță și teamă că, de la o zi la alta, i s-ar putea în-tîmpla ceva grav. Cîteva nopți la rînd n-a mai venit ; îngrijorarea mea a crescut. Învățam rolul Lavinei, recitam replicile în fața oglinzii, căutam să-mi formez mimica cea mai adecvată ; nu reușeam însă, gîndul îmi era numai la el, la ceea ce i se putea în-tîmpla. În sfîrșit, a venit în seara zilei de 2 sau 3 aprilie ; n-a rămas însă peste noapte. După cină, s-a înapoiat la unitate ; mi-a 72 explicat că bateria era în stare de alarmă ; faptul că a venit, totuși, constituia o gravă abatere. Nu l-am reținut. I-am recomandat chiar să se grăbească spre unitate, să ia o altă rută, mai puțin umblată, ca să nu întîlnească patrurile de control. „Nici o teamă, Mălina, mi-a replicat. Odată în mașină, îmbrăcat în uniformă, devin din nou căpitanul Stastok din armata germană, în buzunar cu toate legitimațiile, plus un ordin de serviciu confecționat ad-hoc, de mine pentru mine însumi. E de-ajuns să fac gestul scoaterii legitimațiilor, și mi se dă liber parcurs, salutat conform regulamentului.” A doua sau a treia zi, îmi aduc aminte, a avut loc primul bombardament al avioanelor americane ; eram la teatru, la repetiție. Cînd a sunat alarma, am intrat cu toții în freamăt ; regizorul a făcut pe nepăsătorul. „Aș, fleacuri !” a spus el. Dar n-au fost fleacuri, căci n-au trecut decît cîteva minute și au început infernalele bubuituri ; la început mai îndepărtate, mai apoi foarte aproape, încît clădirea teatrului tremura ca și cînd ar fi fost cuprinsă de cutremur. Firește, n-am mai avut timpul necesar să alergăm spre adăposturi ; am rămas înlemniți acolo unde ne aflam. Bubuiturile continuau, încetau un minut sau două, așa cum veneau valurile de bombardiere, și iarăși reîncepeau ; o bombă a căzut pe undeva pe aproape, țiuitul ei sinistru ne pătrundea în inimi, simțeam că în clipa următoare vom fi una cu dărîmăturile teatrului. Cîteva doamne au început lamentările, vaietele ; atunci regizorul, nu știu cum i-a venit în minte, a început să strige : „Doamnelor, domnilor, să cîntăm ! să cîntăm !” și deodată a început să cînte, cu voce zbierată, marșul din Aida ; nu l-a urmat nimeni. A cîntat de unul singur, pînă ce colegul acela mai vîrstnic, maestrul, s-a apropiat de el și i-a poruncit : „încetează ! Ce te-a apucat ?” în sfîrșit, bubuiturile au încetat ; a urmat o liniște mormîntală, care ni se părea că nu mai are capăt. Liniștea aceea 73 ne-a îngrozit poate mai mult decît bubuiturile, căci toți aveam atenția încordată, cu respirația tăiată în așteptarea unei noi grozăvii. Cînd a sunat încetarea alarmei, un imbold venit din adîncul sufletelor noastre ne-a împins pe unul în brațele

celuilalt, îmbrățișându-ne. Rîdeam cu lacrimi în ochi, ne felicitam că am scăpat, parcă faptul că am rămas teferi ar fi fost meritul nostru ! Nu mai putea fi vorba de reluarea repetiției ; am pornit-o care încotro, nerăbdători să afle fiecare ce s-a întîmplat cu casa în care locuia. Dimpreună cu doi colegi, am plecat pe străzi, spre locurile unde se spunea că bombardamentul a iăcut ravagii. De altfel, toată lumea alerga de colo-colo, îngrozită de cele ce vedea : case în flăcări, unele transformate în mormane de dărâmături, goana ambulanțelor care transportau spre spitale răniții, echipe de salvare în marș spre locurile unde se cerea ajutorul lor, pompierii cu automobilele lor, cisterne sau pompe care alergau sunînd din clopote. în atmosferă — fum înecăcios, praful de la dărâmături care nu se împrăștiase încă, miros de pucioasă, iar sus, pe cer, un soare strălucitor de primăvară, surîzînd nepăsător. Cînd am ajuns pe Calea Griviței, am văzut în gangul unei clădiri vreo zece, cincisprezece cadavre sfîrtecate ; bărbați și femei așteptau, fiecare bocînd lingă mortul său, un camion care să ridice cadavrele, să le ducă la morgă. Nu departe de acolo am dat peste un post de prim-ajutor ; un medic și cîteva surori de caritate pansau pe cei mai ușor răniți. Dincolo de gară, alți morți, alte posturi de ajutor ; pretutindeni jale, vaiete, disperare ! N-am mai putut rezista ; aș fi vrut să fug cît mai departe, în afara orașului, dar picioarele nu mă ajutau, deveniseră parcă de plumb, abia le mai puteam mișca ; nici vorbi nu mai puteam, limba mi se uscaseră în gură. Am rugat pe colegii mei să mă ducă undeva, la vreo cofetărie, oriunde am putea bea ceva, însă pretutindeni era închis. Cînd am dat peste o cișmea, la colțul unei ulițe, am luat în pumni apă și mi-am udat fața, ochii, din care curgeau lacrimi fără să plîng ; din pumnii strînși căuș am băut apa rece, binefăcătoare. Cînd am ajuns acasă, m-am trîntit pe pat și am plîns cum n-am plîns în viața mea ! Abia pe seară m-am liniștit. Prima întrebare pe care mi-am pus-o a fost : ce s-o fi întîmplat cu Cristien ? Și tot timpul, pînă la ora cînd el în mod obișnuit venea, disperată, m-am plimbat prin cameră de la un capăt la altul. El n-a venit. N-a venit nici a doua seară, nici a treia și-a patra ; a venit numai după al doilea (bombardament, nu la ora obișnuită, ci mult mai devreme, cînd, sfârșită de puteri după atîta disperată agitație, dormeam dusă, somn greu, provocat de cele cîteva somnifere pe care le luasem. N-am simțit cînd a intrat. Deschisesem ochii — mai eram sub vraja unui vis — se făcea că zburam, aripi nu aveam, dar zburam, și mă miram Cum de pînă

atunci n-am știut că pot zbura, mai bine zis, pluti prin aer ! El stătea în picioare, la marginea patului, și mă privea zîmbind. Când, brusc, vraja visului s-a spulberat și conștiința mi-a revenit în întregime, văzîndu-l, am sărit din pat și m-am agățat de gîtul lui : „Ușor, ușor !“ a spus șoptit și și-a ferit umărul sting, întorcîndu-se cu partea dreaptă spre pieptul meu. Am simțit, am intuit că i s-a întîmplat ceva și brusc m-am desprins de dl. „Ce s-a întîmplat ?“ l-am întrebat speriată. „Nimic ; un fleac tie schijă mi-a julit umărul stîng ; din pricina asta n-am putut veni.“ „Cristien ! bombardamentul a fost îngrozitor, infernal !“ „Știi ; dar a fost frumos ; nespus de frumos !“ mi-a spus rîzînd ușurel, satisfăcut. Râsul lui m-a revoltat ; am replicat : „Cum poți vorbi așa ?“ „Numai așa trebuie să vorbim, mi-a spus. Dar... ce-i cu tine ? Ai uitat că sîntem în cursă, că marea a intrat în furtună, că trebuia să ne așteptăm la 75 orice ?“ Și din nou același rîs, care m-a întăritat. „Ascultă, Cristien ! i-am strigat. Să lăsăm la o parte jocul, să privim lucrurile în față și să ne spunem gîndurile deschis, să nu ne mai ascundem în dosul închipuirilor noastre !“ El s-a pc iomorît și mi-a răspuns : „De ce ? Era așa de frumos !“ „Era ; dar realitatea e îngrozitoare ; cînd va lua sfîrșit ?“ „Cînd fiara va fi la pămînt, înecată în propriul ei sînge. Pînă atunci, luptăm !“ Cu o ură neașteptată a rostit cuvintele acelea. Am amuțit ; aș fi vrut să-i vorbesc, însă nici un cuvînt potrivit nu-mi venea în minte. A vorbit el : „Parcă altul ne-a fost înțelesul“, mi-a spus cu tot reproșul care încapă în cuvintele acestea. M-am întăritat ; am început tot printr-un reproș : „Luptăm, ai spus ? Cum luptăm ? Cum lupți tu ? Cum te conformezi înțelesului ?“ Cuvintele mele l-au derutat ; cîteva clipe l-am văzut cum se forțează să-mi răspundă și nu poate — amuțise el de data aceasta. A pornit prin cameră într-un du-te-vino care se părea că nu va mai lua sfîrșit. A luat, totuși, sfîrșit, într-un tîrziu. Potolit, s-a așezat într-un fotoliu și a început cu glas șoptit : „Mălina, într-un ifebl. ai dreptate. Intr-adevăr, ceea ce fac eu nu e propriu-zis o acțiune de luptă, și totuși este ! E ceva ce nu mi-am putut închipui că aș putea falce. Mă gîndeam la acțiuni violente, primejdioase, eroice în felul lor, distrugătoare prin efectul lor, mă gîndeam — după cum ți-am spus — și la un atentat, cum au mai încercat și alții înaintea mea, dar pentru nimic din toate astea nu mi s-a ivit prilejul, întîmplarea însă mi-a scos în cale posibilitatea de a face ceva ce nu are în sine nimic eroic, o simplă acțiune pasivă, și totuși cu mare efect. Am înlesnit celor care au venit cu cetățile lor zburătoare să facă în locul meu opera de

distrugere ; le-am deschis drumul, i-am lăsat să pătrundă, să-și atingă 76 obiectivele, să le distrugă. Poziția pe care o ocupă bateria mea e o poziție-cheie ; tunurile mele sînt cele mai perfecte, tragerea lor cea mai precisă. Ei ibine, am dat tunarilor mei indicative false, am îndreptat tirul tunurilor nu asupra bombardierelor, ti în direcții false, puțin la dreapta, puțin la stînga, puțin înapoi țintelor mișcătoare, și valurile bombardierelor au trecut peste baterie ca printr-o poartă deschisă. Recunosc, nu e o acțiune eroică, nici nu implică un prea mare risc, fdar iîși are totuși eficacitatea ei, căci lăsîndu-i să pătrundă, nedistrugîndu-i sau împrăștiindu-i — cum aveam posibilitatea s-o fac — le-am îngăduit să-și îndeplinească misiunea distrugătoare, la care mă simțeam participînd ca și cum eu însumi aș fi lăsat să cadă bombele asupra obiectivelor vizate, care erau ale hitleriștilor, slujeau războiul. Nu, într-adevăr, nu e o acțiune de luptă, e doar un ajutor dat din umbră, dat însă pentru un țel comun : distrugerea mijloacelor de luptă ale dușmanului comun, grăbirea înfrîngerii lui.“ La început n-am înțeles prea bine ce făcuse și cum a făcut, dar cînd a afirmat că se simțea participînd la bombardament ca și cînd el însuși ar fi lăsat bombele să cadă asupra orașului, fapta lui mi s-a dezvăluit în toată grozăvia ei. Stăteam pe marginea patului : am sărit în picioare, cu pumnii strînși : „Cum ai putut face asta, Cristien ? E o crimă ! Ai fost pus acolo să păzești orașul, să-l aperi de distrugeri, populația de moarte, iar tu... Ah ! dacă ai fi văzut zecile de morți, sutele de răniți, mulțimea caselor distruse, cartiere întregi în primejdie de a fi incendiate !“ A închis ochii, a rămas în fotoliu ca și cînd cuvintele mele l-ar fi paralizat. L-am privit mult timp, la început cu furie înfrînată, mai apoi cu milă. îl iubeam, era soțul meu ! „Hai. dragul meu, spune, vorbește, promite că ceea ce s-a întîmplat nu se va mai repeta, și vom uita totul, 'totul !“ El a deschis ochii, s-a uitat mult, profund, în ochii mei, apoi a șoptit : „Nu se 77 mai poate da îndărăt : ceea ce am făcut trebuie continuat. Trudește-te să înțelegi situația, așa cum ai înțeles-o atunci cînd india oară ți-am mărturisit ura față de invadatorii țării mele și planurile mele Ide luptă contra lor.“ Invocarea tainei noastre comune totdeauna mă dezarma, totdeauna mă făcea ca, într-un fel sau altul, să mă alătur lui, să mă aliniez plănuirilor sale. Așa s-a întîmplat și atunci. „Te înțeleg și sînt alături de tine — i-am spus, mîngîindu-l — însă să reflectăm, să rațio-năm, să ne dăm seama de nu cumva greșim, căci în acțiunea aceasta nu e vorba numai de noi ; noi putem risca totul, dar cum putem noi

să primejduim o populație întreagă, care, fără îndoială, nu poate fi de acord cu ceea ce ai făcut nici chiar în cazul când, în totalul ei, populația orașului ar fi adversă hitlerismului. Securitatea vieții și avutului populație fusese dată în paza ta, Cristien ! .Situatia nu e așa de simplă cum ți s-a părut ție când te-ai hotărât să falei ceea ce ai făcut ; dacă ar afla, chiar ea, populația orașului, te-ar judeca cât se poate de aspru, iar judecata s-ar răsfrînge și asupra mea, soția ta, tovarășa ta de taină !“ Credeam că i-am vorbit convingător ; el însă nu s-a lăsat convins. Mi-a replicat : „Tu, Mălina, uiți un lucru — uiți că sîntem în război. Uiți, sau nu știi că războiul cere să fie purtat în afara oricăror considerente, purtat cu înverșunare, în orice forme, pînă la victoria finală ! Așa fac toți în război, așa fac cei care vin cu bombardierele lor, și, mai mult ca ei, o face Hitler. Dacă ne-am călăuzi după considerente de natură umanistă, ar însemna să dezarmăm, să ne lăsăm învinși de dușman, să ne împăcăm cu situația pe care ne-a impus-o și... ceea ce nu poate să ramina așa, din pricina slăbiciunii noastre sufletești, .așa ar rămâne pentru totdeauna. Ți-ar conveni starea aceasta de permanentă sclă-78 vie ? Mie nu !“ Iar atacase coarda aceea care ne-a le-

gat la început, din nou și-a impus voința dîrză de a merge pînă la Capăt, transmițîndu-mi și mie voința lui. „Ai dreptate, i-am spus, nu mai încerc să te rețin, nici nu mă dau la o parte, Iar lasă-mă să deplîng soarta celor căzuți, printre care aș fi putut fi și eu, poate chiar voi fi și eu în zilele următoare. Ca să fiu cît de cît împăcată cu anine, mîine chiar mă duc să mă angajez într-o echipă de ajutorare a răniților, a copiilor rămași fără sprijin, a tuturor celor în suferință 1“ „Mă așteptam la asta din partea ta. Dacă ai nevoie de bani, îți dau tot ce am ca rezervă la ibancă ; mîine vei primi dispoziția de lichidare a contului meu." A și venit a doua zi și mi-a adus hîrtia ; eu însă n-am ridicat ibanii, nici nu m-am dus eă mă înscriu în echipele de ajutorare. Ceva extrem de important a intervenit în viața mea : eram însărcinată. Nu i-am spus lui Cristien ; m-am dus mai întîi la doctor — țineam ca, înainte de a-i spune, să am confirmarea unui specialist. Când i-am spus lui Cristien lucrul acesta, nu știa ce să mai facă de bucurie, de (fericire : cu mine în brațe, strîngîndu-mă la piept, a început să se învîrtă prin cameră — dacă n-ar fi fost masa în mijlocul camerei, dacă ar fi fost loc destui, din nou s-ar fi dezlănțuit, după obiceiul lui, care devenise și al meu, într-un valvîrtej. În seara aceea nu mi-a mai vorbit nimic despre

acțiunea lui ; aproape toată noaptea ne-am petrecut-o discutând despre „fiul nostru” — dorea din tot sufletul să aibă un fiu. Dorința lui lua caracterul unei impunerii, îmi impunea să-i nasc un fiu. Compunînd împreună scrisoarea pe care urma s-o scriem a doua zi părinților săi, i-am spus să nu anticipeze, căci s-ar putea să fie fetiță. Nici n-a vrut să audă : va scrie mamei sale că așteaptă un fiu, numai un fiu, iar mie mi-a interzis să mă gîndesc că ar putea fi altfel. A doua zi în zori, la despărțire, mi-a spus : „în situația în care te afli n-o 79 să mai poți face pe samariteanca, dar te vei duce și, în numele tău, vei vărsa întreaga sumă Fondului de ajutorare a copiilor rămași fără părinți în urma bombardamentelor. Ești de acord ?“

— Ar fi fost momentul să vă spună că renunță la acțiunea lui ; poate la asta v-ați și așteptat, i-am spus eu.

— Da ; altul poate așa ar fi făcut, nu însă Cristien Stastok. Și nici eu n-am mai încercat să-l determin la o renunțare. De altfel, nici nu mi-a venit în minte ideea ca, folosind prilejul gravidității mele, să-l abat din drumul primejdios pe care pornise. Dacă mi-ar fi venit în minte ideea aceasta și aș fi încercat, poate că aș fi reușit, căci el însuși devenise mai prudent, mai precaut în acțiunile lui. Am observat lucrul acesta cînd au început bombardamentele de noapte. Venind la mine după al doilea bombardament de noapte, mi s-a plîns că noaptea nu poate opera, că trebuie să fie cît se poate de prudent, ba chiar să renunțe pînă cînd va găsi un procedeu care să-l acopere, căci continuînd să dea indicative false, ar putea fi descoperit mult mai ușor ca în timpul zilei. Asta datorită faptului că, atunci cînd reflectoarele prind în raza lor avionul, mult mai repede se poate observa greșeala tirului antiaerienei. A căutat însă să bagatelizeze faptul, spu-nîndu-mi că bombardamentele de noapte sînt aproape fără efect material, că urmăresc mai mult demoralizarea populației civile, ceea ce, din punct de vedere militar, al războiului, nu prezintă aproape nici o importanță, distrugerile obiectivelor fiind acelea care primează, nu starea psihică a populației. Se trudea ca în felul acesta să-și justifice reținerea, prudența. Firește, i-am dat dreptate, deși nu pricepusem mare lucru din tot ce-mi explicase. Ceea ce mă preocupa pe mine în vremea aceea era sta-80 rea mea. Ținusem ascunsă moartea lui Tiberiu ; ascunsă ținusem și casatoria noastră, implicit, ascunsă

trebuia să țin și starea în care mă aflam ; or, asta era cu mult mai greu. Chiar din a treia lună, sarcina a devenit o povară pentru mine, și nu numai o simplă povară, ci una cu multe complicații : aveam grețuri, amețeli care uneori mergeau aproape pînă la pierderea cunoștinței, și în tot acest timp eram nevoită să fac și eforturi mari, căci intrasem în repetiția re.¹ ului Lavinei, rol foarte greu, care îmi impunea o adevărată metamorfoză psihică. Devenisem irascibilă, permanent obsedată de teama de a fi descoperită. În zilele acelea, nespun de chinuitoare pentru mine, Cristien mi-a adus scrisoarea mamei sale, adresată mie. Începea cu cuvintele : „Scumpa și iubita mea co-pilă“... M-a podidit plînsul ; devenisem hiperemotivă, plîngeam din te miri ce ! Desfăcînd plicul, am dat mai întîi peste trei fotografii : prima care mi-a venit în mîină a fost fotografia doamnei Stastok ; se fotografiase alături de o vacă frumoasă și pe versoul cartonului subțire scrisese : „Sînt eu dimpreună cu Kitty, una din cele patru vaci care ne-au mai rămas ; e, în felul ei, un fenomen, dă 50 de litri de lapte pe zi, a cîștigat medalia de aur la expoziția agricolă holsteiniană ținută în 1940, aveam atunci 15 vaci, războiul ne-a înghițit 11. Ah ! de-ar lua sfîrșit odată !“ în a doua fotografie, doamna Stastok era înconjurată de o sumedenie de .găini dolofane : „Trebuie să dăm zilnic 50 de ouă, dar ne rămîn destule și pentru casă“. A treia era fotografia casei —■ o casă bătrînească, cu etaj — pe verso, legenda : „Casa Stastok, construită la sfîrșitul secolului al XVI-lea. La parter, în dreapta, se află apartamentul vostru — e apartamentul pe care l-a ocupat «Corsarul», străstrămoșul lui Cristien ; îl voi moderniza și dota cu tot confortul, ca voi, «modernii», să aveți la dispoziție tot ce vă poate oferi d locuință model.“ în sfîrșit, scrisoarea doamnei Stastok era plină de atenții 81 tandre față de mine, și din „iubită” și „scumpă copilă” nu mă mai scotea. M-a impresionat și am plîns — plîn-gînd am citit-o pînă la sfîrșit. M-au mișcat sfaturile ei grijulii : să nu fac una, să nu fac alta, să fac lungi plimbări în timpul sarcinii, să nu mă enervez ; îmi fixase și un fel de meniu săptămînal, indicîndu-mi mîncărurile ușoare, recomandate de către medicul casei lor, un bătrîn în care ea avea mare încredere, iar ca încheiere, o adevărată poruncă : cînd voi fi în luna a cincea, chiar dacă Cristien nu poate scăpa de serviciul stupid pe care e forțat să-l facă, eu să pornesc spre casă, unde trebuie să rămîn pînă după perioada de alăptare a fiului vostru, nepotului nostru ; poate pînă atunci se termină într-un fel : sau vine pacea, sau crapă tiranul...

— Adică Hitler ? am întrerupt-o eu.

— Da ; și vă puteți închipui, peste toată scrisoarea aceea plină de tandrețe și afecțiune, pluteau totuși ura și adversitatea contra cotropitorilor de ieri și de azi, și pretutindeni, printre rînduri, nostalgia trecutului fericit al Holsteinului !

— Nu e de mirare că fiul...

— Da, așa mi-am spus și eu. Cristien a supt odată cu laptele mamei sale și sentimentele de ură și adversitate față de cotropitori. În fața acestora, orice considerente, orice raționament își pierdeau valabilitatea. Era inutilă orice încercare de a-i abate de la acțiunile lui, și nici n-am mai încercat ; i-am sugerat însă ideea ca din vreme, chiar înainte de termenul fixat de mama lui, să facă demersurile necesare pentru a căpăta un concediu, ca să mă însoțească în drumul spre casă și să rămână pînă mă voi familiariza cu ai casei și atmosfera de acolo. Era și el sub impresia scrisorii, așa că a primit ca binevenită ideea mea, dar mai apoi s-a răzgîndit : „Dacă n-ar fi 82 survenit bombardamentele, aș fi putut-o face, mi-a spus.

Însă în situația actuală, nu se mai poate !“ „Crezi că, datorită bombardamentelor, nu vei putea obține trei-patru săptămîni de concediu ?“ l-am întrebat. „Nu, nu despre asta e vorba. Concediul l-aș putea obține, însă eu, în interesul acțiunii mele, nu pot părăsi bateria 1“ N-am mai insistat, dar așteptam cu nerăbdare să treacă acele două luni ca să pot pleca, mai ales că termenul coincidea cu închiderea stagiunii. Scrisoarea doamnei Stastok, cu invitația făcută, era pentru mine salvarea. Pînă la plecare, socoteam eu, voi putea ascunde sarcina, iar odată ajunsă în Holstein, voi rămîne pînă după nașterea copilului, motivîndu-mi lipsa din teatru într-un fel oarecare. Firește, scrisoarea doamnei Stastok a fost pentru mine ca un balsam liniștitor, din păcate însă efectul ei n-a durat decît scurt timp. Cîteva zile, și din nou stări de intensă irascibilitate și toate celelalte neplăceri provocate de sarcină, plus teama de a ifi descoperită. Era o stare de nesuportat, uneori îmi venea să mă duc la director și să dau totul pe față : moartea lui Tiberiu, căsătoria mea, chiar și graviditatea mea. De la o vreme ideea aceasta devenise obsesie : mîine o voi face, mîine mă voi dulce la director ! îmi spuneam, dar de dus nu mă duceam, iar zilele treceau și starea mea psihică se agrava din ce în ce mai mult, pînă cînd s-a produs

catastrofa.

— Cineva a observat starea în care erați și a trîm-bițat în tot teatrul ; era de așteptat, zisei eu.

— Era de așteptat, dar nu s-a întîmplat ceea ce ați presupus, ci cu totul altceva. Faptul s-a petrecut în felul următor : eram în repetiție, regizorul mă tot sîcîia, mă tot întrerupea : „Nu-i bine, Mălina, din nou ! Din nou și cu mai multă patimă ; ești doar Lavina, fiica lui Ezra Mannon, asasinatul, îți urăști mama cu toată patima de care ești în stare, ca pe o adulterină și asasină a tatălui iubit, mai mult chiar, a Mannonilor, a întregului lor

clan !“ Și tot așa pînă mă aducea într-o stare de tensiune nervoasă încît nu mai eram stăpînă pe mine ! într-unu din momentele acestea a venit o femeie de serviciu și mi-a spus că sînt chemată urgent de către domnul director. „Du-te și nu întîrzia prea mult“, mi-a spus regizorul îmbufnat ; nu-i plăcea să i se întrerupă repetițiile. M-am dus așa cum mă aflam : despletită, costumată, machiată chiar, căci regizorul era de părere că machiajul contribuie mult la o justă interpretare. Am urcat scările în fugă și am deschis brusc ușa, fără să mai bat. M-am oprit după primii pași, căci directorul nu era la masa lui de lucru. Încăperea, lungă și îngustă, era în semiîntuneric din pricina camuflajului, care lăsa lumina să pătrundă numai prin prima fereastră din dreptul biroului ; doar spațiul din jurul biroului era luminat de razele soarelui. ÎN-am putut observa că directorul se află cu o persoană străină la masa din fundul încăperii. În starea mea de încordare, nici n-am simțit cînd s-a apropiat ; m-am pomenit cu el în fața mea, spunîndu-mi cu glas schimbat, tremurat : „Ești o adevărată Lavina, Mă-lino ! Da, bine, foarte bine !“ M-am revoltat : ca să-mi spună cuvintele acestea a trebuit să mă cheme în timpul repetiției ? Am vrut să-i dau o replică tăioasă, să-l pun la punct odată pentru totdeauna, însă n-am avut vreme s-o fac, poate nici curajul, căci părea altcum decît cum îi era felul. El mi-a luat brațul, m-a condus pînă la fotoliul alăturat biroului lui și m-a făcut să mă așez. În primul moment m-am așezat, dar m-am ridicat imediat. „Nu ; rămîi acolo ; păstrează-ți calmul : sînt nevoit să-ți reproșez multe !“ Părea stingherit de cele ce avea să-mi spună, nu găsea nici cuvintele potrivite, nu-și afla nici locul. A trecut la spatele meu, și-a

pus mîinile pe umerii mei, în sfîrșit a început să-mi vorbească : „Ești o ființă 4 ciudată, Mălina ; nu mi te-am putut închipui așa ! Ai preferat să suferi în taină, păstrîndu-ți ascunsă nenorocirea. Nu știu dacă ai făcut bine sau rău, numai tu ești în măsură s-o știi. Față de mine, însă, nu trebuia să ții ascunsă moartea lui Tiberiu ; știi doar cît țineam la el ! Nu lua cuvintele mele drept o condamnare, ci doar ca un reproș. Dacă mi te-ai fi spovedit, ai fi suportat mai ușor suferința : durerea împărtășită și altora pierde din intensitate. De astăzi devin părtașul durerii tale ; te rog să primești condoileanțele mele !“ Vorbind, se aplecase mult, îi simțeam în părul meu răsuflarea, cuvintele lui îmi loveau ca niște ciocane timpanele urechilor ; sincera lui îndurerare, în loc să-mi stîmească regretul, mi-a provocat un puternic sentiment de împotrivire, de revoltă chiar. Am sărit în sus ca azvîrlită de un resort, m-am întors spre el ; cu fotoliul între noi, am început ca ieșită din minți : „Nu-i adevărat, n-am suferit, n-am fost îndurerată, n-am avut motive temeinice, nu l-am iubit pe Tiberiu, nici nu l-am cunoscut prea bine, am trăit împreună doar cîteva săptămîni, după care au intervenit evenimentele cunoscute și ne-am despărțit fără să ne mai revedem ; propriu-zis, n-am avut timp nici să ne cunoaștem, necum să cimentăm legătura noastră, care, și ea, s-a datorat doar unui accident. Înțelegeți ? Un accident ! Asta a fost. Și fiindcă am ajuns la aceste explicații, țin să vă fac cunoscut c? m-am căsătorit și voi avea un copil !“ „R < ășătorită ?! Vei avea un copil ?! Doamne, nu mai înțeleg nimic !“ făcu el, uimit. „Eram sfîrșită de puteri, respiram intens, tremuram toată ; am căzut în fotoliu și cîteva clipe nu mi-am dat seama de nimic. El a început să-mi mîngîie părul, să dea în lături pletele care-mi căzuseră pe față. îi auzeam murmurul : „Vai, vai de tine, nefericite !“ Din nou m-a cuprins revolta ; am ripostat căinărilor lui : „De ce ? De ce vai de mine ?

Nu sînt nefericită, sînt fericită, nespus de fericită !“ „Da ; 85 bine, iartă-mă !“ mi-a spus și a trecut la biroul lui. „Pot pleca ?“ l-am întrebat, ridicându-mă. „Nu ; te rog ; trebuie să rămîi. Dar mai întîi o întrebare : cu cine te-ai căsătorit, cu cineva din teatru ?“ „Nu ; soțul meu nu are nici o legătură cu teatrul, e un străin, inginer, căpitan în armata germană.“ „Un hitlerist ?“ „Nu ; nu un hit-lerist ; nu unul «care»... De altfel, nu e nici neamț, e un danez din Holstein, mobilizat în armata germană, comandă o baterie antiaeriană plasată pe undeva prin apropierea capitalei. Și nu numai că nu e hitlerist, e

potrivnic lui Hitler mai mult ca oricare dintre noi ! Dumneavoastră, cunoscându-vă sentimentele, vă pot spune : el luptă contra lui Hitler nu numai cu vorba, ci și cu fapta ; tunurile lui nu trag în avioanele care vin să bombardeze orașul, trag alături, aiurea, căci el dă tunarilor săi indicative false, lasă drum deschis bombarierelor ca să-și poată îndeplini misiunea ; face lucrul acesta numai ca să grăbească înfrângerea lui Hitler. La prima vedere, ceea ce face pare un rău pe care ni-l face nouă, dar nu trebuie să-l judecăm așa : fapta lui e făcută și în interesul nostru, ca «ceea ce nu poate rămîne așa» — știți dumneavoastră despre ce e vorba — să ia odată sfîrșit !“ Vorbeam trepidant ; o adevărată cavalcadă de cuvinte scăpate din frâu. Mă uitam țintă în ochii lui. O paloarea verzuie i se așternuse pe față. Cu mâinile făcea gesturi scurte, ridica puțin mâinile și le lăsa în jos pînă la tăblia mesei de scris : părea că vrea să spună ceva și nu putea. În sfîrșit, i-am auzit glasul, scurt sacadat : „Taci ! Taci ! Nu mai continua, înconștiente !“ M-am speriat văzîndu-i în ce hal de enervare era, m-au speriat și ochii lui plini de teamă privind spre capătul celălalt al încăperii. Mi-am îndreptat și eu privirile în direcția aceea ; un moment am fost ca paralizată ; sângele mi se 86 oprise în vine, nici inima nu-mi mai bătea. Rezemat de marginea mesei de consiliu, am zărit un militar. Cînd privirile noastre s-au întîlnit, militarul a pornit cu pași rari spre biroul directorului. În mîna avea o cutie și un sul. S-a oprit la un pas de birou. „Ce înseamnă asta, domnule director ?“ am întrebat. „O vizită, Mălina ; iartă-mă că nu te-am avertizat din vreme : domnul maior e de la Comenduirea pieței. A venit să-ți înmîneze o înaltă decorație, conferită postum lui Tiberiu, dar înainte de a o face, eu am găsit de cuviință să-ți spun cîteva cuvinte, să-ți reproșez faptul că nu mi-ai anunțat moartea lui Tiberiu... Domnule maior, înmînați, vă rog, doamnei, decorația ; să n-o reținem ,prea mult.“ „Nu mai e cazul, domnule director, l-am auzit vorbind, cu glas tăios, pe maior. Am găsit o situație complet schimbată, de condamnat.¹ „Da, firește, nu mai e cazul ; dar să nu condamnăm cu prea multă ușurință, i-a spus directorul. Apoi mi s-a adresat mie : „Mălino, scuză-mă că te-am sustras cîteva minute de la programul tău, ai înțeles cred : era vorba de înmînarea unei decorații conferite post-mortem iui Tiberiu, însă... Cred că ești așteptată, nu te mai rețin. La revedere !“ și mi-a întins mîna, zămbindu-mi compătimitor. N-am mai avut putere să-i prind mîna, totul a început să se învîrtească cu mine, iar prin atmosfera încăperii nenumărate globuri verzi pluteau vertiginos,

gata să se lovească unul de altul. Am închis ochii și am căzut în fotoliul alături de biroului. Nu-mi pierdusem complet cunoștința, auzeam cuvintele pe care le schimbau între ei, dar nu le înțelegeam sensul. „Ce vreți să faceți acum, domnule maior ?” l-a întrebat directorul. „Numai datoria, domnule director : voi aviza Gestapoul ; sînt obligat s-o fac.” „Nu credeți că ar fi un gest pripit ? Eu n-aș pune temei pe perorația halucinantă a unei femei, a unei actrițe chemate de pe scenă, scoasă dintr-un rol în repetiție ; s-ar putea ca nimic să nu fie adevărat din 87 toate cîte le-a spus. Eu v-aș ruga să mai reflectați înainte de a face pasul acesta.” „Gestapoul va cerceta, va face investigații. Ceea ce pot face — nu pentru doamna, ci din considerație față de dumneavoastră —■ ar fi, cred eu, să trec cu vederea sursa informației, să nu amestec numele doamnei în raportul meu. Cred că lucrul acesta îl voi putea face bazîndu-mă pe presupunerea că pe cei de la Gestapou îi interesează faptul în sine — sabotajul. Asupra acestei crime se vor opri și vor verifica dacă informația are temei sau nu ; de altfel, și serviciul mă obligă să nu divulg sursa informației, și în afară de asta, se mai pune și o problemă de onoare pentru mine, pentru noi — nu ni-i permis să întinăm memoria camaradului căzut pe cîmpul de onoare. Asta-i tot ce vă pot promite, nimic mai mult ! Am onoarea să vă salut, domnule director !” „Vă rog, vă rog — l-a oprit directorul — mai asculta-ți-mă un minut, două... Vedeți ? în împrejurările actuale, cînd totul stă în cumpănă, lucrurile nu trebuie privite din unghiul lor cel mai ascuțit. Sîntem oameni, sîntem patrioți ; fiecare dintre noi simte spiritul vremii, cunoaște atmosfera care domnește în țară, de ce să trecem la excese de zel care vor putea fi judecate ulterior, în alte circumstanțe, prin alte premise ? Nu credeți că vă asumați, cu anticipație, un eventual risc ?” „Domnule director, vă rog să nu insistați ■ — a ripostat maiorul — vor-bindu-mi de spiritul vremii, de atmosfera care ar domni în țară, dumneavoastră înșivă vă puneți într-o postură condamabilă ! Cred că mă înțelegeți ?” „Mă rog, mă rog — s-a grăbit directorul să bată în retragere — nu mai insist, faceți ce credeți de cuviință. Vă reamintesc, totuși : ați făgăduit că numele doamnei nu va fi amintit, că în nici un fel nu va fi amestecată ; contez pe făgă-duiala dumneavoastră !” „Aveți cuvîntul meu de onoare, 88 așa voi face ! Vă salut !” Și maiorul a plecat. Vag, auzisem tot, însă nimic din ce auzisem nu persista în memoria mea ; ziburaseră fără ca eu să am puterea de a discerne, de a raționa, de a-mi da seama de semnificația celor auzite, ca și

cînd nu m-ar fi privit, ca și cînd aș fi fost în afara lor. De altfel, atunci, habar nu aveam ce reprezintă Gestapoul, și nici de legile drastice ale războiului nu-mi dădeam prea bine seama. Din nefericire, a trebuit să înțeleg toate acestea numai după executarea lui Cristien. După plecarea maiorului, directorul s-a apropiat de mine ; îmi aducea un pahar cu apă : „Bea, Mălino, bea puțină apă ; hai, trezește-te !” îl auzeam cum mă îmibia, cu glas stins. „Ce-a vrut omul acela, ofițerul ?” l-am întrebat. „Nimic. A venit să-ți înmîneze o decorație acordată post-mortem lui Tiberiu. Naiba să-i ia, cu decorațiile lor cu tot, parcă morții ar avea nevoie de tinichelele lor ! Cum te simți ? Am avut impresia că ți-ai pierdut cunoștința ; nu m-am îngrijorat din pricina asta, ba dimpotrivă...” „Da, așa s-a întîmplat ; vă rog să mă iertați. Am mai pățit-o și alteori, de cînd cu sarcina ; pr > t pleca ?” „Nu te grăbi ; stai pînă te liniștești complet. O să cer să ne aducă cafele, n-ar strica și cîte un păhărel de coniac ; simt și eu nevoia.” „Vă mulțumesc, dar nu pot rămîne, sînt așteptată jos la repetiție ; îl știți doar pe domnul regizor, nu menajează pe nimeni.” „Ei, asta-i ! îi spui că eu te-am reținut.” Am băut cafelele și coniacul în tăcere, fără să mai schimbăm o vorbă. El mă privea lung, compătitor ; eu abia îndrăzneam să-mi ridic ochii spre fața lui. La despărțire, mi-a spus : „Fii tare, Mălino, în viață multe ni se pot întîmpla, dar toate trec, trec !” și s-a apropiat și m-a sărutat pe frunte. Afectată de purtarea lui paternă, am găsit de cuviință să mă justific : „Acum, după ce ați aflat toate, țin să vă spun că' de multe ori am avut intenția să vin și să vă mărturisesc, însă n-am avut curajul 89 s-o fac, știind cît de mult țineați la Tiberiu. Ați spus că multe ni se pot întîmpla în viață— sigur, așa e ! Acum însă nu văd ce mi s-ar mai putea întîmpla, doar dacă dumneavoastră.../” „Eu ! Ce ?” făcu, în grabă. „Știu și eu... poate, după cele aflate, nu mă mai vreți în teatrul pe care-l conduceți...” „Vai, ce copilării îți trec prin minte ! Cum aș putea s-o fac, tocmai eu, eu ?... Și în afară de asta, tu ți-ai cîștigat pe deplin dreptul de a rămîne în teatru. Moartea lui Tiberiu e dureroasă pentru mine, ca și faptul că am aflat numai acum că tu... dar să lăsăm morții în pace. Spune-mi, cum te simți ?” „Bine ; chiar foarte bine ; poate fiindcă nu mai sînt nevoită să ascund nimic ; și, fără îndoială, și datorită faptului că dumneavoastră, ca și mai înainte, mă priviți...” „Sigur ! Sigur ! Ba chiar mai mult ca înainte, văd în tine actrița de mare viitor.” Cît de mult se înșela, bietul de el ; și cît de mult mă înșelam și eu, sărmana de mine ! Oricum, cînd am ajuns pe scenă, eram alta ; uitasem pînă

și de sarcina mea ; am intrat în repetiție sigură de mine, stă-pînă pe toate simțurile mele, conștientă de ceea ce trebuie să fac. Regizorul m-a luat la rost : „Ce Dumnezeu s-a întîmplat de ai întîrziat atîta ?” „Nimic deosebit, i-am răspuns ; la director era un ofițer, venise să-mi înmîneze o decorație conferită medicului căpitan Tiberiu Petran, dar...” „Aha ! făcu el. Ți-au ținut fiecare cîte un lung discurs solemn ; te compătimeesc. Ei, acum hai să ne apucăm de treabă. Ascultă, Mălino : tu ești o actriță foarte, foarte talentată, dar nu știu ce naiba ai de la o vreme încoace ! Piesa e, într-adevăr, o tragedie, însă tu prea exagerezi în tragic, și asta nu mi se pare corect — tragicul tău trebuie să fie de altă natură, mult mai stă-pînit, interiorizat. Mă înțelegi ?” „I auzi vorbă ! am exclamat. Sigur că v-am înțeles ; v-am înțeles perfect de 90 bine, numai, vă rog, nu mă mai sîcîți atîta.” Nu știu cum am pronunțat aceste cuvinte, nici de ce doamna Macry, care se afla .pe pat, așa cum o lăsasem la întreruperea repetiției — ea interpreta rolul doamnei Mannon — a izbucnit în rîs. Uimit, regizorul s-a uitat întrebător spre ea. „Sigur — i-a răspuns doamna Macry — are dreptate fata, și-mi pare bine că ți-a spus-o ; ce o tot sîcîți ? Eu sînt foarte mulțumită de felul cum își interpretează rolul.” „Daaa ? făcu regizorul. Ei bine, eu nu ! Nu, fiindcă fata poate da o interpretare mai adecvată și nu vrea, .pur și simplu nu vrea !” „Ba vreau, vreau, am replicat. Doamnă Macry, vă rog, să începem ; vreau să-i dovedesc.¹ Doamna Macry, conform indicațiilor de regie, a intrat în rolul soției lui Ezra Mannon : a căzut din pat, leșinată. Am intrat și eu în rol — speriată, m-am aplecat și i-am cercetat pulsul, convingîndu-mă că e vorba de un simplu leșin, poate simulat, am izbucnit scrâșnind : „Și totuși tu l-ai ucis ; tu l-ai ucis spunîndu-i adevărul ! Îți închipui acum că ai să fii liberă să te măriți cu Adam ? Află că nu ! Atîta timp cît trăiesc eu, te voi face să-ți ispășești crima ! Voi găsi eu mijlocul să te pedepsesc !” Asta era replica mea ; am pronunțat cuvintele nu numai cu ură, ci și cu un ton strident, care l-a impresionat nu numai pe regizor, ci și pe doamna Macry. Regizorul a izbucnit entuziasmat : „Bravo ! foarte bine, foarte-ifoartc bine !” Doamna Macry iar a izbucnit în rîs. De data aceasta eu am fost aceea care m-am uitat lung, întrebător, la ea, pînă mi-a răspuns : „Da, fetițo, are dreptate Șah — de data aceasta ai fost mai bine ca oricînd ; un pic de sîcîială nu strică !”

Reproducînd scena, intrase în joc, folosind o dicție admirabilă ; reușită îi fusese și mimica, atît doar că-și păstrase locul, nu

îngenunchease la picioarele mele ; acestea m-au făcut să intervin :

91

— Dați-mi voie să vă întrerup și să vă felicit, doamnă. Stastok, am spus eu. Ați reprodus admirabil scena aceea, cu dicția și mimica de atunci, de la repetiție, deși pînă acum aproape toată spovedania dumneavoastră a decurs într-un tempo de litanie, fără exteriorizări, ca și cînd ați fi citit dintr-o carte ; nu s-ar putea să continuați în același fel ?

— Eu ? Am făcut asta ? Nu-mi pot închipui ! se miră doamna Stastok, părăind puțin speriată.

— Da ; și a fost foarte bine ! Două, trei minute m-am simțit ca și cîrid aș fi fost și eu prezent —■ ca spectator, bineînțeles — la repetiția dumneavoastră de atunci, încîn- < tat de interpretarea dumneavoastră în aceeași măsură ca și regizorul și doamna Macry.

—■ Probabil nu mi-am dat seama ce fac, dar ca să continui în același fel mi-e peste putință ; ar fi mult prea obositor pentru mine.

— Iertați-mă, am exprimat doar o dorință. Văd și eu că v-ar fi peste putință. Într-adevăr, acele minute cît a durat reproducerea scenei, privindu-vă, îmi dau seama, v-au obosit mai mult decît întreaga dumneavoastră spovedanie. N-ar fi cazul să facem o pauză ?

— A ! nu ! vreau să sfîrșesc cît mai repede, ca să vă aud verdictul, dar cîte o țigară putem aprinde. O să vă ofer un alt sort : o țigară care ține trează atenția, căci, presupun, litania mea — parcă așa i-ați spus —■ dacă nu v-a obosit, în schimb, poate, v-a plictisit.

— Nici una, nici alta — m-am grăbit să-î răspund — m-am gîndit la dumneavoastră, la suferința dumneavoastră, nu mi-a scăpat faptul că de două ori ați luat cîte o pastilă dintr-un medicament cunoscut mie.

— Vai ! am fost lipsită de precauție, dar să nu vă închipuiți cine știe ce ; m^f dici' cu toate analizele lor, 92 greșesc deseori.

— Doresc din tot sufletul ca, în cazul dumneavoastră, medicii să fi greșit, i-am spus, afectat de incertitudinea ei.

— .Am convingerea că așa s-a întîmplat ; dar chiar ■dacă n-ar fi greșit, minuni se pot întîmpla ! Și în afară •de asta, poate undeva, într-un laborator, un cercetător...

— Sigur ! Sigur ! Se și vorbește, am și citit zilele acestea într-o revistă. Reală sau presupusa dumneavoastră maladie, se afirmă cu certitudine, e vindecabilă ; se experimentează un nou ser, iar rezultatele de pînă acum îndreptățesc cele mai bune speranțe... Deci : speranță, speranță !

— Am mai mult decît speranță ; am credința că, într-un fel sau altul, așa va fi ! Nu pentru că aş ține morțiș la viață, ci fiindcă vreau să reintru în teatru. Acum, după ce copilul meu s-a căsătorit și a intrat din plin în angrenajul vieții sociale, nimic nu mă mai împiedică.

— Vă urez succese la fel de strălucite !

— Credeți că aş mai fi în stare ?

— Sînt sigur !

— Cum vi se pare țigara ? schimbă doamna Stastok -vorba. Simțiți efectul ei ?

— Da ; cred că da ; în orice caz, dă o senzație plăcută ; se cere fumată. îmi permiteți să vă mai cer una ? 'Cînd o țigară îmi place, fumez două, chiar și trei una după alta.

— Vă rog, întreg pachetul vă stă la dispoziție. O să •mai aprind și eu una, și fumînd o să-mi continui spovedania. Am rămas la scena aceea. Era tîrziu, se apropia .amiaza, așa că regizorul a întrerupt repetiția. Eu aş fi vrut să continuăm, căci eram în formă și extrem de bine ■dispusă. Mă simțeam ușoară ca un fulg, eliberată complet de toate cîte mă împovărau înainte ; mai că-mi ve- 93 nea să f trig în gura mare : „M-am recăsătorit, voi avea, un copil, sînt fericită cum n-am fost niciodată, pămîn-tul pe care-l calc e solid, totul e nespus de frumos și va fi și mai frumos, căci voi avea un copil !“ Firește, m-am abținut. Doamna Macry a intuit starea mea sufletească ;. mi-a și spus : „Mălina, ce-i cu tine ? Nu cumva

ai o întâlnire ? Grijă — e primejdios !“ „Nimic nu mai e primejdios pentru mine ; tot ce mă îngrijora am dat la. o parte. O întâlnire am, dar cu soțul meu !“ i-am vorbit cu o aliură de parcă toată lumea ar fi fost a mea. „Nu. mai spune ! A venit doctorul de pe front ? Să mi-1 prezinți și mie, fetițo !“ mi-a spus și m-a sărutat. Ținea la. mine, mă iubea, era o femeie bună și o qxcelentă colegă. Cuvintele ei, sărutu ei m-au amuțit. Și nu numai atît., mi-au iscat plînsul ; am început să pîng nestăpînit, cu șiroaie de lacrimi. Doamna Macry a început să mă mîn-gîie, m-a tras la pieptul ei, îmi netezea părul : „Ei, hai,, hai, nu fi copilă... O să se termine cît de curînd pacostea asta de război și-o să fiți din nou împreună, pentru totdeauna. Hai, nu mai plînge, rîzi, rîzi ! Uite, afară-i soare, un soare care rîde, rîzi și tu ca el !“ Regizorul, care fuma și ne privea, a intervenit oarecum ironic r „Doamnă Macry, slavă Domnului, de data asta v-ați înșelat. Afară plouă, nu-i soare !“ „Și de ce, mă rog, zici ^lavă Domnului ?“ i-a ripostat doamna Macry. „Fiindcă, stimată doamnă, ploaia de mai, odată pornită, ține trei-patru zile. Asta înseamnă că în acest timp vom. fi scutiți de bombardamente, atît ziua, cît și noaptea ; ce altă fericire mai mare ne-am putea dori în împrejurările actuale ?“ „Ai dreptate, slavă Domnului !“ „Eu totdeauna, am dreptate, doamnă Macry. Chiar și acum, cînd spun, că starea Mălinei mă îngrijorează — prea e schimbătoare de la o clipă la alta !“ „Fleacuri, stimabile, nu cunoști 94 sufletul ifemeilor, asta e ! Și să-ți mai ții gura, m-ai înțeles ?

Uite, fata rSlde !“ „Tocmai, tocmai... Adineauri plîngea, acum rîde ; sînt profund îngrijorat !“ Într-adevăr, îmi ștergeam ochii cu batista și rîdeam, rîdeam ca o smintită ; de ce și cum mi-a venit, habar nu aveam ! Fără îndoială, nu pentru că doamna Macry îmi ceruse poruncitor să rid. Am ieșit din teatru dimpreună cu doamna Macry. Afară ploua cernut, peste oraș plutea o pătură nemișcătoare de nori cenușii, atmosfera era caldă, plăcută, pe străzi forfotea, ușurată parcă de griji, lumea centrului orașului, pe fețele trecătorilor se vedea și o «oarecare voie bună ; cerul înnorat, ploaia le aducea siguranța că, cel puțin în ziua aceea, nu vor mai fi vîrîți în sperieți de sunetele stridente ale sirenelor.

în colț, la Cercul militar, am stat mult timp sub umbrelela doamnei Macry, ea aștepta o trăsură sau un taxi, dar toate câte treceau erau ocupate. De altfel, doamna Macry nu se grăbea, îi făcea plăcere să privească forfota oamenilor prin ploaie ; eu însă ardeam de nerăbdare să mă văd acasă : știam că pe vreme ploioasă, cînd cerul părea să rămînă mai multă vreme înnorat, Cristien făcea tot posibilul și venea acasă. Doamna Macry ciripea într-una ca o fetiță, despre tot ce-i trecea prin minte, nimicuri care pe mine nu mă interesau ; eu mă gîndeam dacă trebuie sau nu să-i vorbesc lui Cristien despre cele petrecute în cabinetul directorului, Ibinențeles, despre cele «ce eram conștientă că s-au întîmplat.

Despărțindu-mă de doamna Macry, hotărîrea mea era luată, nu-i voi istorisi nimic. Consideram că sînt chestiuni «care mă privesc numai pe mine personal.

L-am găsit pe Cristien în fața ferestrei deschise ; ca și doamna Macry, privea și el forfota de pe străzi. Pă-Tea încîntat de vreme, de ploaie, de toate câte îi dăduseră posibilitatea să părăsească pentru câteva ore serviciul. A pășit în întîmpinarea mea rîzînd, m-a îmbrățișat. „Du-te 95 repede și te schimbă, ești udă de ploaie ca o vrăbiuță care nu și-a găsit un adăpost ; de ce n-ai luat un taxi ? M-am schimbat, dar nu m-am întors la el ; am intrat în bucătărie să pregătesc prînzul, prînzul însă era pregătit de el : supa era pe plită, la încălzit, friptura tăiată felii,, iar în cuptor, o omletă rumenă împrăștia în încăpere un miros apetisant. Nu-mi rămînea decît să aranjez masa,, ceea ce am și făcut în grabă, căci eram flămîndă din pricina emoțiilor pe care le avusesem. Cristien era în vervă : mîncă și istorisea verzi și uscate.

Avusese o zi bună, susținea el. Dis-de-dimineată fusese chemat la comandament, la raport. A fost îndrumat la. colonelul von, nu reținuse numele, dar un von, un nobil.. A avut un sentiment de teamă cînd i-a auzit numele ; personal nu-l cunoștea, dar auzise că e un om cu care nu e bine să ai de lucru. Teama însă i s-a spulberat imediat ce a dat ochi cu eil ; l-a primit cu afabilitate, ca. un adevărat gentilom. De la primele cuvinte și-a dat seama că are de-a face cu un om de viță veche, cult și manierat, nu cu un parvenit, cum întîlnești cu nemiluita în noua armată germană. I-a cerut unele amănunte tehnice ale noilor tunuri, dacă, după atîtea ore de tir,

corespund așteptărilor, dacă nu cumva a constatat unele-deficiențe, și alte amănunte tehnico-balistice. A cerut, să-și spună părerea atît ca artilerist cu experiență, cît și ca inginer. I-a arătat și un raport scris al unui alt. comandant de baterie care nu se arăta pe deplin mulțumit de noile tunuri. Cristien s-a agățat de unele amănunte din raport pe care le-a găsit lipsite de temei, ba. chiar absurde din punct de vedere tehnic, conchizînd că. tunurile sînt, în raport cu cele vechi, infinit superioare,, dar că, probabil, camaradul nu e lămurit asupra tehnicii tirului impuse de noile modificări. „Ai dreptate, l-a apro-96 bat colonelul, căpitanul X e un rezervist." „Și eu sînt.

rezervist, a răspuns Cristien.“ „Da, dar dumneata ești inginer, pe cîtă vreme camaradul dumitale e nu știi ce, .pare-mi-se avocat, a rîs colonelul. Și il-a întrebat : Așadar, dumneata susții că noile piese îndeplinesc cu prisosință prevederile ?“ „Da, sînt excelente !“ Apoi colonelul i-a oferit o țigară de foi, i-a întins și .bricheta aprinsă — flacăra brichetei era mică, așa că non-ul a fost nevoit să-și țină mîna întinsă pînă țigara lui Cristien a prins foc. „Am cunoscut o familie Stastok în Olanda, o familie de mari comefcianți, foarte onorabili ; faci parte din familia olandezilor Stastok ?“ „Nu, eu sînt danez, cetățean german din Holstein, tatăl meu e preot și fermier, dar a'm în Danemarca un unchi, văr cu tata, el e industriaș, are un mic șantier naval, specializat în construcția de nave pescărești ; o vreme am fost angajatul lui, ca in-ghiner.“ Colonelul s-a arătat încîntat de afirmațiile lui Cristien. I-a spus : „Danezii ne sînt prieteni, fără îndoială și unchiul dumitale lucrează pentru noi ; ai vreo veste de la domnia-sa ?“ „Nu, dar sînt sigur : ca cea mai mare parte dintre industriașii danezi, lucrează și el pentru Marele Reich. Chiar și înainte de ocuparea Danemarcei, el furniza nave pentru o asociație pescărească din Hamburg.¹¹ „Am făcut o greșeală, cred, își reproșă Cristien. Nu trebuia să pronunț cuvîntul «ocupare» ; cred că asta l-a șocat puțin, căci pentru o clipă l-am văzut încruntîndu-se, dar imediat a zîmbit și, fiindcă țigara mea se stinsese, a aprins din nou bricheta și mi-a dat foc. Oricum, întrevederea a decurs într-o atmosferă cordială. M-am despărțit de el cu convingerea că tot ce se spune în taină despre omul acesta sînt palavre. Ba mai mult, și cred că nu mă înșel, am rămas cu impresia că oricînd aș apela la el, pentru ceva ce-i stă în putință, nu m-ar refuza“, și-a încheiat Cristien istorisirea. „Crezi că nu te-ar refuza ?“ l-am întrebat. „Da ; asta-i convingerea pe 97 care mi-am făcut-o.“ „Cristien, i-am spus,

în cazul acesta ar trebui să încerci să te folosești de bunăvoința lui, ru-gîndu-l să-ți susțină cererea de concediu. Nu trebuie uitat : se apropie termenul fixat de mama ta pentru mersul nostru acasă, la părinții tăi." „O ! nu ! asta în nici un caz n-aș putea-o face, mai ales acum, după ce m-am angajat. O să te duci singură ; adică nu chiar singură, fiul nostru e cu tine !" „Da, fiul nostru e cu mine, dar aș ține nespus de mult să fii și tu. Încearcă, Cristien, fă-o pentru noi ; fiul nostru nu mă poate ajuta, pînă vede lumina zilei el e o povară pentru mine ; e o povară scumpă, dar greu de purtat.^{1'} „Cum, o povară ?!“ făcu el nemulțumit. „Am spus : o scumpă povară, dar care, ca orice povară, uneori îngreunează pe cel care o poartă. Nu mă poți înțelege." Pesemne explicația mea nu l-a satisfăcut, căci imediat după masă a plecat, pretextînd că trebuie neapărat să dea un telefon, să întrebe ce-i pe la unitatea sa. De fapt, nu era pretext : după vreo oră s-a înapoiat. „În lipsa mea, mi-a spus el, am avut la baterie un control tehnic : doi specialiști au verificat aparatele optice. După cum mi-a comunicat subofițerul-furier, toate au fost găsite în cea mai perfectă ordine... nici nu se putea altfel, am avut eu grijă." Rîdea satisfăcut, uitase nemulțumirea pe care o avusese înainte de a pleca. Din nou bine dispus, a început să-mi vorbească despre ultimele noutăți aflate de la un camarad al său — tot un danez — ofițer la o unitate de telecomunicații, amplasată prin apropiere, pe malul Dîmboviței. „Draga mea, trebuie să grăbim plecarea ta ; se pare că ei — ei erau hitleriștii — au intrat la strîmtoare, la grea strîmtoare ; în ultimele zile au înregistrat mai multe grave eșecuri. Eșecuri e un fel de a spune, în realitate au fost înfrîngerii grele, aproape catastrofale. Camaradul meu, care află și 98 înregistrează multe, mi-a spus că, fără îndoială, războiul a intrat în faza de început a sfîrșitului — e faza cea mai periculoasă. Disperați, ar fi în stare să azvîrle în aer lumea toată ! Firește, nu vor putea s-o facă, dar deși frontul e încă foarte departe, s-ar putea totuși să se apropie și nu peste multă vreme să ne trezim cu el aici ; iată pentru ce trebuie grăbită plecarea ta ! Mîine, dacă timpul se menține prielnic și voi putea lipsi de la baterie, mă voi duce la avocatul acela care ne-a servit de martor la căsătoria noastră își-i voi cere ca în două, trei zile să obțină un pașaport de lungă durată pentru tine. Cred că ar fi cazul să demisionezi, sau să ceri directorului un concediu nelimitat." „Despre demisie nu poate fi vorba, nu vreau să părăsesc definitiv teatrul, i-am răspuns eu. Un concediu, însă, pentru un an, cred că voi putea obține, avînd în

vedere starea în care mă aflu." „Bine și așa ; vom vedea noi ce avem de făcut după... Admirabil ar fi ca pînă atunci să se termine războiul, să ajungem la pacea mult așteptată, să se termine toate silniciile, să se aducă toate reparațiile, iar cînd, împreună, vom reveni aici, ca simpli turiști..." „Cristien, uiți că eu nu mă pot despărți pentru totdeauna de teatru ?" i-am spus. „Dar cine-ți cere asta ? Vei face teatru în orașul cel mai apropiat de casa noastră, la Holstein-borg, și te asigur că vei fi tot așa de apreciată ca și aici !" „S-ar putea asta ?" „Firește ! Ușorul accent străin pe care-l ai vorbind limba germană va fi în avantajul tău. T nchipuie-ți : o jumătate de oră cu mașina și ești la teatru, o altă jumătate de oră și ești acasă, departe de zgomotul orașului ; drumul îl vom face împreună, căci voi lua reprezentanța firmei unchiului meu pentru porturile pescărești de pe coasta Holsteinului ; voi avea sediul tot în Holsteinborg. A fost un proiect al unchiului dinainte de război ; îl vom pune în aplicare după încheierea păcii. Vom avea o viață fericită, Mălina !" Perspectiva aceasta îl 99 entuziasmase. M-am entuziasmat și eu. L-am îmbrățișat. După cină el a plecat să-și schimbe hainele, să se -ducă înapoi la unitatea lui. L-am însoțit pînă la casa aceea unde se schimba și unde avea parcată mașina. N-am intrat. L-am așteptat în stradă, căci nu-mi luasem rămas bun. Cînd a ieșit, era îngrijorat. „Ciudat, mi-a spus. M-a căutat cineva, a iscoldit-o pe gazdă. Cine să fi fost ? Nimeni nu știe că ocup în casa aceasta o cameră !" „O fi fost camaradul tău la care te-ai dus de ai telefonat, i-am spus. O <fi vrut să-ți mai comunice ceva.“ ^Imposibil, nu știe de eixstența acestei gazde ; nimeni nu știe, în afara ta ; Or, tu... Mai așteaptă-mă, te rog, numai cîteva clipe“, și din nou a intrat în casă, de unde a revenit cu un geamantan în ,mînă. „Mi-am luat lucrurile, pe viitor mă voi schimba în mașină, mi-a spus, părăind și mai îngrijorat ; m-a îmbrățișat în grabă. Tu ia-o prin parc, mi-a recomandat. Dacă vezi pe cineva urmărindu-te, intră la res-taurant.“ Stradela aceea înfundată era pustie ; cînd eu am ajuns la gardul parcului, mașina lui cotea colțul. Pe stradelă n-am văzut pe nimeni, și nici după ce am intrat în parc, numai la chioșcul de lingă lac erau cîteva perechi de îndrăgostiți. M-am îndreptat spre caSă, fără să observ că aş fi urmărită ; mă molipsisem însă de 'la îngrijorarea lui și toată noaptea gînduri sumbre mi-au trecut prin minte, dar nu în legătură cu el, ci cu plecarea mea, cu greul lungii călătorii pe care urma s-o fac singură, în vremuri nesigure, neajutorată și în plus cu povara sarcinii. Am adormit numai către ziuă, somn zbuciumat,

urmat de...

— Doamnă Stastok, am întrerupt-o eu, iertați-mă, aș vrea să vă pun câteva întrebări...

— Cîteva întrebări, despre ce ? a tresărit interlocutoa-100 rea mea.

— Poate nu vă aduceți bine aminte, poate toate cele relatate de dumneavoastră în legătură cu prezentarea căpitanului Stastok la comandament nu s-au petrecut în ziua cînd dumneavoastră ați fost chemată de către director ; poate a doua sau a treia zi. Nu cumva greșiți legîrid o întîmplare de alta ?

—■ Nu ; în nici un caz. V-am relatat doar toate dîte s-au întîmplat în ziua aceea pînă în cele mai mici amănunte, și aș putea să vă mai dau și alte detalii, bine întipărite în memoria mea. Spre pildă : felul cum era îmbrăcată doamna Macry, ce culoare avea umbreluța ei, modul autoritar cum sergentul mut dirija circulația la intersecția bulevardului Elisabeta cu Calea Victoriei, și altele, multe, dar de mică importanță. Toate s-au întîmplat în aceeași zi ploioasă, de dimineață pînă seara ; în privința aceasta nu am nici un dubiu.

—■ Căpitanul Stastok a ifost chemat la comandament — după cum v-a mărturisit el — dis-de-dimineață. La ce oră ați avut întrevederea cu directorul teatrului ?

— V-am mai spus : nu cu mult înainte de amiază, cred că a fost între orele 11 și 12. Am părăsit teatrul pe la ora 13. Iar de la teatru și pînă acasă, socotind și timpul petrecut cu doamna Macry în colțul străzii, să tot fi trecut 30—40 de minute. Dar de ce mă întrebați toate acestea ?

— O să vă spun mai tîrziu. Așadar, pe soțul dumneavoastră l-ați găsit acasă, firește, îmbrăcat civil. În bucătărie ați găsit prinzul pregătit : supa la încălzit, friptura tăiată, omleta la cuptor, deci, ca să facă toate acestea, i-a trebuit aproape o oră, plus timpul consumat cu mersul pînă ia gazda iui tainică și schimbatul hainelor, ceea ce ar face, aproximativ, în total două ore. Asta înseamnă că el trebuie să fi părăsit comandamentul cam între orele 11—12.

— Da ; așa cred. Au vreo însemnătate toate acestea ? Și nu înțeleg de ce v-ar interesa ?

■ — Pe mine mai puțin, pe dumneavoastră infinit de mult ! i-am răspuns. Continuăți, vă rog.

— Întrebările dumneavoastră m-au deconectat ; pare-mi-se rămăsesem la despărțirea de Cristien... Ei bine, din nou am avut în noaptea aceea unul din visele mele ciudate : se făcea că sînt în mașină, cu Cristien la volan, înaintam pe o șosea dreaptă, străjuită pe margine de un nesfîrșit șir de plopî înalți ; ajunseseam la un pasaj de cale ferată, rampa era lăsată, am coborît ca să ne dezmoțim pînă trece trenul, atunci a apărut de după un plop un om, o namilă negricioasă, îmbrăcată în straie groase de culoare brună, cu o cușmă rotundă pe cap, fără țugui, părea să fie un țăran bulgar. Fără să spună vreo vorbă, namila s-a apropiat de Cristien și 3-a lovit cu unghia degetului mare, ce părea ca un vîrf bont de cuțit, sub ceafă, l-a lovit de cîteva ori, pînă l-a năpădit sîn-gele. Cristien n-a reacționat în nici un fel, sta drept, cu un zîmbet de uimire pe față. M-am repezit în fața agresorului, întrebîndu-l sacadat : „De ce ? De ce ?“ Și repetînd întrebarea, m-am trezit. M-am trudit să dau o semnificație oarecare visului, dar n-am reușit ; prea mi se părea absurd. Am rămas în pat pînă s-a apropiat ora plecării la teatru ; visul nu m-a îngrijorat, mă simțeam bine, nu simțeam nici greul sarcinii. Pînă am luat micul dejun, pînă m-am îmbrăcat, vremea a trecut ; am ajuns la teatru cu vreun sfert de oră întîrziere. Mă așteptam la reproșuri din partea regizorului și a colegilor, dar n-a fost așa : am găsit în sala de repetiții pe toți interpreții — lipsea regizorul. Colegii și colegele păreau rău dispuși, discutau între ei o dispoziție dată de către direcția teatrului : se suspendaseră repetițiile la trilogia lui O'Neill, 102 suspendare fără termen și fără explicații. Cineva — un coleg — cum m-a văzut, s-a repezit la mine : „Mălino, tu ai intrare liberă la director, du-te și-1 întreabă ce-i scandalul ăsta ? Ne trudem pînă nu mai vedem bine, și deodată — buf ! — se suspendă .repetițiile pînă Dumnezeu știe cînd 1“ Ezitam. Au început cu toții să stăruie. Mi-am amintit că tot trebuia să mă duc a doua sau a treia zi să vorbesc cu directorul pentru concediul meu ; de ce nu m-aș duce acum, mi-am zis. Și m-am dus. Nici directorul nu era în toane bune ; cum am intrat, m-a întrebat : „Actorii te-au trimis ? De ce fac atîta caz din asta ? Acum a ieșit de

la mine regizorul, furios foc ; ce oameni neînțelegători ! Sînt unele încurcături : autorul e în America, țară cu care noi sîntem în război. Traducătorul și editorul au primit din partea autorului, cîndva, dreptul de traducere și editare, dar nu și pe cel de reprezentare ; pînă ajungem să obținem și acest drept, ministerul ne-a cerut să ne suspendăm repetițiile, asta-i tot ! Dacă nu vom juca trilogia lui O'Neill anul acesta, o vom juca anul viitor. Dacă actorii te-au trimis, du-te și le explică ; îl rugasem pe regizor s-o facă, dar el a ieșit îmbufnat." Aflasem tot ce doreau să știe colegii mei, nu mai era necesar să cer și alte amănunte. Am început să-i vorbesc de starea mea, i-am făcut un calcul : 5 luni pînă la nașterea copilului, cel puțin 6 luni alăptatul... „Bine, bine, unde vrei să ajungi ?" m-a întrerupt. „Aș dori un concediu de un an, fără plată." „De ce fără plată ? m-a întrebat repezit. Ce, te scot banii afară din casă ? Sau poate l-ai moștenit pe Rothschild ? O să capeți un concediu cu plată, pe un an de zile ; lasă chestia asta pe seama mea !" I-am mulțumit. Și fiindcă întrevederea luase întorsătură bună, am găsit cu cale să nu-i ascund nimic, să-i mărturisesc că vreau să plec în străinătate, la părinții soțului meu, ca să nasc acolo, și asta cît mai curînd, în cîteva zile. „Iată o idee bună ! 103

- a exclamat. Foarte, foarte bună idee !
Trebuie să

a exclamat. Foarte, foarte bună idee ! Trebuie să știi că și eu m-am gândit la situația ta și luasem hotărîrea să-ți propun ca, imediat după închiderea stagiunii, să vii la noi la vie și să stai acolo pînă după naștere. Am și vorbit cu soția mea, a fost încîntată ; dacă eventual te răzgîndești și nu mai pleci la socrii tăi, propunerea mea rămîne valabilă/" „Nu ; nu mă răzgîndesc, i-am răspuns. Vă mulțumesc frumos, dar nici vorbă nu poate di ! E o dorință a familiei soțului meu, mai mult chiar, o poruncă ! Părinții soțului meu țin să nasc în casa lor, iar după naștere copilul să rămînă la ei, departe de ororile războiului." „Bine, Mălina, foarte bine ; în decurs de trei zile vei avea aprobarea concediului și lichidarea salariului pe un an de zile, dar... Ce-am vrut să te întreb ?" „Nu știu, am surîs eu, poate ceva în legătură cu soțul meu, sau..." „Da, sigur, cu soțul tău... în legătură... Da, vezi bine, cu el... E bine, sănătos ?" „Da, slavă Domnului ! Ziua de ieri am petrecut-o împreună pînă seara tîrziu. E un om admirabil !" „îmi închipui, îmi închipui !" Părea încurcat, sau nu știu cum, în orice caz, parcă ar fi avut ceva să-mi spună și nu știa ce, și de aici grija pe care mi-o purta. Oricum, întrebasese de Cristien și asta m-a făcut să-i spun : „Dacă-mi permiteți, înainte ca eu să plec la drum, vi l-aș prezenta ; sînt sigură, o să vă placă !" „A ! Nu, nu ! a izbucnit. Nu pot, nu pot ; săptămîna aceasta am o sumedenie de treburi. Lasă, o să mi-1 prezinți după ce te întorci din concediu, dac-o ajuta Dumnezeu ! Ascultă, Mălino, tu ești credincioasă ?" întrebarea lui m-a uimit, nu-i vedeam rostul. I-am răspuns în doi peri : „în oarecare măsură, cred că da, nu însă în măsura în care s-ar cere". „Foarte rău ! Ăsta-i marele nostru păcat : ne-am pierdut credința în Dumnezeu ! Ei bine, dacă mai ai un dram de credință, du-te chiar astăzi la biserică 104 și roagă-te ; roagă-te lui Dumnezeu din tot sufletul pen-

tru voi trei : pentru soțul tău, pentru copilul tău și pentru tine ; minuni, draga mea, se mai pot întîmpla chiar și în zilele noastre 1“ Cuvintele directorului, ca și felul cum au fost spuse, m-au pătruns pînă-n adîncul sufletului, dar de dus în ziua aceea la biserică nu m-am dus. L-am așteptat pe Cristien ca să-i spun cît de ușor s-a rezolvat problema concediului meu. Am așteptat în zadar, el n-a venit, deși vremea era tot ploioasă și ar fi putut veni. Din nou am avut o noapte plină de frămîntări, de îngrijorări. Mai stăruia în mintea mea și îndemnul straniu al directorului, și cu el imputarea :

prea lesne, prea pe neobservate îmi pierdusem credința în Dumnezeu ! A doua zi, dis-de-dimineață, m-am dus la biserică, la slujba utreniei. Presupuneam că biserica va fi goală ; dimpotrivă, era plină, supraaglomerată. M-am strecurat prin mulțime pînă am ajuns în față ; am îngenuncheat pe prima treaptă a altarului. Încercînd să mă rog, nici o rugăciune nu-mi venea în minte ; le uitasem de multă vreme și, oricît mă forțam, nu puteam să-mi amintesc nici cel puțin Tateii nostru. Atunci m-am lăsat în voia închipuirii mele, am început să mă rog pentru Cristien, pentru copil, pentru mine. Rosteam în gînd cuvinte incoerente, dar din tot sufletul, pătrunsă de importanța rugăciunii mele în așa măsură, îneîț lacrimile îmi șiroiau pe oibraji, fără să le pot stăpîni. Cred că am repetat cam aceleași cuvinte vreo jumătate de oră, pînă ce preotul, ieșind din altar cu Evanghelia în mînă, era gata să dea peste mine. M-am ridicat și m-am retras rușinată și, 'fără să-mi dau seama, m-am așezat în strana episcopală. Preotul nu s-a urnit din loc, mă privea muștrător, iar eu nu știam de ce : o fi ghicit oare că fac parte dintre credincioșii care numai cînd ajung la aman își amintesc de Dumnezeu ? mă întrebam. Dar era absurd, cum putea să-mi ghicească gîn-durile ?! Nu, nu era vorba de asta. Tot privindu-mă mus-

trător, îl văd că-mi face semn cu Evanghelia să mă ridic : atunci am priceput, mi-am amintit. Mă așezasem pe un loc interzis laicilor. Imediat m-am ridicat, am făcut un pas, și fiindcă nu aveam unde îngenunchea, am îngenuncheat la picioarele preotului. El mi-a acoperit capul cu poala patrafirului și a dat glas rugăciunii sale. Am stat tot timpul nemișcată, cu răsuflarea tăiată, cu gîndul concentrat asupra ființei lui Dumnezeu, convinsă fiind că preotul pentru mine oficiază, că toate s-au în-tîmplat —■ pînă și greșelile mele — sub un imbold dinafară voinței mele, ca eu să ajung la taina apropierii de Dumnezeu. Nu știu ce s-a petrecut cu mine, dar cînd am ieșit din biserică, mă simțeam așa de ușoară, încît, pășind, parcă abia atingeam trotuarul. Ba mai mult : tot ce mă preocupase pînă atunci, toate frămîntările și îngrijorările, pînă și greul sarcinii dispăruseră din mintea mea, ca și cînd niciodată nu le-aș fi avut. Am hoinărit pe străzi ca în zilele bune ale studenției, bucurîndu-mă de tot ce auzeam ca freamăt al străzii, și toate mi se păreau nespuse de frumoase, de simple și ușor de înțeles, ca și cînd ar fi fost în permanentă, fără întrerupere, de cînd mă știam. Au venit apoi zilele

de încordată așteptare. Cristien nu s-a mai întors, nici nu m-a înștiințat ce e cu el, ce i s-a întâmplat. Am căutat să mă informez eu, dar n-am reușit să aflu nimic ; nici nu aveam cum, relațiile noastre erau secrete ; m-am dus totuși la avocatul acela care ne-a înlesnit căsătoria, l-am vizitat și pe preotul reformat — de la nici unul n-am putut afla nimic. Am întâlnit însă la ei respect și bunăvoință ; amîndoi m-au asigurat că imediat ce vor avea vreo veste de la el, sau despre el, mă vor anunța. Văzindu-mă disperată, au căutat să mă îmbărbăteze, vorbindu-mi de război și de cîte li se pot întâmpla oamenilor de la o zi la alta : „Viețile 106 noastre sînt în mîinile Domnului ; să așteptăm verdictul

său !“ mi-a spus preotul la 'despărțire. Zilele treceau oricum, fusesem repartizată în altă piesă, o piesă cu care urma să se închidă stagiunea ; neliniștită de soarta lui Cristien, căutam totuși să mă achit în mod conștiincios de rolul meu. Noaptea însă erau nespuse chinuitoare, pline de zbucium și sumbre presupuneri ; mă vedeam părăsită ca o amantă oarecare, ocazională — gînd absurd, jignitor atît pentru mine, cît și pentru el. Dar ludecînd, rațional, luând în dezbateră relațiile dintre noi, și starea în care mă aflam, corectitudinea lui Cristien, solemnitatea cu care a înfăptuit actul logodnei, scrisoarea doamnei Stastok, bucuria și fericirea cu care a primit vestea gravidității mele, toate acestea repetate, discernute în nopțile mele de chin și de insomnie mă convingeau de netemeinicia temerilor mele. Nu, Cristien era mult prea cinstit ca să poată comite o astfel de mîrșăvie ! Și din nou alte bănuieli, mult mai grave, tragic de grave — fără îndoială Cristien a fost rănit și evacuat în Germania, sau poate o fi chiar mort, mort ! Mort ! Cristien mort ! Nu, nu se poate ! Nesiguranța mă adusese într-o stare de permanentă nervozitate, îmi era teamă să nu-mi pierd mințile. Noaptea umblam prin cameră ca o somnambulă, ziua nu-mi puteam vedea de treburi, la spectacol jucam absentă, ca un automat. Ca să mă redresez, să mă calmez, luam droguri, ba chiar începusem să și beau, înainte de spectacol beam două-trei păhărele de vermut, crezînd că în felul acesta mă voi redresa, dar se întâmpla tocmai contrariul. A început să se observe. Intr-o seară, cînd directorul se afla în loja sa, i-a spus regizorului : „Ce se petrece cu Mălina noastră, am impresia că joacă beată !“ „Mie nu m se pare — căută regizorul să mă apere — o fi obosită, sau aferată de întreruperea repetițiilor la Din jale s-a născut Electra ; ținea mult să se vadă pe

scenă în rolul Lavinei !“ „Poate ; e o fire ciudată, fata asta !“

Dar într-o zi, cînd urcam scara spre cabinetul directorului, l-am văzut pe maiorul acela coborînd. A trecut pe lingă mine cu capul plecat, s-a făcut că nu mă recunoaște. În sfîrșit, am intrat în cabinetul directorului ; era la fereastră, privea atent forfota de pe stradă. Știa că am intrat, dar nu s-a dezlipit de lîngă fereastră ; căuta să se reculeagă după vestea pe care o primise, veste pe care trelbuia să mi-o comunice. N-am vrut să-l deranjez, am căutat să ies fără să mă observe, după cum, îmi închipuiam, intrasem, dar el s-a întors brusc : „Tu ești, Mălino ?“ „Da ; iertați-mă că v-am deranjat !“ „A ! nu ! nu m-ai deranjat ; eram tocmai preocupat de soarta ta. Te-am văzut jucînd într-o seară, acum trei zile, mi s-a părut că ești obosită, poate chiar bolnavă. 'Ce-ar fi dacă ți-ai luat un scurt concediu, o săptămînă, două... Te-ai duce undeva la munte, sau în altă parte, într-un loc liniștit, să te odihnești, sau să te supui unui tratament, dacă va fi cazul. În prealabil ar trebui să te vadă doctorul nostru." M-am mirat, știa doar că trebuie să mă duc la fanr'i i soțului meu, să nasc acolo ; am replicat : „Dar nu sînt bolnavă, domnule director ! Sînt, într-adevăr, cam obosită, dar bolnavă, nu !“ „Atunci... atunci cu atît mai bine ; te vei odihni o săptămînă, două... Știi ce ? Vino la mine la vie, vei fi primită de către soția mea cu toată dragostea și considerată ca făcînd parte din familie, precum și este, după primul tău soț, sărmanul Tiberiu ! La noi vei avea de toate și în primul rînd liniște ; stai la mine la vie pînă după cules, va fi admirabil pentru tine ! Fiica mea abia așteaptă să aibă o tovarășă cu care să hoinărească prin vii — e o fată zburdalnică, dar foarte simpatică, o să vă înțelegeți bine !“ Vedeam, îmi dădeam seama, îmi ascundea ceva ; i-am replicat : „Vă mulțumesc mult, dar nu pot, îmi aștept soțul. A trecut 108 mai mult ca o lună de zile, și...“ Mă întrerupse brusc : „Și nu știi nimic despre el, n-ai aflat ?“ „N-am aflat nimic, și asta mă îngrijorează, din pricina asta sînt cum sînt, cum ați observat și dumneavoastră, nu că aș fi bolnavă...„Bolnavă poate nu ești, dar ești obosită, extenuată, așteptarea e chinuitoare, epuizantă ; eu te rog să primești invitația mea ; mergem chiar astă-seară, bine ?“ „Dar v-am spus, îmi aștept soțul ! S-ar putea să vină și să nu mă găsească acasă, ce-o să spună ?“ A rămas tăcut cîteva lungi clipe, mă privea în ochi, pătrunzător ; stătea în cumpănă : să-mi spună sau să mai amine ? În sfîrșit, s-a hotărît — brusc, aproape brutal, mi-a spus : „Nu-l mai aștepta, nu

va veni ! Fii tare, Mălino, tare cum ai fost și atunci, cînd ai primit vestea morții lui Tiberiu, căruia, deși nu-l iubeai, îi erai totuși soție !“ Cuvintele lui m-au năucit, am rămas cu respirația tăiată, cu amîndouă mîinile îmi apăsam pieptul în care simțeam cum inima mi se zlbate să iasă, sau să se sfărîme de coșul pieptului ; după cîteva clipe, am simțit, pentru prima dată, cum pruncul din pîntecele meu se mișcă, și m-am liniștit, inima și-a reluat ritmul normal, iar eu hotărîrea de a fi tare, de a înfrunta viața pentru el, cel care trebuia să se nască. Cu această hotărîre în suflet i-am spus : „Spuneți-mi, vă rog, tot ce știți despre Cristien, dar totul, totul ; nu vă temeți, sînt tare, tare !“ „Bine, tu ai dorit-o ; îți voi istorisi ce am aflat, dar fii tare pînă la sfîrșit. Stai în fotoliu, eu o să trec la fereastră, am fost și eu tare, dar acum sentimentele mă copleșesc, pesemne am început să îmbătrânesc !“ A trecut la fereastră, ba chiar s-a și ascuns parcă după draperie, probabil ca să nu-i văd fața îndurerată. A început după cîteva clipe ; glasul îi era dogit, timbrul vocii lui suna străin : „A venit la mine maiorul acela, dacă-ți mai amintești de el, știi, știi, atunci cînd ai avut criza aceea... Eu îl rugasem să mă informeze despre soarta soțului tău ; mi-a

promis, dar de atunci și pînă astăzi n-a mai venit ; eu aproape uitasem de întîmplarea aceea, numai cînd astăzi a intrat la mine mi-am amintit. «O, cu ce ocazie, domnule maior ?» l-am întrebat. «Ieri a fost executat căpitanul Cristien Stastok», mi-a spus cu ton grav. «Nu cunosc nici un căpitan Stastok !» i-am răspuns, neamintindu-mi numele soțului tău. Dar el a precizat : «Danezul acela din Holstein, soțul doamnei Petran, actrița dumneavoastră ; mi-ați cerut atunci să vă informez despre soarta lui ; am venit !» «A fost executat ? Ce ticăloșie !» am exclamat eu. «Nu e o ticăloșie, e un act de justiție, domnule director, mha ripostat. Războiul fîși are justiția sa, legile sale neîndurătoare ; acela care le nesocotește plătește cu viața !» Asta a fost tot, Mălina ; mi-ai promis că vei fi tare ; ești cu adevărat ?“ „Sînt, sînt ! i-am răspuns și, ri-dicîndu-mă, am trecut și eu la fereastră. El a dat draperiile în lături, și-a șters ochii, lentilele ochelarilor, și mi-a spus : „Sînt mulțumit de tine. Uită totul și va fi bine ; ești tî-nără, extrem de talentată, viața lîși deschide toate căile în fața ta, te așteaptă mari succese, fericite surprize...” „Așadar, ei l-au ucis pe Cristien, l-am întrerupt ; ei, și nu cei ce vin cu avioanele lor, cum am crezut Sn nopțile mele de insomnie. Cum aș putea să-i răzbun moartea ?“ „Niciodată și în nici o împrejurare să nu te

gîndești la răzbunare ; acesta a fost destinul lui, destin de erou, nici nu putea fi altul. Soțul tău a căzut în luptă, eroii trebuie glorificați, nu răzbunați, nici plînși sau compătimiți !“ „Nu știu ce să spun, nu știu ! Eu am căutat să-l abat de pe calea pe care pornise ; asta s-a întîmplat după primul bombardament, cînd a venit acasă ușor rănit. Cînd mi-a mărturisit isprava lui, impresionată de ravagiile pe care bombardamentul le făcuse în bunuri și vieți omenești, m-am revoltat, l-am condamnat și i-am arătat, atît cît 110 am putut, grozăvia faptelor sale, dar, deși impresionat de zbuciumul meu, n-a vrut să renunțe la acțiune, a căutat doar să mă convingă că ceea ce a făcut și va continua să facă e ceea ce-i dictează conștiința : lupta pentru doborîrea cît mai grabnică a tiranului ! Pînă la urmă, argumentele sale m-au convins. Acum regret din tot sufletul că n-am fost mai tare, că n-am reușit să-l determin la o renunțare ; dacă n-ar fi fost atît de intransigent, dacă mi-ar fi ascultat îndemnul, astăzi ar mai fi în viață !“ Mă așteptam ca directorul să-mi dea dreptate, să condamne neascultarea lui Cristien, dar n-a fost așa, a trecut de partea lui Cristien ; mi-a replicat într-un fel la care nu mă așteptam : „Nici nu putea să te asculte, mi-a zis, așa după cum ți-am spus, el era în felul său un erou ; un erou știe pentru ce trăiește, pentru ce moare ! Eu îl admir, admirări și tu, nu-l condamna ! Dacă e să condamni pe cineva, ar trebui să încep mai întîi cu mine, și apoi cu toți cei ca mine, care trăim și murim pentru nimic, care căutăm să ne ascundem în dosul unor raționamente lașe și să nu reacționăm, să nu acționăm în nici un fel, să ne complăcem în lînceda noastră comoditate, supunîrîdu-ne în continuare tiraniei, călcîndu-ne în picioare simțămîntul de demnitate umană. Fii mîndră de fostul tău soț, în amintirea ta privește-l cu admirație, așa cum trebuie priviți eroii care s-au sacrificat pentru noi toți !“ Voibîndu-mi, bătrînul director părea el însuși un erou ; trecuse peste considerentele menajatoare de la început. Cuvintele lui mi-au dat tărie în hotărîrea pe care o luasem de a privi cu curaj viața și tot ce soarta mi-a hărăzit. „Cred că acum, cînd nu mai ai pe cine aștepta, vei primi fără împotrivire invitația mea. Zi da, Mălina !“ „Mulțumesc, dar acum, mai mult ca mai înainte, nu pot primi, i-am răspuns. Cel puțin pentru un moment, nu ; poate după o săptămînă, două, pînă aflu unde-i înmor-mîntat, ca să fac toate cele cuvenite morților.“ „Da, ai 111

dreptate, la asta nu m-am gîndit, nu mi-a venit în minte ; oricum,

oricînd vei fi bine primită. O să mă interesez și eu poate chiar prin maiorul acela ; voi vedea eu cum voi face, și imediat ce aflu îți voi comunica." După cîteva zile, m-a și chemat. Maiorul venise personal să-l informeze : trupul lui Cristien fusese incinerat. Preotul reformat, care a asistat la decapitarea lui Cristien, obținuse autorizația să-i ridice corpul ; a fost foarte greu să capete consimțămîntul comandamentului, dar, stăruind, a reușit. Am vrut să plec imediat, să mă duc la parohie, să cer urna cu cenușa lui Cristien, însă directorul m-a oprit : ținea să-mi facă o comunicarea, în numele maiorului. „Uite despre ce este vorba, Mălina, maiorul și-a cerut scuze pentru rigiditatea cu care mi-a comunicat executarea căpitanului Stastok. Firește, l-am scuzat, era, cum s-ar spune, în exercițiul funcțiunii. Apoi a ținut să se dezvinovățească. Mi-a mărturisit : nu datorită raportului lui a fost descoperită fapta soțului tău, el nici n-a predat Gestapoului raportul. Cînd, după trei zile, a vrut să înainteze acel raport, a aflat, prin biroul de contrain-formații al comandamentului nostru, că un ofițer, căpitanul Stastok, de origine daneză, comandantul unei baterii de antiaeriene, a comis o crimă de sabotaj, pentru care a fost deferit Curții marțiale și, după toate probabilitățile, va fi condamnat la moarte. «Cînd am citit buletinul informativ, mi-a spus maiorul, am răsuflet ușurat. Am distrus imediat raportul meu, ca să nu rămînă nici o urmă ; aș fi venit să vă spun, dar obligațiile de serviciu mă opreau s-o fac ; o fac acum, deși n-ar trebui, dar țin ca dumneavoastră să cunoașteți adevărul și, cu-noscîndu-l, să nu mă condamnați pe nedrept pentru ceea ce n-am făcut. E adevărat, dacă n-aș fi aflat, poate aș fi înaintat raportul, însă — așa cum se întîmplă de multe 112 ori în război — întîmplarea survenită pe neașteptate m-a scutit de a contribui la moartea căpitanului Stastok. A fost poate și un caz de conștiință, căci, deși trebuia să înaintez raportul meu chiar în ziua cînd am aflat de sabotajul căpitanului Stastok, cineva parcă mă oprea, îmi cerea să tot amîn. Acum sînt fericit că n-am contribuit cu nimic la tragedia căpitanului Stastok »...” „O fi mințit", l-am întrerupt pe director, amintindu-mi cu cîtă intransigență respinsese sugestia 'directorului de a nu da urmare celor aflate în ziua aceea nefastă, cînd am destăinuit fără voie acțiunea lui Cristien. „Nu, Mălino, n-a mințit, mi-a replicat directorul. Sînt în măsură să deosebesc adevărul de minciună ; omul a fost sincer, absolut sincer ; de aceea, să nu cumva să-ți treacă prin minte că ai contribuit cu imprudența ta la moartea soțului tău și să ai remușcări."

— Deși nu mai e cazul, deși faptul acum e consumat, am întrerupt-o pe doamna Stastok, subscriu și eu la cele spuse de către director. Maiorul a fost sincer, absolut sincer, și iată de ce fac această afirmație : el a aflat de la dumneavoastră cu cel puțin două sau trei zile după descoperirea sabotajului, când deja căpitanul Stastok fusese pus sub observație, când în mod discret începuse anchetarea cazului. Chemarea lui la comandament, chestionarea lui de către colonelul acela, nu extrem de afabil, ci extrem de viclean, făceau parte din anchetă. Mă miră faptul că soțul dumneavoastră n-a avut atîta perspicacitate să-și dea seama de lucrul acesta !

— Da, e de mirare ! Ar fi trebuit să-și dea seama, însă soțul meu era în privința aceasta un copil, care se îmbată de propriul lui succes ; Ide altfel, și eu eram cam tot așa ca și el, nici eu nu mi-am dat seama. Dacă ne-am fi dat seama la timp, am fi găsit poate o modalitate de scăpare, să fugă undeva spre munți, unde s-ar fi ascuns pînă la sfîrșitul războiului, sau să intre în vreo grupă 113 românească de rezistență, despre care se vorbea că există. Dar n-am înțeles ce trebuia, dimpotrivă, am luat afabilitatea și bunăvoința colonelului drept veritabile și ne-am bucurat, sperînd că vom avea un sprijin în omul acela, puternic prin gradul și situația lui la comandament.

Se lumina de ziuă. Trecusem de Brașov. Trenul înainta greoi, obosit parcă ; doamna Stastok dădea și ea semne de oboseală ; își aplecase capul pe perinița de sus a canapelei și închisese ochii. Am ieșit pe culoar ca să se poată odihni în voie, să n-o tulbur cu prezența mea. Deschisesem geamul, priveam cum șerpuia apa Oltului prin crîngul stufos de pe maluri, ascultam zgomotul monoton al roților vagonului, căutam să-mi adun gîndurile și nu puteam, fugeau dezordonat de la o amintire la alta, fără să-mi dea puțința să le leg între ele. Drama doamnei Stastok mi se părea drama tuturor aceloră căroră războiul le-a răsturnat viața, le-a adus nenorociri și moartea în familii. Durerea a fost simțită puternic chiar și de firile mai puțin sensibile și oricine își amintește de zilele acelea de jale și încleștare în durere nu poate rămîne indiferent, impasibil, cum pare să fie această femeie, a cărei dramă a fost dintre cele mai puternice. Chiar și cu cîteva minute mai înainte, când îmi vorbea de uciderea soțului ei și-mi relata felul cum, după săptămîni de zbucium și chin al

așteptării, directorul i-a dezvăluit adevărul, ea mi-a vorbit ca și când ar fi privit totul dinafara trăirii ei, ca și când n-ar fi fost în nici un fel părtașă la evenimentele acelea tragice. Faptul că-și impusese o ținută de tărie sufletească nu justifica impasibilitatea de acum. Să se fi datorat bolii de care suferea ? Cred că nu, căci boala de care suferim dă — în mod obișnuit ■— stări de hipersensibilitate, nu de impasibilitate ! Pe mine, un străin de drama ei, destăinuirea ei mă mișcase puternic și 114 uneori căutam să-mi ascund emoția, ba chiar și lacri-mile pe care nu le puteam stăpîni, iar ea, ea !...

Într-un târziu, când trenul își încetinise mersul și urca șerpuitor o serpentină, m-am apropiat de fereastra compartimentului — am privit-o prin geam cîteva minute ; dormita în continuare, cu aceeași mască a impasibilității pe față. Am împins încetișor ușa, ea a tresărit brusc, m-a privit lung, straniu, ca și când aș fi apărut din altă lume, ca și cînd nu m-ar fi văzut niciodată ; numai după cîteva minute mi-a zîmbit, același zîmlbet dintotdeauna, care nu avea nimic comun cu drama ei ; probabil, era un reflex format în vremea adolescenței. Va muri fără să-și dea seama că l-a avut, căci îl purta pe față și pe buze chiar și atunci cînd n-ar fi trebuit să-l aibă, neadecvat împrejurării și stăi ii ei de permanentă impasibilitate.

— V-ați odihnit puțin, i-am spus eu. Iertați-mă că v-am deranjat deschizînd ușa ; am crezut că voi putea intra fără să vă trezesc.

— Nu dormeam ; eram oarecum absentă, dusă... Nu știu cum aș putea defini starea în care mă aflu înaintea dumneavoastră să fi deschis ușa. Unde am rămas ? Aș vrea să continui confesiunea mea, multe nu mai am de spus ; am rămas, dacă bine îmi amintesc, la... la casa parohială, nu ?

— Nu, ați rămas la a doua întrevvedere cu directorul, cînd v-a vorbit despre vizita maiorului, cînd acesta și-a explicat neparticiparea la tragedia soțului dumneavoastră ,și...

— A ! da, da, sigur, acum îmi amintesc. Uneori memoria mea are momente de eclipsare, dar nu durează decît foarte puțin timp, după care reîntră în funcțiune cu și mai mare intensitate și claritate, așa că-mi reamintesc pînă și cele mai mici amănunte ale episodului trăit. Ei bine... (^Ah ! acest ei

bine“, am murmurat în gînd) aflînd 115 că preotul care ne-a logodit va putea să-mi dea relații despre felul cum a fost executat Cristien și locul unde a fost înmormîntat, am plecat de la director direct la casa parohială. În drum a sunat prealarma, dar nu m-am oprit. Preotul nu era acasă, am găsit-o pe doamna. Femeia era înspăimîntată ; cu un geamantan în mîna dădea . să coboare în pivnița casei, amenajată ca adăpost. M-a tîrît după ea în pivniță, s-a lungit pe un pat îngust și a exclamat : „Ah, Doamne, Dumnezeule, fă să se sfirșească odată !“ și și-a pierdu't cunoștința. Nu știam ce să fac ; am lăsat-o și am ieșit în gura pivniței ; am rămas acolo pînă a sunat alarma, apoi, nepăsătoare de viața mea, am pășit spre mijlocul curții. Cu mîna streășină la ochi cercetam cerul nespus de limpede în ziua aceea ; numai cînd am zărit primele avioane și am auzit detunăturile bombelor, m-am întors în pragul pivniței ; îmi găsisem o preocupare de circumstanță — număram exploziile. Dar o bombă a căzut în grădina palatului regal, la cel mult două sute de metri depărtare de locul unde mă aflam, suflul era gata să mă azvîrle în pivniță. Pesemne detunătura, sau suflul care a năvălit prin ușa deschisă au trezit-o din leșin, căci în clipele următoare mă pomenesc îmbrîncită din spate, trîntită la pămînt, cu doamna pastor peste mine. Nu știu cum s-a făcut, în loc să mă înspăimînt, am început să rîd cu hohote ; rî-zînd, m-am ridicat și i-am ajutat și ei să se ridice ; odată în picioare, a început să mă zgîlție înspăimîntată. „încetează, încetează, îmi tot striga, doar n-ai înnebunit !“ Cu greu mi-am putut opri rîsul ; am întrebat-o : „Cum de ai ieșit afară ?“ „Cînd am auzit explozia, am ieșit în fugă afară, am dat buzna peste dumneata ; credeam că bomba a căzut în curte, că te-a ucis. Ah, slavă Domnului, slavă Domnului !“ și deodată m-a îmbrățișat și a 116 început să plîngă, să mă sărute, să-mi inunde obrazii cu lacrimile ei. Acum era rîndul meu s-o liniștesc, să-i strig : „încetați cu plînsul, încetați ! Nu s-a întîmplat nimic ; pentru ce plîngeți, pentru ce ? Dar mi-a fost peste putință s-o liniștesc ; plîngea cu sughițuri, nestă-pînit, și deși o respingeam cu mîinile, nu reușeam s-o desprind de mine; mă ținea strîns, lipită de ea, într-o îmbrățișare disperată. Numai cînd a apărut servitoare, cu coșul cu cumpărături, și a început în dialect secuiesc : „No, no,

doamnă sivem, mi tîrtém, mi tîrtém ?“ și iar de la capăt aceeași frază, aceeași întrebare, numai atunci doamna preoteasă s-a desprins de mine și s-a agățat de gîtul fetei, trecînd din plîns în rîs, sărutînd-o fără oprire. Fără îndoială bombardamentele o dezechilibraseră nervos. Noroc că după cîteva minute a venit preotul și a liniștit-o. „De cînd cu bombardamentele, e într-o stare de permanentă surescitare, nu știu ce să mă mai fac cu ea ! Dacă nu sînt acasă cînd se sună prealarma... Aaa ! dumneavoastră sînteți ? Abia acum v-am recunoscut. Ah ! Doamne-Dumnezeule, n-ați aflat ?“ „Ba da, am aflat, i-am răspuns ; acesta este motivul care m-a adus la dumneavoastră !“ S-a uitat lung la mine ; ceva nu i se părea cum ar fi trebuit să fie, prea eram calmă, neafectată de vestea pe care o aflasem, veste pe care el trebuia să mi-o aducă și tot amîna, ca să nu-mi pricinuiască o durere prea mare, pe neașteptate. „Condoleanțele mele !“ îmi spuse, înclinîndu-se. „Mulțumesc, i-am răspuns, aș vrea să aflu de la dumneavoastră unele amănunte : care au fost ultimele lui cuvinte, cum a fost executat, unde i se află corpul... Aș vrea să fac toate cele ce se cuvin pentru morți.“ „Tot ce se cuvenea am făcut eu. El se află aici, în casa mea ; a fost incinerat, urna mi s-a predat mie ; o urnă frumoasă, de argint. A costat mult, dar asta a fost dorința lui ; și tot după dorința lui, am anunțat telegrafic familia Stastok. Ar fi fost mult mai bine dacă 117 n-o făceam, căci chiar astăzi, cu vreo oră înainte de prealarmă, am primit nu numai confirmarea doamnei Stastok, ci și un anunț nefericit : în ziua cînd a primit telegrama mea, domnul Stastok senior a avut un atac de cord și a murit !“ Din nou s-a înclinat, cu aceleași cuvinte : „Coridoleanțele mele, doamnă !“ Mi-am plecat capul, nu i-am mai mulțumit, el a așteptat cîteva clipe, apoi a murmurat : „Da, așa s-a întîmplat, o nenorocire după alta, dar am și o veste bună pentru dumneavoastră : doamna Stastok vă cere stăruitor să porniți spre casă, dimpreună cu el, adică cu rămășițele lui pămîntești, și cu copilul dumneavoastră. N-am știut că aveți un copil, căpitanul nu mi-a destăinuit lucrul acesta !“ „Voi avea un copil peste patru luni, doamna Stastok, mama lui Cristien, știa ; la copilul care se va naște s-a referit !“ „Atunci totul e în ordine, doamnă Stastok ; vă doresc o călătorie bună, o naștere ușoară. Mă voi ruga pentru dumneavoastră, pentru copilul și

pentru căpitanul Stastok. Mai departe, voia Domnului !" „Aș dori să ridic urna“, i-am spus. „Lăsați-o pînă tîmplarul aduce lădița pe care am comandat-o, asta poate fi pe seară, sau cel mai tîr-ziu mîine. O voi aduce eu acasă la dumneavoastră." „O să am multă bătaie de cap și alergătură pînă voi obține actele de plecare. Va trebui să-l rog pe directorul teatrului, poate el mă va ajuta." „Nu, nu-i nevoie, ați avut un soț cît se poate de grijuliu ; ca și cînd și-ar fi cunoscut soarta, a aranjat totul dinainte : avocatul care v-a asistat la căsătorie are dispoziții în privința aceasta. În cel mult trei zile veți avea actele de drum. Tot atunci X ă va înmîna și alte acte : certificatul de căsătorie, testamentul căpitanului Stastok, o scrisoare către părinții săi, una către fiul său — scrisoare pe care trebuie s-o desfacă copilul numai la data primei sale confesiuni. Vă 118 spun toate astea pentru că ele au fost prevăzute în seri-soarea pe care căpitanul mi-a lăsat-o, cu mențiunea ca eu să deschid scrisoarea numai după moartea sa... Cam acestea ar fi toate, doamnă Stastok.“ Am renunțat de a mai cere informații asupra felului cum a fost ucis soțul meu ; faptul pesemne l-a contrariat pe preot, privirea lui s-a înăsprit, m-a privit din nou cu oarecare ostilitate și, tam-nesam, a început să-mi vorbească despre testamentul soțului. Probabil îl informase avocatul. Mi-a spus monoton : „Vă veți bucura de o moștenire frumoasă, doamnă Stastok ; se pare că e vorba de o avere respectabilă. Dacă asta ați vizat cînd ați încheiat căsătoria, fără doar și poate ați reușit pe deplin !" Eram revoltată ; cu pumnii strînși i-am strigat : „E rușinos să vă închipuiți lucrul acesta, domnule pastor ! rușinos, cît se poate de rușinos ! Nici un notar sau om de afaceri n-ar fi făcut-o, necum un preot, altul decît dumneavoastră ! Vă rog să-mi spuneți cît am de plătit pentru serviciile personale, cît și pentru cele de cult, pe care le-ați făcut soțului meu !“...

— A avut, desigur, neobrăzarea să vă indice o sumă, i-am întrerupt eu litania.

■— Nu, mi-a spus doar că a fost plătit cu anticipație, în mîod mulțumitor, de către soțul meu. „Ar mai fi, totuși, costul lădiței, care n-a fost prevăzut.“ Era vorba de lădița în care urma să transport urna cu cenușa celui ce a fost căpitanul Stastok.

„Tîmplarul, a precizat el, mi-a cerut două mii de lei, dar m-am tocmit și am reușit să reduc costul pînă la o mie cinci sute de lei, așa că...” Am deschis poșeta și i-am dat două bancnote, plus 50 de lei pentru taxi. A luat banii și mi-a mulțumit ; nu știu pentru ce, era doar plata tîmplarului ! A doua zi mi-a adus lădița, bineînțeles, cu urna în ea. Mi-a dat cheița și mi-a cerut să deschid ca să mă conving că totul e în cea mai perfectă ordine. Pînă am deschis, pînă am scos urna, el a început să laude munca tîmplarului, 119 ba chiar să-și manifeste regretul că s-a tocmit cu meșterul, căci acum își dă seama, merită chiar mai mult de două mii de lei. Atunci am făcut-o și eu pe zgîrcita. I-am spus : „V-am dat două mii de lei, dați încă cinci sute tîmplarului !” „A, nu, nu, de ce ? V-am adus restul !” „Rețineți-1, i-am spus. Vă mulțumesc pentru oboseală !” Mi-a mulțumit, n-a mai lungit vorba ; a plecat ca un comisionar care și-a îndeplinit misiunea și și-a încasat bacșișul.

— Și avocatul cum s-a comportat ? am întrebat-o.

— Cu totul altfel ca preotul. Avocatul era un sas mai în vîrstă, o celebritate a baroului în vremea aceea ; cînd compatrioți! noștri din igrupul etnic german aveau uși deschise la toate autoritățile, el s-a purtat ca un om de extremă omenie. Și-a exprimat profundul regret pentru moartea soțului meu ; prin vorbe alese a căutat să mă încurajeze, să-mi dea sfaturi de felul cum trebuie să mă comport în lungul și tristul drum pe care porneam. A mers așa de departe încît s-a îngrijit nu numai de cele necesare drumului, ci și de alegerea cușetei și vagonului de dormit, de companioana de compartiment, o doamnă bătrînă care venise la București să-și vadă fiul, un tînăr ofițer, pe care avocatul i-a vizitat în prealabil, rugînd-o pe bătrîna doamnă să aibă grijă de mine și să intervină dacă eventual voi avea dificultăți în timpul călătoriei. Biletul meu și al doamnei erau pentru aceeași destinație — Koln ■—■ gara în care eu trebuia să cobor și să iau un tren care mergea spre nord, cam o zi de mers pînă la stația unde trebuia să cobor. Am avut mare noroc că bătrîna, în afara faptului că era o companioană plăcută, era și cît se poate de descurcăreță, și la toate controalele vorbea și în numele meu ; mă luase — cum s-ar spune — sub aripa ei protectoare. La despărțire mi-a 120 dat adresa ei și m-a rugat să-i scriu neapărat, relatîndu-i cum am ajuns și mai ales cum s-a comportat soacra mea cînd am intrat în casa ei, în familia ei. I-am scris ; la scrisoare s-a asociat și

soacra mea, mulțumindu-L pentru grija pe care a avut-o pentru mine și a invitat-o la noi imediat ce războiul va lua sfârșit. Ne-a răspuns, ne-a mulțumit ; corespondența dintre noi a continuat. S-a întrerupt brusc numai cînd războiul a ajuns și la Kôln. Mai apoi am aflat cauza : murise într-un bombardament, cu casa prăbușită jipste întreaga ei familie.

— Doamna era germană ? am întrebat-o.

— Da ; era germană, germană din Kôln. Și nu numai că mi-a arătat toată compătimirea pentru pierderea soțului meu, dar a și aprobat fapta lui, ba, mai mult ; ca între femei, ca între mame, mi-a făcut o destăinuire care m-a uimit : fiul ei, student pînă la data mobilizării, fusese înscris din oficiu în organizația tineretului hitlerist ; ziua purta cămașă brună, iar seara, cînd venea acasă, obosit de marșuri și manifestații, îi cerea în grabă pijamaua roșie, căci era socialist. Cît a stat la București, la fiul său, tot timpul l-a dăscălit, l-a implorat să fie cît se poate de prudent, ca nu cumva să facă vreun act nesăbuit și prin el să se demaște. Cînd, prin avocatul soțului meu, a aflat cărei cauze i s-a datorat moartea, insistențele ei au fost și mai stăruitoare, iar în ziua despărțirii l-a pus să-i jure că așa va face, explicîndu-i că dacă de glonțul războiului poate scăpa, în nici un caz nu va scăpa de securea călăului dacă face vreo imprudență. S-a mirat că eu n-am reușit să-l abat pe soțul meu de pe calea pe care apucase. „Poate nu te-a iubit destul de mult“, mi-a spus. „Nu, am replicat, m-a iubit mai mult decît își poate dori o femeie, dar soțul meu a fost frămîntat din alt aluat, el avea eroismul în sînge, moștenit de la strămoșii săi !“ „Ah, copii romanțioși ! a oftat bătrîna. Mă tem că și dumneata suferi de roman- 121 tism, dar vremea romantismului a trecut demult, copila mea !“

— Da, așa se pare să fie ! am întărit eu.

— Așa, și parcă totuși nu-i așa, sau n-a fost așa pe vremea aceea, la aceia în mijlocul cărora mă duceam. Și fiindcă am ajuns aici, o să vă mai plictisesc în continuare cu confesiunile mele.

— Dar nu m-ați plictisit defel, am protestat eu.

— Atunci sînteți un om nu numai ipțelegător al celor ce destinul hărăzește, ci și foarte răbdător, mi-a spus doamna Stastok, și din nou surîsul acela care nu se potrivea cu spovedania ei. În sfîrșit, cînd am ajuns în apropierea gării mici unde trebuia să cobor, mă pomenesc cu conductorul în compartiment : „Sînteți așteptată, doamnă Stastok, mi-a spus în șoaptă. Și ieri și alaltăieri v-au așteptat !” „Pe mine ! Cine ?” „Doamna și prietenii familiei Stastok, e de la sine înțeles ! Nu v-am spus pînă acum, nu era cazul, deși v-am identificat în momentul cînd v-am verificat biletul.”¹¹ Nu-mi spusese mie, dar discret comunicase cîtorva călători care au coborît o dată cu mine, formînd în jurul meu o adevărată gardă de onoare, ajutîndu-mi la coborîtul bagajelor, vorbindu-mi ca uneia mult așteptate, față de care trebuie să-și arate toată atenția, toată compasiunea, și s-o ajute pe cît le stă în putință. Un domn 'bătrîn mi-a luat brațul, m-a condus printre santinelele SS-iste aliniate pe două rînduri, formînd un fel de coridor pînă la ușa de ieșire. Faptul m'-a iscat un sentiment de nedumerită teamă ; nu știam cum să-l explic. L-am întrebat pe domnul care mă conducea : „Pentru ce toate astea ?” „Nu vă neliniștiți ; veți afla mai tîrziu.”¹¹ Acest „mai tîrziu”¹¹ a durat doar cîteva minute, pînă am ajuns în piața din fața de către oraș a gării. Acolo am dat peste o mulțime de bărbați, toți mai 122 în vîrstă, toți îmbrăcați în negru ; erau, cred, mai mult ca o sută și cu toții s-au descoperit la apariția mea ; printre ei, o singură femeie, îmbrăcată în mare doliu : era mama soțului meu, care m-a îmbrățișat, m-a sărutat de mai multe ori pe frunte. Nici o lacrimă n-am văzut în ochii ei, nici o expresie de durere pe fața ei ! Apoi a venit un ofițer borșos, pe care abia îl încingea centironul ; m-a întrebat protocolar : „Dumneavoastră sînteți soția criminalului, trădătorului de patrie Cristien Stastok ?” Am răspuns : „Da, eu sînt soția căpitanului Cristien Stastok ; nu știu ca soțul meu să fi fost criminal, trădător de patrie. Dumneavoastră cine sînteți ?” „Sînt Gauleiter-ul orașului, maiorul invalid Gustav Kraus. Odată ajunsă aici, vă pun în vedere următoarele : ca și soacra dumneavoastră, doamna Stastok, veți fi tot timpul sub regim de domiciliu forțat, nu veți putea părăsi orașul fără autorizația mea. Heil Hitler !” Ultimele două cuvinte le-a strigat cu voce tare, cu mîna întinsă, a fost, probabil, o provocare, dar fără rezultatul dorit, căci nimeni din mulțime nu și-a deschis gura, spre indignarea domnului Gauleiter, care s-a și retras în grabă. Mai apoi au venit soldații care formaseră garda pe peronul gării. Subofițerul care-i comanda a strigat celor ce

veniseră să mă întâmpine : „Formați rîndurile !“ Oamenii s-au supus, s-au înșiruit doi cîte doi. Preotul, care tot timpul a stat alături de soacra mea, m-a rugat să-i indic cufărul în care se afla urna, să-i dau oheîta ; am deschis poșeta, i-am dat cheița, i-am arătat geamantanul. Capelanul său a deschis cufărul. Și-a dat pesemne seama că urna se afla în lădița neagră care se afla în geamantan ; a dat să ridice capacul ; firește, lădița era încuiată. El a deschis nu s-a atins de urnă, s-a dat la o parte pînă pastorul a rostit o scurtă rugăciune, după care a scos urna și, cu ea, ținînd-o în ambele mîini, a venit lîngă noi. A ridicat apoi urna deasupra capului, ca să fie văzută de toți, invitînd mulțimea la cîteva momente de rugăciune și reculegere. Totul mi se părea regizat, ca într-o tragedie antică, și nu știu cum s-a făcut, dar atunci, fără voia mea, am izbucnit în plîns, plîns nestăpînit, cu șiroaie de lacrimi. Faptul a impresionat, am zărit pe mulți ștergîndu-și lacrimile, pînă și pastorul lăcrima, numai soacra mea nu. Stătea dreaptă, țeapănă, cu capul sus, cu privirea îndreptată asupra subofițerului care, prin prezența lui, simboliza concret puterea brutală a regimului nazist. Atunci mi-am dat seama pe ce tăiîm mă azvîrlise soarta ; tragedia mea, în loc să ia sfîrșit, urma să continue. Mi-am amintit în clipele acelea și de hotărîrea pe care o luasem — de a fi tare, de a nu mă lăsa învinsă — și plînsul mi-a încetat brusc. Am prins brațul mamei lui Cristien, m-am strîns alături de ea, am privit-o în ochi, cerîndu-mi parcă iertare pentru slăbiciunea mea, ea mi-a șters cu batista ei lacrimile, mi-a sărutat fruntea, mi-a surie protector, încurajator. J-am răspuns în același fel. Zîmbetele noastre, născute din durere mută, ne-au unit, au format elementul de coeziune Familiară, coeziune care s-a menținut tot timpul cît am stat împreună, fără nici o știrbire.

Spunînd cuvintele acestea, pentru prima dată am văzut-o pe doamna Stastok ieșind din impasibilitatea ei și arborînd, în locul zîmbetului dezinvolt, o expresie plină de durere ; din nefericire, asta n-a durat prea mult ; după un minut, cel mult două, ea a reintrat în starea de impasibilitate, și-a aprins o țigară, și surîsul ei permanent, impasibil, i-a reapărut pe față. A reînceput și litania :

— În sfîrșit, procesiunea a pornit. Pastorul — avînd-o în dreapta pe mama lui Cristien, în stînga pe mine — mergea în capul coloanei, cu urna ținută în ambele mîini, spre centrul orașelului, unde se afla

biserica. în biserică, 124 într-o nișă, urma să fie depusă urna cu cenușa lui Cris-tien. Eram obosită de lunga călătorie cu trenul, dar m-am ținut tare tot drumul pînă la biserică, deși, de cîteva ori, m-am poticnit, gata să cad ; nu s-a observat, căci îmi redresam imediat mersul, ținuta. Acum, cînd îmi re-«nintesc toate acestea, îmi dau seama cum o hotărîre luată îți poate schimba întreaga fire, cum dintr-o ființă slabă te poți transforma într-una tenace, temerară, căci țin să vă spun, pe tot parcursul priveam mulțimea de pe trotuare cu oarecare trufie, parcă aș fi ,fost eroina unui triumf, nu o biată femeie dureros împovărată de soartă...

— Mă mir cum de autoritățile naziste au permis procesiunea, am întrerupt litania doamnei Stastok. Era doar vorba —■ din punctul lor de vedere privită chestiunea — ■de un trădător, de unul...

— Au comis o imprudență, pe care n-au întîrziat s-o repare : cînd am ajuns în fața bisericii, Gauleiter-uî, maiorul acela invalid, ne aștepta pe trepte, după ce afișase pe ușa bisericii sentința de condamnare la moarte a lui Cristien. Cu voce tare, amenințator, a cerut mulțimii să ee împrăstie imediat, să rămîină numai pastorul și membrii familiei.

— Și cei din procesiune s-au supus ?

— Da, s-au supus ; s-au supus, dar fiecare a trecut p rin fața pastorului, s-a înclinat în fața urnei, dînd ultimul salut rămășițelor lui Ciistien. S-au supus și cei de pe trotuare : au intrat prin casele lor, au aprins luminări pe la ferestre, au arborat flamuri de doliu. Faptul -a intrigat și întărîtat și mai mult pe naziști, pînă seara tîrziu au avut de "urcă cu populația ; împărțiți în grupe de cîte trei, cu baioneta Ha armă, au cutreierat tot orășelul, smulgînd flamurile negre, stingînd luminările ; a fost cea mai agitată ii din istoria orășelului ziua aceea.

— Consecințele ?

125

— Consecințele nu s-au lăsat mult așteptate : chiar în noaptea aceea, vreo douăzeci de meșteșugari și pescari bătrîni, cunoscuți ca socialiști, au fost ridicați și duși în lagăre, iar orașul a fost

împovărat cu o contribuție grea pentru război, dar rezultatul a fost nul — rezistența populației a luat o și mai mare amploare. Duminica, de prin toate așezările din apropiere, agricultori și pescari veneau în pelerinaj în orașul nostru, umpleau biserica, se închinau în fața urnei lui Cristien, își lăsau obolul în bani, ca să contribuie și ei la greaua sarcină pusă orașului nostru, arătând în felul acesta că sînt solidari cu noi. < Pînă la urmă, naziștii, întăritați la culme, au închis biserica pe un pretext ridicol : au declarat-o insalubră. Firește, s-a protestat ; nenumărate delegații au fost trimise pe la forurile administrative superioare, însă nu s-a putut obține nimic. Numai cînd războiul a luat o turnură nefericită pentru regim, s-a îngăduit redeschiderea bisericii, dar atunci era prea tîrziu ; atunci — drept protest — am hotărît noi să n-o redeschidem pînă la sfîrșitul războiului. S-a tipărit și un manifest prin care se făcea istoricul conflictului și se arăta hotărîrea luată de a nu redeschide biserica pînă cînd pronia cerească nu va face deplină dreptate, zdrobind pînă la nimicire totală regimul de teroare instaurat de Hitler. Un exemplar al manifestului a fost lipit pe ușa bisericii ; ziua, Gaulaiter-~~ul~~ îl dezlipa personal și îl confisca, dar noaptea era lipit altul. Și tot așa, era ținut într-o permanentă tensiune nervoasă, pînă cînd, într-o bună zi, a dispărut din oraș : înnebunise !

— Dumneavoastră n-ați avut nimic de suferit ?

— Vă puteți închipui, nu ! Nu ! Deși mă așteptam. Eu mai puțin, soacra mea mai mult. Dar am trăit și una și alta într-o permanentă teroare, așteptînd zi și noapte să fim ridicate, duse în lagăr, exterminate. În această ten-126 siune s-a născut fiul meu. Pînă la nașterea lui n-am eșit din casă, și idupă aceea încă vreo lună de zile, cînd doctorul mi-a recomandat să ies, să ies 'cu (copilul în cărucior. Ei bine, ziua aceea a fost pentru mine de neuitat, și pentru copilul meu de asemenea dacă ar fi putut să priceapă cele ce se petreceau în jurul lui : pretutindeni pe unde treceam eram oprită în loc, salutăta reverențios, copilul privit cu zîmbete de satisfacție, cu urarea aproape stereotipă : „Viață lungă noului nostru pastor, Cristien Stastok !” Nu pricepeam nimic, nimic nu m puteam explica ! Pesemne totul era pus dinainte la cale, devenisem pesemne — eu și copilul meu — simboluri vii ale rezistenței lor, loțiitorii celui ale cărui rămășițe se aflau în biserică, în urna de argint, sau ce ? Am povestit toate acestea soacrei mele, ea mi-a răspuns : „Așa va fi de-

a-cum înainte în fiecare zi. Când ai pornit la plimbare, am uitat un amănunt, răspunsul pe care trebuie să-l dai urării lor. În viitor vei rosti un singur cuvînt, acesta : Amen !“ Sincer vorbind, situația nu-mi convenea, motiv care m-a determinat ca într-o zi să schimb ruta, s-o iau pe străzile mai puțin umblate, dar întoarsă acasă, soacra mea, care fusese probabil informată, mi-a indicat adevărata rută, ba mi-a și schițat pe o bucată de hîrtie un fel de plan al traseului pe care trebuia să-mi plimb copilul ; mi-am dat, firește, seama că totul era o conspirație de care eu nu trebuia să știu și m-am supus fără să cer¹ alte explicații.

— Acolo, în orașelul devenit și al dumneavoastră, ați fost scutiți de bombardament ?

— Da. Numai în ultima zi, când mica garnizoană nazistă a fost nevoită să părăsească orașul, căci se apropiau trupele aliate, s-a iscat o luptă cu focuri de armă între populație și igamizoana hitleristă, atunci a intervenit o escadrilă americană, și pînă ce observatorii s-au lămurit cum stau lucrurile, au lăsat cîteva bombe, dar și cîteva 127 parașutiști care i-au lichidat pe fugari și orașul și-a recăpătat liniștea și libertatea. Copilul meu era mărișor atunci, avea aproape 2 ani, nu-l mai purtam în cărucior, îl duceam de mîină, era voinic, (foarte bine dezvoltat ; îngîna deja cîteva cuvinte, știa să-și spună numele. În ziua cînd trupele aliate au intrat în oraș, la primărie s-a organizat o primire oficială, o recepție la care am fost nu invitată dimpreună cu copilul, ci luați pe sus de către mulțime, duși pînă la primărie, așezați între primar și generalul care comanda trupele intrate în oraș. S-a întîmplat atunci un lucru care m-a șocat neplăcut : primarul mi-a luat din brațe copilul, a pus stăpînire pe el, ca și cînd nu mi-ar mai fi aparținut, ca și cum ar fi intrat pe față în stăpînirea colectivității ; pînă și discursul pe care primarul l-a rostit l-a rostit cu copilul în ibrațe ! Asta m-a făcut, deși mi se dădea toată atenția, să mă simt ca o intrusă acolo, sau ca o regină-mamă al cărei rol luase sfîrșit. Și, de fapt, așa a și fost : orașul, intrînd într-o trăire normală, grija copilului a fost dată în seama unui consiliu de familie, care nu era altul decît consiliul parohial. I s-a numit o ibonă, i s-a fixat un regim de creștere și educație. Nu fusesem chiar dată la o parte, dar mi

șe luaseră multe din atribuțiile unei mame, și. cam același lucru se petrecuse și cu bunica copilului, deși ea era cât se poate de satisfăcută de cele ce se hotărâseră. Uneori, când consiliul se întrunea în casa noastră, nu noi eram puse să dăm referințe de felul cum se dezvoltă copilul, ci bona — ea răspundea de toate ; de altfel, era o femeie educată, avea și suficiente cunoștințe medicale, așa că, din toate punctele de vedere, era la înălțimea rolului. Ceea ce mă intriga, însă, era faptul că nu-mi permitea ca seara, la culcare, să iau copilul cu mine. Arhitectul primăriei amenajase o cameră pentru bonă, spăr-128 sese un perete, făcuse un alcov deschis în care era patul

copilului, locul lui de joacă... La început am protestat, m-am indignat ; soacra mea îmi ținea isonul nu cu prea multă tărie, totuși, însă cei din consiliu erau neclintii în hotărârile lor : așa trebuie crescut un Stastok care va să devină conducătorul sufletesc al comunității ! Mai apoi soacră-mea a născocit o stratagemă : a început să ia în glumă și cam în deridere tradițiile Stastocilor. N-am devenit parteneră la glumele ei ; mi se părea că joacă teatru ca să mă distreze pe mine, ca să-mi aibată gândurile în altă parte, dar în realitate ea era pivotul tradiției, într-o zi i-am spus-o: „De ce vorbești în felul acesta ? îmi amintesc ziua când v-am întâlnit, ciîncenă în atitudine mi s-a părut mulțimea ce ne însoțea în drumul spre biserică, însă dumneavoastră mi-ați părut cea mai crîncenă !“ Ea a rîs, mi-a răspuns : „împrejurarea era de așa natură în-cît îmi dicta să mă comport așa ; astăzi însă lucrurile s-au schimbat, sufăr și eu dimpreună cu tine, de aceea e mai bine să luăm totul în mod ușurel, să glumim, să facem haz ; eu sînt a nu știu cîta prizonieră a tradițiilor Stastocilor, s-ar putea ca tu să fii ultima !“ Am rămas uimită de destăinuirea ei. Într-adevăr, începusem să mă cred prizonieră în bătrîna casă .familială a Stastocilor, dar ea, ea ? Bătrîna doamnă mi-a înțeles uimirea, m-a luat de mîină ca pe un copil sau ca pe o parteneră de suferință și m-a dus în marele salon pe care-1 ținea închis și ale cărui uși și ferestre se deschideau rareori. Nu intrasem acolo decît de două, trei ori după nașterea copilului ; s-a oprit în fața portretului în mărime naturală a întemeietorului familiei, corsarul acela temut pe multe mări : „îl vezi ? m-a întrebat. De la el au pornit toate ! De la el și de la acești unsprezece !“ Și m-a dus în fața fiecărui portret. îmbrăcăminte

celor pe care-i reprezentau portretele nu mai era ca a primului, a corsarului, toți purtau uniformă clericală, toți fuseseră pastori ; nu 129 mai țineau în mână spada, ci Biblia, însă fizionomia lor era aceeași. Ultimul era portretul tatălui lui Cristien, iar alături de el, al treisprezecelea din rând, era acoperit cu o pânză neagră, ceea ce m-a făcut s-o întreb : „Pentru ce acest ultim portret e acoperit cu pânză neagră ?” „Nu știu dacă e momentul potrivit ca să ți-l arăt — mi-a răspuns Ibătrîna doamnă — dar, în sfîrșit, au trecut aproape trei ani de atunci, cred că vei fi destul de tare ca să-l poți privi fără să-ți provoace profunde frămîntări sufletești.” Rostind aceste cuvinte, a desprins pinza de pe ramă. Se înșelase doamna Stastok. Primele clipe au fost pentru mine de uluire, mai apoi mi s-a întunecat în fața ochilor, m-am clătinat, gata să cad ; doamna m-a sprijinit : „O ! Mălina ! Ce-i cu tine ? Te credeam mai tare !” 'Cuvintele ei au alungat întunecimea idin ochii mei, m-am redresat brusc, am exclamat : „Cristien ! Cristien ! Privește-mă, zîmbește-mi !” Am dat să-i mîngîi fața, însă doamna m-a reținut : „Fii atentă, vopseaua nu-i complet uscată, pictorul abia zilele acestea și-a isprăvit munca. A lucrat cîteva luni la el, iar în încăperea asta, unde a lucrat tot timpul, umezeala e în zidurile bătrîne, vopseaua se usucă greu. Sînt fericită că l-ai recunoscut imediat, căci pictorul a pus pe chipul lui prea mult din fizionomia Stastocilor, deși îi dădusem o fotografie de adolescență.” Nu avea dreptate mama lui Cristien, eu știam mai bine : uneori, cînd începuse acțiunea sa de sabotare, în unele momente, fața lui Cristien lua pentru cîteva clipe exact fizionomia celor doisprezece Stastoci dinaintea lui. În portret doar îmbrăcămintea îi era schimbată, iar în loc de Biblie, în mîini își ținea propria urnă, vopsită cu argintiu strălucitor. „Aceștia sînt Stastocii, fetița mea ! Tradiția lor a început cu corsarul acela pocăit, trecut la protestatism, și a continuat pînă la moartea 130 soțului meu : douăsprezece femei au simțit apăsarea tra-diției, tu ești a treisprezecea. Dacă aș fi superstițioasă, aș spune că va lua sfîrșit cu tine, dar mai știi ! (S-ai) putea ca micul nostru Cristien să nu se deosebească cu nimic 'de antecesorii săi ! Totul depinde de tine, scumpa mea fetiță !” „Ce pot eu face ?” am întrebat-o. „Nu știi, nu știi ! Dar dacă aș fi în locul tău, aș vinde tot, mi-aș lua copilul și m-aș muta în alt oraș, cît mai îndepărtat de țărîmul acesta, unde, cu mai mult de patru secole în urmă, a debarcat corsarul Stastok, unde s-a așezat, a clădit, s-a convertit la noua confesiune și a luptat pentru ea cu aceeași strășnicie ca și pe mările pămîntului.”

—■ Doamnă Stastok, de ce n-ați făcut-o ? De ce nu v-ați reîntors în patrie dimpreună cu copilul ? am întrebat-o, profund impresionat.

— Nu s-a putut ; soacra mea a murit acum trei ani, cînd fiul meu și-a terminat studiile și a fost hirotonisit. Acum, cred că înțelegeți, e prea tîrziu. Tradiția Stasto-cilor — deși prin fiul meu se pare că va suferi oarecare modificări — va continua, totuși !

— M-ați întrebat dacă eu cred că ați mai putea face teatru, și v-am răspuns afirmativ ; vă simțiți, cu adevărat, în stare s-o faceți ?

— Acesta a fost singurul gînd care m-a preocupat tot timpul, dar pe care nu l-am putut pune în practică, tradiția Stastocilor m-a oprit. Acum sînt oarecum eliberată de apăsarea ei, nora mea mi-a luat locul ; acum aș putea s-o fac, chiar aș dori din tot sufletul, însă... Și mai e și vîrsta : anul acesta am împlinit patruzeci și cinci de ani !

■ ■ — O ! Vîrsta ! Vîrsta nu se vede ! am zis eu, mai mult ca o consolare decît ca o încurajare.

— Poate ! Dar se simte ; uneori mă simt bătrînă ca o bunică, precum și voi fi peste cîteva luni, bunica unui 131 Stastok, vă puteți închipui ! rosti, disprețuitor, doamna Stastok.

— Ultimele dumneavoastră cuvinte sună a dispreț și ură ; îi urîți într-adevăr ?

— Cu excepția soțului meu, da !

•—■ Nu găsiți că e absurd să urîți persoane pe care nu le-ați cunoscut, care au trăit cu secole înainte ?

— Ați comis o (greșeală care a generat o greșeală și din partea mea : nu pe antecesorii soțului meu îi disprețuiesc și urăsc, ci tradiția lor. Sentimentul acesta mi l-a transmis soacră-mea, probabil și ei i l-a transmis soacra ei, și tot așa, în lanț, pînă la soda corsarului Stastok-

— Pe soțul dumneavoastră l-ați iubit mult ? Vă rog să mă iertați,

am surîs cu oarecare jenă, confesorul are dreptul să pună orice întrebare și să i se răspundă cu toată sinceritatea.

— El m-a iubit mult, mult de tot !

— El, sigur, dar dumneavoastră, dumneavoastră ? Iarăși trebuie să-mi cer iertare : din spovedania dumneavoastră mi s-a părut că — cel puțin la început — n-a fost din partea dumneavoastră decît o dorință, o dorință de posesiune, de aventură, de neprevăzut.

— Mă veți condamna dacă vă voi spune că așa a fost, precum ați spus ? Da, dorința mea a fost să-l am, să fie al meu o noapte, tiu mai mult, și-apoi... Și mai era și altceva ce ne-a unit mai apoi : e vorba de serata aceea a pomului de Crăciun, cînd am declamat cu pasionată ostentație versurile lui Heine ; din momentul acela destinul meu a luat o întorsătură nefastă, și tot așa și pentru Cristien. Dacă mă învinuiesc de ceva — și sigur mă învinuiesc — e că am interpretat așa cum am interpretat, interpretarea mea a răscolit sentimentele ascunse ale lui Cristien. Cred că răbufnirea lui a fost 132 notată chiar în seara aceea, și din seara aceea au început să-l suspecteze. Cèle ce au urmat, în ceea ce-l privește pe Cristien, a fost urmarea unei permanente suspiciuni, pe care el n-a avut perspicacitatea s-o sesizeze.

— Va să zică, asta considerați dumneavoastră vină ? Pentru felul cum ați interpretat cereți din partea mea o absolvire sau un canon ?

— Firește ! Arta mea l-a fascinat, i-a dat imboldul care a provocat răbufnirea lui, cînd, făcîndu-mi imprudentele mărturisiri, aprobîndu-i-le, a avut impresia că și-a găsit potrivitul tovarăș de viață. Cum ați văzut, am căutat să nu-l dezamăgesc. Era poate mult mai bine dacă-l dezamăgeam, atunci totul s-ar fi sfîrșit între noi din prima săptămînă.

— Ați fost preocupată vreodată de aceste autoînvinu-iri, v-au ifrămîntat, v-au obsedat ? Sau... sau abia acum, cînd în fața mea v-ați depănat viața, v-au venit în. minte ?

— De foarte multe ori, uneori în mod obsedant și, cred că vă dați seama, neavînd cui să mă destăinui, ele au persistat ; cred că unul

din motivele care m-au determinat să pornesc la drum a fost și acesta.

— Adică ?

— Țineam să găsesc — pe meleagurile mele natale —■ un confesor care să mă înțeleagă, să cunoască împrejurările în care s-a depănat viața mea, să-i vorbesc în limba mea maternă ; din întâmplare, sorțul a căzut asupra dumneavoastră, dați-vă verdictul !

—O ! O ! Verdictul ! Ce cuvânt mare, și greu ! Ei bine, după cum v-am mai spus, nu vă găsesc nici o vină, și iată de ce : căpitanul Stastok își trasase dinainte linia vieții în strictă conformitate cu tradiția familiei sale. Chiar dacă n-ați fi participat nici unul, nici altul la serbarea aceea, chiar dacă nu v-ați fi cunoscut, el își urma în viață drumul lui. V-a spus doar : aștepta ocazia ca să-l asasineze pe Hitler ; actul de sabotaj a fost nu- 133 mai un început, un exercițiu prin care își încerca puterea voinței, rămânând în continuare în așteptarea marelui act eroic, uciderea lui Hitler, singurul act pe care-l considera demn de strănepotul temerarului corsar Stastok !

Trenul intra în gara Cluj ; am întrebat-o :

—■ Aveți pe cineva care vă așteaptă la gară ?

— Da ; bătrînul chelner despre care v-am vorbit. M-am informat dacă mai trăiește, mi-a răspuns da, că e încă în putere ; i-am dat un aviz telefonic și s-a prezentat. S-a arătat nespus de bucuros cînd a aflat cine sînt. L-am rugat să-mi rețină o cameră la hotel și să mă aștepte la gară.

— E în ordine, i-am spus convențional, sosind la Cluj, rolul meu a luat sfîrșit.

— Poate că nu, nu știu încă. S-ar putea să rămîn mai multe zile la Cluj... Sau pentru totdeauna. Intenționez să mă supun unui consult medical...

— în cazul acesta, vă dau adresa mea, și i-am dat cartea mea de vizită.

Cînd trenul sa oprit la peron, am deschis fereastra compartimentului, am strigat un hamal. La despărțire, m-a întrebat :

— Așadar, mă absolviți de orice canon ?

•— Da, doamnă Stastok : sînteți nevinovată de cele ce i s-au întîmplat soțului dumneavoastră și dumneavoastră înșivă ; mă bucur că v-am cunoscut !

— Și eu, dar s-ar putea să vă și întristați ! mi-a spus, strîngîndu-mi încă o dată mîna.

A treia zi am primit o scrisoare cu chenar de doliu : doamna Stastok îmi spunea că părăsește această viață, după ce, în prealabil, cumpărase un loc la cimitir, comandase o piatră funerară. Mă ruga să mă îngrijesc de înmor-mîntarea ei. Își încheia scrisoarea cu cuvintele : „Adio, indulgentul meu confesor ; sinistra comedie a vieții mele s-a sfîrșit !“

Lector: BEDROSION MAGDALENA Tehnoredactor; VASILACHE STELUȚA

Apărut 1974; Bun de tipar 23.11.1974; Tiraj 8900 broșate· Hîrtie T. î. Tip A de SOgpn*; Format 16154x84; Coli editură 6,28; Coli tipar 8,50; C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 8R—31-

Tiparul executat sub comanda nr. 1/15 la Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918”,

Str. G rigore Alexandrescu nr. 89—97 București

Republica Socialistă România

Lei 5,75